125.670

Janković

UBACIVANJE

-infiltracija-

80

125.670

Fo 10/47

MALA VOJNA BIBLIOTEKA

Pukovnik
A. VOJINOVIĆ

UBACIVANJE

– INFILTRACIJA –

CENTRALNA VOJNA BIBLIOTEKA

20

BEOGRAD
1954

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD »VOJNO DELO«

UREĐIVAČKI ODBOR »MALE VOJNE BIBLIOTEKE«

General-potpukovnik *Janković Blažo*, general-major *Urošević Sredoje*, general-major *Kolb Vekoslav*, general-major *Popović Branko*, general-major *Đukanović Drago*, pukovnik *Srzentić Špiro*, kapetan I klase *Đurašinović Radomir* (zastupa odgovornog urednika)

Štampano u štampariji »Vojno-štamparskog preduzeća«, Beograd, Takovska 34

UMESTO PREDGOVORA

Teoretske zaključke i postavke o primeni ubacivanja u eventualnom budućem ratu stvarao sam na bazi konkretnih primera ubacivanja izvedenih u toku ranijih a naročito u toku Narodnooslobodilačkog rata. U tom pogledu veliku pomoć pružili su mi svojim objašnjenjima i diskusijom učesnici ili organizatori tih ubacivanja. Zbog toga posebnu zahvalnost dugujem drugovima: generalmojoru Milošu Zekiću, pukovnicima: Stojanu Milinoviću, Antonu Vidmaru »Luki«, Mirku Simiću, potpukovnicima: Mikanu Marjanoviću, Raku Negotiću, Milošu Bajiću, Andreju Cetinskom, Nikoli Bariću, Miodragu Jovanoviću, Miloradu Tomiću, Milu Trkulji i Bogdanu Malbašiću.

Pisac

...Upamti: onaj starješina koji kod ovoliko širokih frontova, a primjenom lakih manevarskih jedinica ne pribjegava probijanju u pozadinu i napadima iz pozadine — nije sposoban starješina.

TITO

UBACIVANJE (INFILTRACIJA) NIJE NOVOST KOREJSKOG RATA

Jedno od pitanja koje se u toku Korejskog rata pojavilo kod mnogih vojnih teoretičara bilo je i pitanje: da li je ubacivanje (infiltracija[1]) novost Korejskog rata? Na ovo pitanje iznošeni su kako pozitivni, tako i negativni odgovori. Očito da je na ove odgovore uticala, s jedne strane, izvesna masovnost primene ovog načina dejstva u ovom ratu, a s druge, činjenica da su po pitanju ubacivanja nedovoljno proučena i sređena iskustva iz ranijih, a pogotovu iz Drugog svetskog rata. Sve ovo dovelo je do toga da su neki vojni teoretičari ovaj način dejstva pokušali da prikažu kao novost nastalu tokom Korejskog rata.

Međutim, istorija nizom svojih primera dokazuje da ubacivanja nisu novost ne samo Korejskog rata, već ni Prvog, ni Drugog svetskog rata pa čak ni našeg veka.

Vratimo se nazad u istoriju, ili još dalje, 1200 god. pre n. e., u grčku mitologiju, pa ćemo u »Ilijadi«, čuvenom spevu grčkog pesnika Homera, naći opevanu opsadu grada Troje.

Vojske ujedinjenih grčkih državica opsedaju 10 godina Troju (ne treba zaboraviti da je ovo mit), ali hrabrost njenih vojnika i tvrde gradske zidine čuvaju slobodu i slavu grada. Grci, najzad, uviđaju da na uobičajeni način neće zauzeti grad pa pristupaju ubacivanju. Jedan

---

[1]) U daljem tekstu se neće ponavljati infiltracija, već samo ubacivanje. — Prim. red.

mali odred najhrabrijih i najvičnijih boraca smešten je u »Trojanskog konja«.

Odred ubačen na ovaj način u pozadinu — »srce« Troje — izvršio je noćni napad i otvorio gradske kapije grčkim jedinicama. Troja je pala i nestala u plamenu.

Istina je da ovi događaji nisu istoriski potvrđeni, da tu ima mnogo mašte i preterivanja narodnog pesnika, verovatno je i sam »Trojanski konj« legenda, ali ostaje jedno što se ne može poreći, a to je, da je već u to vreme postojala ideja o ubacivanju i da su je vojnici koristili kad god su za to postojali uslovi.

Ideja ubacivanja u neprijateljsku pozadinu rađala se od početka vođenja ratova, ali se i ona menjala i prilagođavala taktici primenjenoj u pojedinim ratovima i bojevima.

Docnija istorija je takođe puna primera ubacivanja.

U ratovima Fridriha Velikog, Napoleona i docnije, može se naići na primere ubacivanja regularnih jedinica u neprijateljsku pozadinu. Od odvažnih, drskih i dobro izvežbanih vojnika stvarani su manji odredi koji su pod rukovodstvom sposobnih i smelih starešina ubacivani kroz neprijateljski raspored u neprijateljsku pozadinu, gde su vršili uspešna izviđanja i dejstvovali po osetljivim tačkama njegovog rasporeda: štabovima, kolonama, patrolama i dr.

Ustanicima u Prvom srpskom ustanku ubacivanje nije bio nepoznat način dejstva. 1806, naprimer, prilikom opsade Beograda Makedonac Konda Bimbaša ranije turski najamnik ubacio se u grad sa jednom manjom grupom ustanika, otvorio Sava-kapiju i omogućio da se varoš zauzme a Turci nateraju u tvrđavu.

Isto tako u jednom pravilu[2]) Srpske vojske iz 1868 godine susrećemo ovaj primer:

»Iste 1761[3]) god. podpolkovnik nemački Emerik, provuče se sa 1.000 pešaka kroz francuzku vojsku, dođe joj u pozadnost, i tu je 15 dana uznemiravaše; više mali bojeva zadobi bez da ikakvu štetu pretrpi«.

---

[2]) Četovanje ili četničko ratovanje — 1868 — str. 33 i 34.

[3]) Sedmogodišnji rat 1756—1763 g. — Prim. red.

U toku kasnijih ratova, a naročito u Prvom svetskom ratu, ubacivanje nalazi sve češću primenu. Nemci su, naprimer, za vreme borbe u Istočnoj Africi upućivali u neprijateljsku pozadinu manje odrede sastavljene od Nemaca i domorodaca u jačini od 20—30 ljudi, koji su u kraćem ili dužem vremenskom razdoblju veoma efikasno tamo dejstvovali, a zatim se vraćali u sastav svojih jedinica. U Srpskoj vojsci, za vreme ratova 1912—1918 godine, takođe su vršena ubacivanja manjih vojnih jedinica tzv. vojnih četnika. Oni su bili formirani u odrede različite veličine, od jedne desetine pa do 50 ili 100 boraca, i ubacivani kroz neprijateljski raspored gde su dejstvovali na: komandna mesta, kolone, transporte i druge objekte u bližoj neprijateljskoj pozadini, ili su odlazili dublje u pozadinu protivnikovih snaga i tamo izvodili prepade na razne ustanove.

U toku Drugog svetskog rata skoro sve armije, u manjoj ili većoj meri, primenjivale su ubacivanje. Mi smo uspešno izvodili ubacivanja u toku Narodnooslobodilačkog rata. Anglo-amerikanci su sa svojim specijalnim jedinicama izvodili ubacivanja u pozadinu nemačkih jedinica. Isto tako Nemci su uspešno vršili u toku noći ubacivanja u pozadinu anglo-američkih snaga. Pored Nemaca, Amerikanaca i Engleza, Rusi su, takođe, primenjivali ubacivanje u pozadinu nemačkih jedinica i to često sa većim jedinicama, kao što je bio slučaj provlačenja u dubinu neprijateljskog rasporeda i zauzimanja Kaluge 1941 godine.[4])

Iz oskudnih izvora se vidi da su i Japanci vrlo često koristili ubacivanje i to sa dosta uspeha. »Kod ubijenih Japanaca koji su učestvovali u infiltraciji u Drugom svetskom ratu nađene su skice na kojima je ucrtan tačan prilaz ka položajima, kao i raspored oruđa, što znači da su oni taj položaj nekoliko dana proučavali. Ovakve grupe prebacile su se preko stena i brda, koji su se smatrali neprolaznim u toku noći« — piše pukovnik Tomas Badgers u časopisu »Combat forces« od februara 1951 godine.

I na kraju ubacivanja tokom rata u Koreji. U periodu svojih ofanzivnih i defanzivnih dejstava Severnokorejci su

---

[4]) »Narodna armija« broj 764/X— 25. II. 1953 — Prim. red.

primenili masovno ubacivanje u pozadinu snaga Ujedinjenih nacija. Ta masovnost ogledala se, s jedne strane, u velikom broju ubačenih boraca, koja je u jednom momentu, prema neproverenim izveštajima, iznosila oko 25—30.000, a s druge, u primeni ubacivanja na širokom frontu.

Snage Ujedinjenih nacija imale su velikih teškoća u borbi kako sa ubačenim, tako i sa partizanskim jedinicama. To ih je nateralo da su, shodno taktici dejstva ubačenih i partizanskih jedinica, morali da stvore i primene sopstvenu taktiku odbrane i aktivnog dejstva protivu tih jedinica.

Ubačene jedinice Severnokorejaca primorale su ih da prilično izmene raspored i obezbeđenje svojih komandnih mesta, centara veze, artiljerije, rezervi i raznih drugih pozadinskih jedinica. Bili su prinuđeni da uvek stvaraju kružnu odbranu i da stalno, a naročito noću, budu na oprezi.

Niz tako preduzetih mera donekle im je omogućio da se uspešno suprotstave ubačenim i partizanskim jedinicama Severnokorejaca. Ali to nije bio pravi razlog uspeha snaga Ujedinjene komande. Severnokorejci su uspeli da masovno primene ubacivanje u početku rata, dok je, međutim, kasnije severnokorejskom narodu bilo sve više jasno da vodi jedan nepravedan rat — za interes nekog trećeg. To je dovelo i do većeg predavanja Severnokorejaca, manjeg interesa za borbu, a pogotovu za teške zadatke u pozadini neprijatelja, što je, naravno, dovelo i do osetnog smanjenja ubacivanja jedinica u pozadinu snaga Ujedinjenih nacija.

Pored Severnokorejaca i snage Ujedinjenih nacija izvodile su izvesna manja ubacivanja u pozadinu Severnokorejaca i Kineza. Za ubacivanje su korišćeni prvenstveno Južnokorejci. To je sasvim razumljivo.

Međutim, ubacivanja snaga Ujedinjenih nacija u pozadinu Severnokorejaca i Kineza nisu imala onakav karakter i cilj kakav su, naprimer, Severnokorejci postavljali svojim ubačenim jedinicama. One su se uglavnom ograničavale na izviđanja i na manje diverzantske akcije uperene protivu pojedinih osetljivih tačaka.

Ovako slaba primena ubacivanja snaga Ujedinjene komande izgleda da najviše leži u potcenjivanju ovog načina dejstva i shvatanju da se svi problemi mogu rešiti nadmoćnošću tehnike.

Međutim, akcije ovakve vrste i ubacivanja izvedena od jedinica stranih armija neosporno znače vrlo mnogo za proučavanje ovog interesantnog načina borbenih dejstava, ali one ne pretstavljaju mnogo u poređenju sa brojnim primerima takvih dejstava i iskustvom koje u tom pogledu možemo izvući iz našeg Narodnooslobodilačkog rata, u kome su mnoge regularne jedinice naše vojske vršile sa tačno određenim ciljem i zadatkom ubacivanje svojih manjih jedinica kroz neprijateljski borbeni raspored.

Kada se govori o ubacivanju u toku Narodnooslobodilačkog rata nužno je odmah napomenuti da se ne misli na ona obuhvatna dejstva naših snaga i njihove napade na bokove i pozadinu neprijateljskog rasporeda, kada nije bilo manje-više neprekidnog neprijateljskog fronta. Isto tako se ne misli ni na dejstva na bokove i pozadinu neprijateljskih snaga od strane onih partizanskih jedinica koje su se ranije nalazile u njihovoj pozadini (što su bile svakodnevne pojave u dejstvu skoro svake naše partizanske jedinice) već se, pre svega, misli na one slučajeve, kada su regularne jedinice naše Armije bile ubacivane u prilikama postojanja dužeg ili kraćeg, prilično povezanog neprijateljskog fronta, a zatim preduzimale odgovarajuća borbena dejstva u neprijateljskoj bližoj ili daljoj pozadini, pomažući pritom dejstvo s fronta ostalih jedinica.

Mnogobrojni primeri ubacivanja u toku Narodnooslobodilačkog rata pokazuju masovnost primene ovog načina dejstva. Savršena organizacija i njihovo uspešno izvođenje daju nam pravo da možemo reći da su ta iskustva neuporediva sa iskustvima ostalih armija i da ih u punoj meri treba sistematski izučavati i koristiti. Ona su za naše ljude daleko pristupačnija i shvatljivija, a po svom karakteru potpuno odgovaraju duhu i kvalitetu našeg vojnika.

Kada se govori o masovnosti primene ovog načina dejstva u toku Narodnooslobodilačkog rata ne misli se na

masovnost u takvom smislu kako to žele da prikažu pojedini strani teoretičari, naime, da je naša Armija manje-više u celini izvodila samo ubacivanja, već na masovnost u tom smislu, da je ubacivanje primenjivano vrlo često sa većim ili manjim jedinicama u raznim borbama, ali u kojima ubačene jedinice nisu igrale glavnu, već najčešće pomoćnu ulogu, u odnosu na jedinice koje su s fronta napadale ili se branile. Da je ovo tačno vidi se iz sledećih nekoliko primera: u napadu na Kupres septembra 1942 godine napad su vršile 1 krajiška, 2 proleterska, 4 i 5 crnogorska brigada, a u sam grad ubačena je samo jedna četa koja je postigla veliki uspeh. Ili, u napadu na Prijedor, u maju 1942 godine, učestvovali su 1 i 2 krajiški odred, svaki jačine 3—4 bataljona, a u grad su ubačene samo dve čete; u napadu na Livno, avgusta 1942, u grad je ubačen samo jedan bataljon, dok su na spoljnu odbranu grada napadala četiri bataljona; u napadu na Bugojno 22-VIII-1943 godine grad su napadale 3 proleterska krajiška brigada i 4 brigada sa oko devet bataljona, dok su u grad ubačene iz 4 brigade dve čete i iz 3 brigade nešto snaga; u napadu na Bosansku Krupu 19-VI-1942 godine učestvovala su dva bataljona, oko šest četa, a u grad je ubačena samo jedna četa; u napadu na Bihać novembra 1942 godine učestvovale su četiri brigade, a u grad su sa uspehom ubačena samo dva bataljona. Međutim, ima vrlo malo primera — Zvornik i s. Sijerić u Istočnoj Bosni — koji se karakterišu velikom drskošću i samopouzdanjem, a koji se sastoje u tome da su glavne snage izvršile ubacivanje u neprijateljsku pozadinu iz koje su posle toga preduzele i ostvarile uspešan napad na raspored neprijateljskih jedinica.

Masovnost ubacivanja jedinica u našem Narodnooslobodilačkom ratu ne ogleda se samo u broju ubacivanja, već i u veličini ubačenih jedinica koje su po svom sastavu bile sposobne da izvrše postavljene zadatke, a ipak su bile daleko manje u odnosu na jedinice za čiji su račun vršile ubacivanje i dejstvo u neprijateljskoj pozadini.

Rezultati ovakvih akcija prosto su zadivljujući. Navešćemo samo dva primera: ubacivanje u Kupresu i ubacivanje u Bihaću.

Septembra 1942 godine snage 1 krajiške, 2 proleterske i 4 i 5 crnogorske brigade preduzele su napad na garnizon u Kupresu,[5]) koji je u to vreme bio dobro utvrđen (vidi skicu br. 1). Njegova spoljna odbrana bila je naročito jaka na položajima: k 1758, Begovo Selo, M. Stožer, M. i V. Vrata, Plazenica, Gradine, Rigovac, Guber, Črdačica. Pored jakih pešadiskih snaga neprijatelj je imao i jednu bateriju brdskih topova, postavljenu u gradu kod džamije.

Naše jedinice su imale zadatak najpre da likvidiraju spoljnu odbranu Kupresa, a zatim i sam grad. U sklopu opšteg zadatka 1 krajiška brigada, koja je trebalo da napada na pravcima Plazenica — Kupres — Zlo Selo i

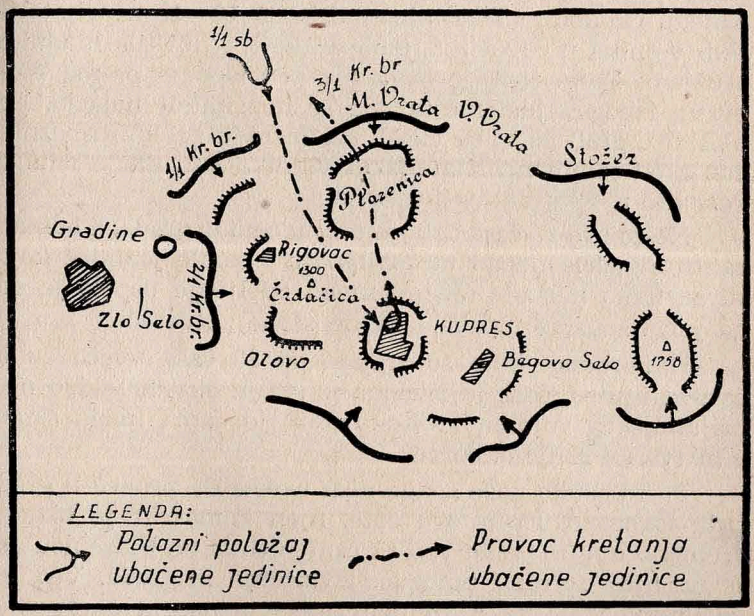

Slika br. 1

[5]) Primer ubacivanja u Kupresu sastavljen je po sećanju potpukovnika Mikana Marjanovića.

Črdačica — Kupres, dodelila je svojim bataljonima da napadaju i to: 1 streljačkom bataljonu (bez 1 čete) pravcem Paljika — Kupres; 2 streljačkom bataljonu pravcem Zlo Selo — Črdačica, a 3 streljačkom bataljonu pravcem Plazenica — Kupres. 1 četa 1 bataljona, jačine oko 80 boraca, pod komandom komandira Mikana Marjanovića dobila je zadatak da se u toku noći neopaženo provuče kroz neprijateljski borbeni raspored između Plazenice i Črdačice, uđe u grad i da napadom na artiljeriju i pešadiju nanese neprijatelju gubitke, izazove paniku i omogući ostalim snagama koje napadaju s fronta da zauzmu grad.

Prema predviđenom planu četa je, koristeći zemljište i tamnu noć, u marševskoj koloni pošla prema Kupresu. Krećući se oprezno i nečujno ona je na prostoru između Črdačice i Plazenice naišla na 10—15 neprijateljskih vojnika u rovovima, iznenadila ih i uništila hladnim oružjem. Posle toga je nastavila provlačenje prema Kupresu, izbegavajući mesta gde se neprijatelj nalazio. Po ulasku u grad borci su uspeli da doznaju znake raspoznavanja od samih neprijateljskih vojnika i to im je mnogo koristilo u toku daljeg kretanja.

Nešto pre 23 časa četa je ušla u centar grada, a odmah zatim otpočela napad na artiljeriju i ostale jedinice koje su se tamo nalazile. Jedno njeno odeljenje uspelo je da na juriš zauzme topove i da im skine zatvarače.

U borbama koje su trajale od 23 časa uveče do 5 časova ujutro, četa je izbacila iz stroja oko 200—300 neprijateljskih vojnika i oficira, dok je sama imala samo 4 mrtva i 4 ranjena borca.

Pošto ostale naše snage nisu uspele da prodru u grad i da iskoriste uspeh ove čete, njen komandir je blagovremeno uputio jedan vod sa ranjenicima na Plazenicu da se na njoj utvrdi i omogući izvlačenje iz grada. Vod je na vreme izbio na Plazenicu i četa je uspela da se oko 5 časova povuče iz Kupresa.

Neosporno je da je ovako veliki uspeh postignut sa tako malo snaga blagodareći iznenađenju, hrabrosti i umešnosti komandnog kadra i svih boraca ove čete.

U novembru 1942 godine četiri naše brigade: 8 hrvatska i 1, 2 i 3 krajiška preduzele su napad na Bihać[6]) (skica br. 2).

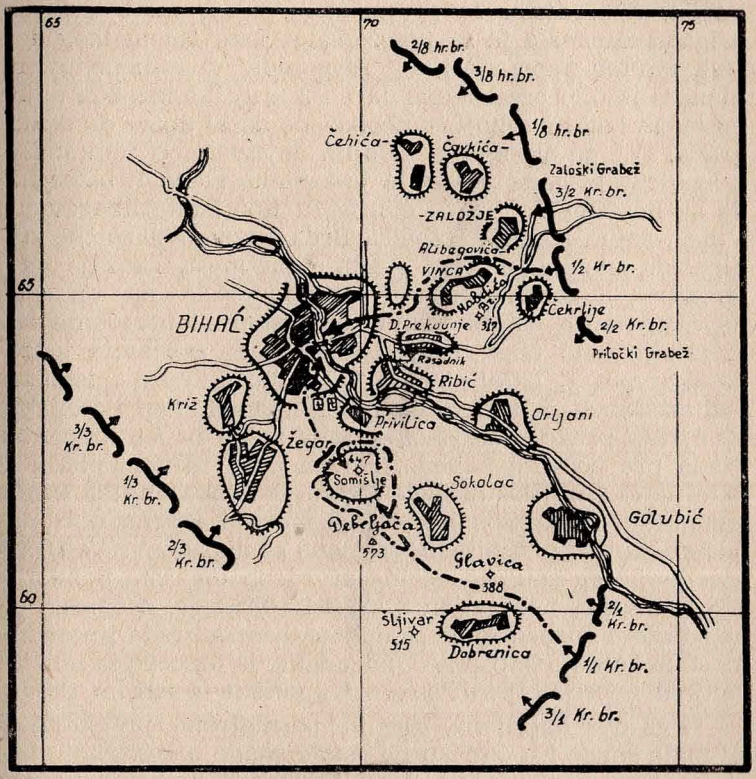

Skica br. 2

U to vreme Bihać je pretstavljao jako utvrđeno neprijateljsko uporište, koga su branile snage oko devet bataljona sa prilično artiljerije i minobacača. Za odbranu samog grada neprijatelj je organizovao dva utvrđena pojasa koji su posednuti po grupnom sistemu. Prema predviđenom planu, ono što je za nas interesantno radi ubacivanja, 2 krajiška brigada, sa polaznih položaja Zaloški

[6]) Primer je sastavljen po materijalu pukovnika Rauša — »Bihaćka operacija«, Vojno delo br. 2/50 god.

Grabež, Pritočki Grabež, napadala je duž puta Veliki Radić — Bihać. 1 krajiška brigada, sa polaznih položaja Ripac, napadala je pravcem Glavica — Somišlje — Bihać, a 8 hrvatska sa severoistoka i severa. 3 krajiška brigada napadala je sa jugozapada. Radi iznenadnog dejstva unutar neprijateljskog rasporeda u samom gradu, planom je bilo predviđeno da 1 i 2 krajiška brigada upute po jedan bataljon, koji će neopaženo da se ubace do centra grada, gde će otpočeti sa svojim dejstvom. U tom smislu 2 krajiška brigada postavila je zadatak svom 1. bataljonu da se neprimetno provuče između uporišta Alibegovići i Vinca, zatim između Habdića Brda i nove železničke stanice, da upadne u grad i izbije na most, zauzme ga i obezbedi, a zatim dejstvom unutar grada da omogući uspešan napad ostalih jedinica na spoljna utvrđenja neprijatelja. Isto tako, 1 krajiška brigada postavila je zadatak svom 1. bataljonu da se preko Glavice i istočnih padina Debeljače neopaženo povuče između neprijateljskih uporišta i preko jevrejskog groblja izvrši napad na centar grada pre početka napada. Prema predviđenom planu 1. bataljon 1 krajiške brigade uspeo je neopaženo da prođe između uporišta Sokolca i Dobrenice i iznenadnim napadom, koji je počeo jednovremeno sa napadom na spoljna utvrđenja, da zauzme veoma utvrđeno uporište Somišlje. U isto vreme, 1. bataljon 2 krajiške brigade, neopažen od neprijatelja, uspeo je da se dokopa centra grada i posedne most na desnoj obali reke Une, odakle je otpočeo sa uništavanjem neprijateljskih snaga i uporišta u samom gradu.

Ova dva bataljona, u celini posmatrano, pretstavljali su male snage i u odnosu na ostale snage u Bihaćkoj operaciji igrali su pomoćnu ulogu. Međutim, svojim dejstvom oni su vrlo mnogo doprineli uspešnom završetku Bihaćke operacije. Oni su ovo postigli iznenađenjem neprijatelja, dezorganizovanjem njegovog komandovanja, panikom kod njegovih jedinica i onemogućavanjem neprijateljskim snagama da nesmetano manevruju.

Pored pomenutih primera, gde su manje snage vršile ubacivanje dok su glavne napadale na spoljnu odbranu gradova, karakterističan je primer uspešnog ubacivanja glavnih snaga u Zvornik dok su slabije snage napadale na njegova spoljna utvrđenja. Pored toga, ovaj primer odli-

kuje se i po tome što ubacivanje nije izvršeno kroz odbranu organizovanu na ivici samog grada, već kroz odbranu organizovanu po grupnom sistemu, van grada, na pogodnim zemljišnim položajima.

Povlačeći se iz Grčke ujesen 1944 godine putem duž doline Drine prema Sremskom frontu, Nemci su, delom snaga koje su se povlačile, a većim delom stalnim posadama, obezbeđivali ovu komunikaciju. Stalni utvrđeni garnizoni nalazili su se u Drinjači, Zvorniku, Kozluku, Janji i drugim mestima. U Zvorniku se nalazio jedan pešadiski bataljon ojačan baterijom brdskih topova 76 mm. Deo snaga i komanda ove jedinice nalazili su se u Zvorniku, dok su glavne snage bile isturene na utvrđenim položajima severozapadno i zapadno od Zvornika (skica br. 3). Prednji kraj odbrane, koja je bila utvrđena po

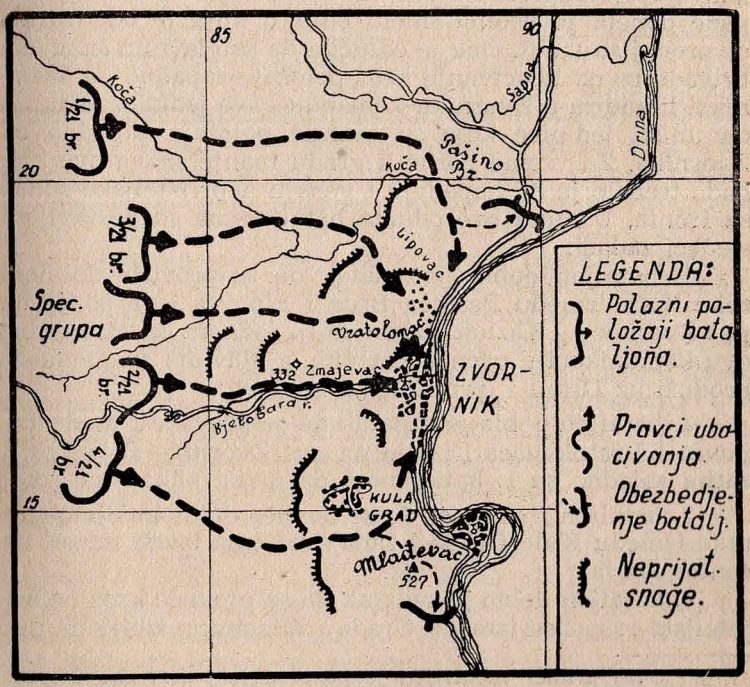

Skica br. 3

CENTRALNA VOJNA BIBLIOTEKA
INV. BR. 125.670

grupnom sistemu, protezao se zapadno padinama Lipovca, Vratolomca, k 332, Kula Grad, Mlađevca. Snage u Zvorniku, pored zaštite komunikacija, obezbeđivale su i nesmetan odmor nemačkim snagama koje su se povlačile.

Prema utvrđenim zvorničkim položajima na komunikaciji Zvornik — Tuzla nalazila se pod komandom Stojana Milinovića 21 istočnobosanska brigada.[7]) Njene snage bile su raspoređene na položajima: Ahmetovo Brdo, Lišina, Spasojevica, k 388, Straževica. Brigada je, pored uspešnog sprečavanja proboja nemačkih snaga u pravcu Tuzle, izvela dva noćna i jedan dnevni napad na nemačke položaje zapadno od Zvornika sa namerom da, pošto ovlada njima, likvidira garnizon u Zvorniku. Međutim, zbog dobro utvrđene odbrane i jakih položaja brigada nije uspela da ostvari svoju zamisao. Zbog svega toga, a poznavajući raspored neprijateljskih snaga, komanda brigade donela je veoma smelu odluku koja je odgovarala stvorenoj situaciji. Ona je odlučila da sa glavnim snagama brigade izvrši ubacivanje kroz položaje zapadno od Zvornika, likvidira u Zvorniku komandu i sve jedinice, a zatim da uništi jedinice koje su branile položaje zapadno od Zvornika. Za vreme borbe u gradu manje snage ove brigade trebalo je da napadaju i vezuju neprijateljske snage sa fronta. U duhu ove odluke bataljonima su postavljeni sledeći zadaci:

1. bataljon dobio je zadatak da se provuče dolinom reke Koče između Pašinog Brda i Lipovca i da izbije na put Zvornik — Kozluk; zatim da sa jednom četom zatvori ovu komunikaciju prema Kozluku, a glavnim snagama da produži uz Drinu i izvrši napad na grad;

3. bataljon dobio je zadatak da se provuče između Lipovca i Vratolomaca i izbije na put Zvornik—Bijeljina, a zatim zajedno sa 1. bataljonom da izvrši napad na grad;

2. bataljon trebalo je da se povuče dolinom Bjelobara reke između Kule Grada i Zmajevca i da izvrši napad na centar grada;

4. bataljon dobio je zadatak da se provuče kroz neprijateljski raspored između Grada i Mlađevca, izbije na put

---

[7]) Ovaj primer sastavljen je po sećanju pukovnika Stojana Milinovića.

Zvornik — Lopotnik, da se obezbedi sa jednom četom sa juga, a glavnim snagama da vrši napad na grad niz reku Drinu.

Pored toga, određena je specijalna grupa sastavljena od izviđačke čete 21. brigade i izviđačke čete divizije, sa zadatkom da se provuče kroz neprijateljski raspored između Vratolomca i Zmajevca i da izvrši napad na nemački Štab u gradu. Početak njenog napada trebalo je da bude signal za napad svih ostalih jedinica.

Pre izvršenja ovog zadatka Štab brigade je 19-XII izvršio sa komandantima bataljona i komandirima četa detaljno izviđanje neprijateljskih položaja i postavio konkretne zadatke svakoj jedinici. Istog dana oko 22 časa jedinice su krenule na izvršenje zadataka. Zahvaljujući mračnoj i hladnoj noći bataljoni su uspeli da se neopaženo provuku kroz neprijateljski raspored. Neprijatelj je tu i tamo osetio šum pokreta i povremeno otvarao vatru, ali nije uopšte uspeo da otkrije šta se stvarno događa. Tačno u 2.00 časa 20-XII specijalna grupa izvršila je napad na nemački Štab. Odmah posle toga stupili su u dejstvo ostali bataljoni. Likvidacijom nemačkog Štaba neprijatelj je bio lišen komandovanja, a našim snagama olakšano uništavanje ostalih delova. Posle 4 časa borbe sve snage koje su se nalazile u gradu bile su likvidirane; međutim, snage koje su se nalazile na položajima zapadno od Zvornika, ne dobijajući iz grada nikakvo naređenje, a usto angažovane dejstvom naših manjih snaga koje su napadale sa fronta, ostale su potpuno neaktivne prema gradu. Nemajući kružne odbrane na visovima koje su branile, one su izjutra lako likvidirane od snaga koje su ih napale sa leđa (iz grada). U ovim borbama neprijatelj je imao oko 200 mrtvih i zarobljenih oficira i vojnika i izgubio celokupno naoružanje. Gubici snaga 21. istočnobosanske brigade iznosili su 20 mrtvih i 15 ranjenih vojnika i oficira.

Ovaj veoma uspeo i usto izvanredno smeo primer ubacivanja dokazuje da se mogu ubacivati i glavne snage, dok pomoćne dejstvuju sa fronta. Međutim, ovaj se primer, bez obzira na rezultat koji je postignut ovakvim načinom ubacivanja, ne bi mogao usvojiti kao pravilo za ubacivanje i dejstvo jedinica, već kao primer koji u

određenim uslovima i pri predviđenom riziku može obezbediti veliki uspeh.

Namerno su uzeti ovi primeri ubacivanja u napadu na naseljena mesta, jer su ona od strane neprijatelja u toku Narodnooslobodilačkog rata bila solidno utvrđena i pripremljena za kružnu odbranu nizom neprekidnih rovova, bunkera, žičanih prepreka, minskih polja i posednuta jakim snagama. Niz uspešno izvedenih ubacivanja koja se vide ne samo iz ovih primera, nego i iz mnogih drugih, kao što su, naprimer, Prijedor, Livno, Banja Luka, Bos. Krupa, Bugojno i dr., govore o tome da se ubacivanje može izvoditi ne samo kroz slabije, već i kroz jako utvrđene neprijateljske položaje.

I ne samo to. U toku stabilizacije Sremskog fronta, a naročito pre početka naše ofanzive, vršena su sistematska ubacivanja manjih ili većih grupa u neprijateljsku pozadinu.

Bez obzira što su Nemci svoju odbranu u Sremu izgradili u rovovskom sistemu, sa nizom minskih polja, žičanih prepreka i sa skoro svuda tri rova na glavnom položaju, sa delimično izrađenim položajem pukovskih i diviziskih rezervi, ipak to nije bila nepremostiva prepreka za ubacivanje naših jedinica.

Tako je bilo i za vreme ubacivanja 1. bataljona 4 srpske brigade kod s. Otoka novembra 1944 godine.[8])

U toku jeseni 1944 godine snage 4. srpske brigade i pored nekoliko uzastopno izvedenih napada nisu uspele da ovladaju selom Otok koje su Nemci uporno branili. Južnom ivicom sela pa na severoistok neprijatelj je izradio dve linije rovova; ispred njih bila je izrađena žičana prepreka u dva do tri reda. Pored toga, niz bunkera izrađenih u rejonu prve i druge tranšeje stvarao je solidan sistem odbrane. Selo Otok bilo je takođe pripremljeno za odbranu.

Kako ranije frontalni napadi, i pored podrške artiljerije, nisu imali uspeha, komanda brigade je odlučila da ponovo izvrši napad s fronta uz podršku artiljeriske vatre, s tim što će deo snaga neopaženo ubaciti kroz front

---

[8]) Ovaj primer je sastavljen po sećanju potpukovnika Miodraga Jovanovića.

neprijateljske odbrane i sa njima napasti s. Otok iz pozadine — sa severne strane.

Za taj zadatak bio je određen 1. bataljon 4 srpske brigade koji je brojao oko 200 boraca. Sve bolesno i u

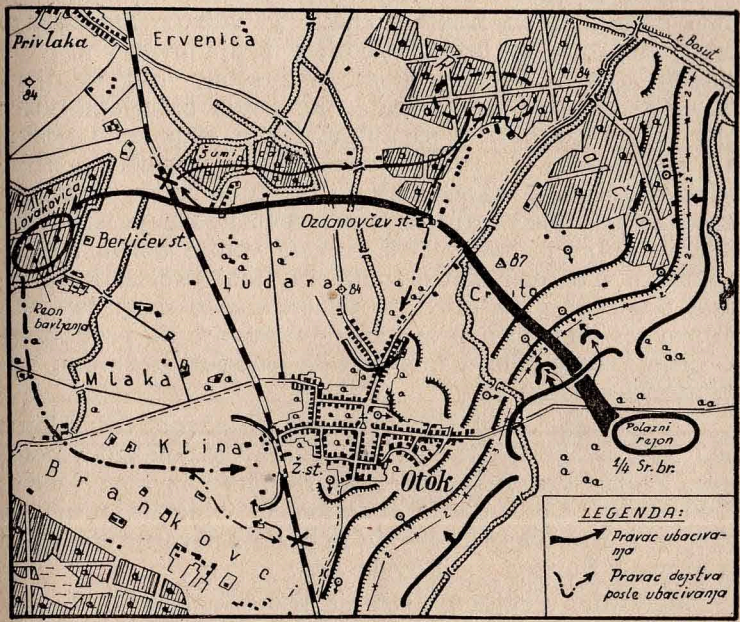

Skica br. 4

izvesnoj meri nesposobno ljudstvo za ovako težak zadatak ostalo je na frontu, dok je bataljon popunjen sa nešto dobrovoljaca iz drugih bataljona. Pored toga bataljon je raspolagao sa velikom količinom automatskog oružja i ručnim bombama. S obzirom da je trebalo da minira prugu koja je vezivala s. Otok sa s. Privlakom i duž koje su se stalno kretali oklopni vozovi, bataljon je poneo sa sobom 150—200 kg eksploziva. Bataljonom je komandovao zamenik komandanta brigade potpukovnik Miodrag Jovanović.

Dve noći pre napada bataljon je izvršio ubacivanje u neprijateljsku pozadinu. Ubacivanje je izvedeno istoč-

nije od s. Otok. Za ubacivanje je izabran ovaj pravac jer se između s. Otok i r. Bosut nalaze prilično močvarne šume, koje su obezbeđivale prikriveno kretanje i bavljenje u neprijateljskoj pozadini.

Kako su rovovi bili napunjeni vodom, neprijatelj je imao posadu u bunkerima odakle je vatrom kontrolisao teren. Bataljon se preko prednjeg kraja morao provući između dva bunkera koji su međusobno bili udaljeni 250—300 metara. Zbog toga je komanda bataljona odredila dve grupe boraca sa automatskim oružjem i postavila im zadatak da svaka grupa veže i privuče na sebe vatru iz jednog bunkera i na taj način omoguće bataljonu provlačenje između njih i preko rovova. Grupe su svoje zadatke dobro izvršile. Dok su one vodile borbu sa posadama u bunkeru, dotle su napravljeni prolazi kroz žičane prepreke i bataljon je puzeći uspeo neopaženo da se provuče između ova dva bunkera, zatim da pređe preko prve i druge linije rovova i da se uputi u dubinu neprijateljske odbrane.

Grupe koje su vodile borbu sa posadama u bunkeru nisu išle sa bataljonom već su ostale na polaznom položaju. Prolaz kroz neprijateljski raspored izvršen je oko 22.00 uveče. Do svitanja bataljon je izbio na prugu s. Otok — s. Privlaka i počeo da je prelazi severno od Otoka na pravcu Šumica — Lovakovica.

Međutim, u toku prelaženja pruge naišao je oklopni voz i otsekao oko 50 boraca ovog bataljona. Oni su ostali u šumici istočno od pruge. Po prolasku voza u pravcu s. Otok, ova je grupa digla u vazduh prugu na mestu prelaza.

U toku dana bataljon se nalazio u šumama severno od s. Otok i nije vodio nikakve borbe. Međutim, otsečena grupa u toku čitavog dana uspešno se tukla sa Nemcima severoistočno od s. Otok u šumama koje se nalaze na desnoj obali r. Bosut.

Sledećeg dana uveče bataljon je oko 22.00 razrušio prugu kod samog s. Otok, a zatim ušao u severozapadni deo sela i zabarikadirao se u podrumima kuća. Četa koja je bila odvojena od bataljona došla je u kuće u istočnom delu sela. Nemci su to u toku noći osetili, ali su tek su-

tra ujutru prešli u napad na bataljon u severozapadnom delu sela. Međutim, u svanuće, posle dvadesetominutne, ali snažne artiljeriske pripreme, ostale jedinice 4 brigade prešle su u napad na s. Otok. Nemci su se našli okruženi i u toku daljih borbi, do 9.00 časova delom su uništeni, a delom se razbežali. S. Otok je bilo zauzeto. Jedan oklopni voz je uništen.

U toku ovog uspešnog napada veliku ulogu je odigrao ubačeni bataljon. Svojim dejstvom u pozadini neprijatelja onemogućio je manevar drugih oklopnih vozova, a zatim neposrednim napadom u leđa neprijateljskih snaga omogućio lakše dejstvo ostalih snaga 4 brigade. Za vreme bavljenja u pozadini bataljon je pomoću radiostanica održavao vezu sa svojom brigadom.

I pored toga što je ovde postojala solidno utvrđena poziciska odbrana, bataljon je veštim dejstvom uspeo da zavara posadu u neprijateljskim bunkerima i da se neopaženo provuče u neprijateljsku pozadinu.

Teren na kome se dejstvovalo potpuno je ravan, ali to bataljonu nije smetalo da, koristeći šume, ostane jedan čitav dan u neprijateljskoj pozadini, da bi tek sledećeg jutra izvršio glavni deo svog zadatka. I ne samo to, nego je jedna njegova četa izvanrednim manevrima kroz šumu, vodeći stalne borbe, uspela da izbegne uništenje iako su je proganjale daleko nadmoćnije neprijateljske snage.

Utvrđena poziciska odbrana nije nepremostiva prepreka ubacivanju.

Drugi jedan momenat koji je, s obzirom na težinu ovakvih zadataka, neobično važan i mora se imati u vidu, jeste pitanje gubitaka koje su naše jedinice imale za vreme ubacivanja i dejstava u neprijateljskoj pozadini. Bojazan da će ubačene jedinice pretrpeti ogromne gubitke ili da će biti uništene neopravdana je. Neopravdana je, bar sa gledišta naših iskustava, jer ako se prouči veći broj primera uspelih i manje uspelih ubacivanja, i to primera koji se odnose na ubacivanje u naseljena mesta, kroz položaje organizovane na zemljištu raznog karaktera i primera gde su napadi spolja imali manje ili više uspeha, nigde se neće naići da je ubačena jedinica bila potpuno uništena ili da je pretrpela ogromne gubitke.

Bilo je većih ili manjih gubitaka koje bi, možda, ta jedinica pretrpela u istoj meri kada bi napadala ili se branila s fronta, ali nigde nije bilo potpunog poraza. Pogledajmo šta kažu statistički podaci. U toku borbi za Kupres ubačena četa (80 boraca) vodila je borbu od 23.00 do 5.00 časova ujutro protiv nesrazmerno većih snaga i izbacila iz stroja oko 200—300 neprijateljskih oficira i vojnika, izgubivši pri tome samo 8 boraca (4 ubijena i 4 ranjena). Zbog neuspelog napada na spoljnu odbranu Kupresa ona je bila prinuđena da se sama i pod borbom izvlači iz grada. Ili, primer Livna, kada je 2 bataljon 1 proleterske brigade bio ubačen u grad za vreme napada na Livno avgusta 1942 godine i u gradu vodio borbu od 10.00 pa do 8.00, naneo neprijatelju znatne gubitke i apsolutno doprineo da grad padne, a sam je tom prilikom imao samo jednog ranjenog borca; ili, ranije navedeni primer Zvornika, kada su ubačena oko četiri bataljona imala 20 mrtvih i 15 ranjenih, dok su Nemci pretrpeli 150 poginulih i 50 zarobljenih oficira i vojnika; ili, primer 2 bataljona 2 krajiške brigade koji je septembra 1943 godine izvršio ubacivanje kroz četničke snage u rejonu sela Sijerci (Istočna Bosna), a zatim dejstvom u njihovoj pozadini uništio oko 500 i zarobio 200 četnika i zaplenio veliku količinu oružja, a sam imao samo jednog ranjenog borca; ili, primer jurišnog bataljona 18 slovenačke divizije koji je izvršio napad na neprijateljsku artiljeriju kod Poloma nanevši joj gubitke od 20 mrtvih i 25 ranjenih, dok je sam imao 5 mrtvih i 4 ranjena borca. U toku napada 1 krajiškog odreda na Bos. Krupu 19-VI-1942 godine, gde je izvršeno uspešno ubacivanje, neprijatelju su naneti sledeći gubici: 60 mrtvih, 50 zarobljenih ustaša, zarobljena jedna četa domobrana i 15 oficira, dok je 1 krajiški odred imao samo jednog mrtvog i tri lakše ranjena borca.

U toku napada na Bosansku Gradišku, izvedenog 16-IV-1945 godine, 20 brigada 39 divizije ubacila je svoj 2 bataljon. I mada napad nije ostvaren, bataljon je bio ubačen u grad gde je vodio borbu od 22.00 16-IV do 5.00 17-IV. Tom prilikom imao je samo 3 mrtva i 6 ranjenih boraca, dok je u borbi uspeo da rani i ubije oko 250 i da zarobi oko 120 neprijateljskih vojnika.

Za vreme napada na Bugojno 28-VIII-1943 godine 4 brigada 5 divizije uspešno je ubacila u grad dve svoje čete. One su sa uspehom izvršile svoje zadatke. Nanele su neprijatelju ozbiljne gubitke, a same nisu uopšte imale gubitaka.

Ako pogledamo samo ove primere moramo se zauvek osloboditi nepotrebne bojazni od potpunog uništenja ubačenih jedinica ili od velikih gubitaka koje one mogu da pretrpe.

Ovako mali gubici pri izvršenju tako teških i opasnih zadataka rezultat su, pre svega, velikog iznenađenja koje se postiže u takvim poduhvatima i panike koja obično u takvim situacijama zahvata neprijateljske jedinice. Iznenađenjem se postiže potpun psihološki efekat kod neprijateljskih snaga i većina njegovih vojnika i starešina gubi prisebnost duha i često u bekstvu traži spas.

Osim toga, velika hrabrost i sposobnost naših boraca i starešina za ovako drske i smele akcije — za koje je svaki od njih bio moralno pripremljen, iako ubeđen da će one biti veoma teške i da treba staviti mnogo štošta na kocku — dovode do neverovatnih podviga, razvijanja inicijative, smelosti, a samim tim i do potpune pobede.

Najveći značaj ubacivanja sastoji se u manevru i iznenađenju koje ostvaruju ubačene jedinice, a iz koga proizilaze značajni rezultati.

Značaj ubacivanja i njegova primena u borbi najbolje se vidi iz ocene koju je general Peko Dapčević o tom problemu dao u svom članku »Značaj i snaga manevra«[9]), u kome podvlači značaj i masovnost ubacivanja — infiltracija u toku NOB.

»*Taj način taktičke infiltracije* (general-pukovnik Peko Dapčević misli na infiltraciju u naseljenom mestu) *koji su u početku primenjivale krajiške i proleterske brigade, postao je stalna praksa naše Armije i tome se protivnik nije znao, niti mogao nikada suprotstaviti.*«

Iz ovih misli može se videti ne samo ogroman značaj i uloga ubačenih jedinica, već i veliki značaj tog dejstva za čitavu armiju i postizanje uspeha u borbi, tim pre ako neprijatelj ne može da shvati suštinu takvih

---

[9]) »Vojno delo« br. 4/52, str. 12.

dejstava, a što je bio slučaj kod Nemaca i kvislingovaca u toku našeg Narodnooslobodilačkog rata.

Manevar koji je odgovarao stvorenoj situaciji, ubacivanja i pojava naših snaga u pozadini neprijatelja bili su stalni pratioci naših borbenih dejstava. Usto smeli, i primenjeni često protivu vojničkih pravila naših protivnika, ali ne i protivu realnih i logičnih mogućnosti, oni su uvek iznenađivali neprijatelja i dovodili ga u beznadežan položaj.

Nemačkim i italijanskim okupatorima i njihovim kvislinzima bilo je najteže to što u borbi sa našim jedinicama nikada nisu bili sigurni za svoje bokove i svoju pozadinu. Uvek su se osećali u okruženju. Ovde ne mislimo na opšte okruženje njihovih garnizona, nego na taktičko okruženje koje smo vrlo često ostvarivali protivu njih. Skoro većina njihovih ofanziva i bezbroj manjih poduhvata protivu naših snaga planirani su u cilju okruženja naših snaga. A vrlo često, zahvaljujući veštom ubacivanju snaga kroz njihov raspored, suprotno njihovom očekivanju, mnogi njihovi delovi na pojedinim pravcima bili su okruživani.

Često je dovoljno da se u neprijateljskoj pozadini, u određenom momentu i situaciji, pojavi samo jedna desetina pa da nastane rasulo kod njegovih snaga. Kao potvrda ovome neka nam posluži jedan primer iz borbe slovenačkih partizana. U toku zime 1942 godine, u rejonu planine Mokrca u Sloveniji, nalazio se sa svojim partizanskim bataljonom narodni heroj Vidmar Tone »Luka«. Na njih su vršile napad daleko brojnije snage Italijana i belogardista. Za vreme borbe belogardisti su stalno psovali i grdili komandanta bataljona, druga Luku, vičući: »Gde si Luka, pokaži se Luka«, itd.

Luka, procenivši dobro situaciju, poveo je jedan vod jačine 15—20 boraca i neopaženo od Italijana i belogardista, blagodareći šumi, prošao kroz njihov raspored i došao vrlo blizu — na oko 30—50 m pozadi njihovog streljačkog stroja. U trenutku kada je neki belogardista viknuo: «Gde si Luka?«, ovaj mu je odgovorio: »Tukaj Luka, pali«. Borci su otvorili žestoku vatru i izvršili juriš. Posle 5 do 10 minuta borbe na tom položaju nije

više bilo ni Italijana, ni belogardista. Oni su, pretrpevši ozbiljne gubitke, pobegli kud koji.

Značaj ubacivanja jedinica i njihovog dejstva u neprijateljskoj pozadini ogleda se u nekoliko pravaca.

Pre svega, ubačene jedinice nanose neprijatelju znatne gubitke u ljudstvu i materijalu i na taj način sistematski slabe njegovu udarnu ili odbranbenu moć.

Međutim, daleko je važnije ogromno psihološko dejstvo koje ubačene jedinice mogu da izazovu. One kod neprijatelja stvaraju paniku, dezorganizovanost, zabunu i unose strah kod svakog njegovog borca.

Za vreme bezbrojnih ubacivanja naših jedinica ostvarenih u toku borbi za naseljena mesta, dešavali su se razni, pa često i komični momenti u susretu neprijateljskih vojnika sa ubačenim jedinicama. Ne znajući da se u gradu, u sredini njihovog rasporeda nalaze naše snage, oni su se bezbrižno kretali sa jednog na drugi kraj grada radi pojačanja odbrane, kao kuriri ili kao raznosači municije i skoro uvek su padali u ruke ili su bili ubijani od strane ubačenih jedinica.

Ubačena jedinica bila je, najblaže rečeno, nož pod grlom neprijateljskoj jedinici. Ona je bila utoliko opasnija što u toku noći neprijatelj nije mogao da osmatra i otkrije mesto njenog boravka. To, s druge strane, nije bilo ni moguće, jer se ubačena jedinica ili bar neki njeni delovi nisu uvek nalazili na jednom mestu, već su krstarili po gradu uništavajući neprijateljsku živu silu i vatrena sredstva.

Neprijateljske vojnike je hvatao paničan strah. U svakom, pa i svom vojniku, oni su gledali partizane. Kad bi osetili da su unutar grada naše jedinice, nisu smeli da se kreću. Mnogi su u toku noći tražili spasa van grada, ili su se skrivali po kućama čekajući šta će da se dogodi. Takav strah i panika dovodili su neprijatelja do velike pasivnosti i dezorganizacije.

Ponekada se dešavalo da su neprijateljski vojnici, zahvaćeni panikom i strahom od ubačenih jedinica, pucali na svakoga, pa čak i međusobno vodili borbe.

Veliki gubici koje su neprijateljske snage imale od ubačenih jedinica mogu se, pored hrabrosti i izvežbanosti naših boraca, pripisati i strahu — panici koja je zahva-

tila njegove redove i kada su njegovi vojnici tražili spasa u bekstvu. Lako je jedinicama kad su im sigurni bokovi i pozadina, dok je, međutim, veoma teško kada vojnik oseti da nije siguran ni sa jedne strane.

Strah, nervoza i panika često su daleko opasniji za jedinice, no pretrpljeni gubici u ljudstvu i materijalu; samo, treba imati u vidu da strah i panika imaju momentano dejstvo koje neprijatelj može otkloniti ukoliko se blagovremeno ne iskoriste.

I na kraju, pored drugih značajnih momenata, treba se osvrnuti i na paralisanje neprijateljskog manevra koje mogu da izvedu ubačene jedinice.

Neprijatelj, pripremajući odbranu, unapred planira i predviđa način upotrebe i način manevra svojih rezervi u periodu vođenja odbranbenog boja. Za izvođenje tog manevra on računa na zemljište koje se nalazi u dubini njegove odbrane, a to zemljište, radi prebacivanja rezervi sa jednog na drugi — više ugroženi pravac, treba da bude obezbeđeno jedinicama s fronta. Međutim, za neprijatelja je veoma nezgodno kada mu se na zemljištu, gde on predviđa svoj manevar, nađu ubačene jedinice koje svojim dejstvom ne samo da mu nanose gubitke i vezuju na sebe dobar deo njegovih rezervi, već i parališu njegov manevar.

Pogledajmo samo primer dejstva 1. bataljona 2 krajiške brigade u Bihaćkoj operaciji u toku koje je ovaj bataljon uspeo da zauzme most u centru grada, da ga posedne i brani i na taj način spreči neprijateljskim snagama prelaz iz jednog u drugi deo grada. Drugim rečima, bataljon je u potpunosti, bar na toj, za neprijatelja vrlo važnoj tački, sprečio manevar neprijateljskih snaga; ili, za vreme planiranog napada na Bosansku Gradišku, 16-IV-1945 godine, bilo je predviđeno da se dva bataljona ubace pored desne obale Save i da se spoje kod pontonskog mosta, ovaj poruše i na taj način spreče manevar neprijatelja sa jedne na drugu obalu reke.

Skoro u svim mestima gde su naše jedinice bile ubacivane one su u manjoj ili većoj meri uspevale da spreče manevar neprijateljskih rezervi i manevar snaga sa manje na više ugroženi pravac odbrane.

Redovno se dešavalo da su neprijateljske snage, namenjene za dejstvo na nekom ugroženom pravcu, bile prinuđene da vode borbu sa ubačenom jedinicom, ne uspevajući pritom da je unište niti da pruže predviđenu pomoć onim snagama koje su im bile najugroženije.

Ubačena jedinica bila je u tom smislu nepremostiva prepreka preko koje neprijatelj nije mogao da izvodi manevar unutar svog rasporeda.

Paralisanje manevra neprijateljskih rezervi pretstavlja priličan doprinos uspešnom napadu ostalih jedinica. Međutim, ako se u pojas odbrane divizije ubaci samo jedna jedinica, naprimer četa, neprijatelj ima mogućnosti da odvoji deo snaga koje će voditi borbu sa njom, dok će ostale njegove snage preduzimati odgovarajuće mere da bi odbile napad s fronta.

Ovaj moment, kao i niz drugih nameću potrebu da se ubaci što veći broj jedinica koje će biti u stanju da nanesu neprijatelju ozbiljne gubitke i da parališu njegov manevar na čitavoj prostoriji preko koje se izvodi napad. *Masovno ubacivanje jedinica važan je uslov za postizanje što većeg uspeha.*

Na početku je napomenuta masovnost ubacivanja tokom Korejskog rata. Neosporno da su Severnokorejci u momentu svoje zimske protivofanzive ubacili kroz front snaga Ujedinjenih nacija — na širini oko 300 km — približno 20—30.000 boraca. Naravno, ovaj broj ne treba uzeti kao potpuno tačan, jer je to izveštaj redovne štampe. No ukoliko je i tačan, on govori da je prosečno na 5—8 km fronta ubačen po jedan bataljon jačine 500 boraca. To znači, da su prosečno pred frontom jedne severnokorejske divizije u pozadini snaga Ujedinjenih nacija dejstvovale snage oko jednog severnokorejskog bataljona.

Iz ovog proizilazi da je masovnost primene ubačenih jedinica u Koreji samo relativna, momentana, ali ne i apsolutna stvar u odnosu na masovnost ubacivanja koje se primenjivalo u toku čitavog Narodnooslobodilačkog rata. Pred frontom njihovih divizija dejstvuju prosečno snage do jednog bataljona, dok su pred frontom naših divizija dejstvovali ponekad 1—3 bataljona.

Oni su, zahvaljujući momentanoj situaciji, uspeli masovno da primene ovaj način dejstva, ali se postavlja pitanje da li bi ta masovnost i uspeh bili daleko veći da su Severnokorejci vodili pravedan rat, i da li bi se ta masovnost zadržala kroz čitav period rata.

Kada na kraju analiziramo prve začetke i prve ideje o ubacivanju jedinica u pozadinu neprijatelja, kada analiziramo ubacivanje u ranijim ratovima, a zatim u toku Prvog i Drugog svetskog rata, a naročito ubacivanja ostvarena od strane naših jedinica u toku Narodnooslobodilačkog rata, onda s pravom možemo reći, da ubacivanja ostvarena u Koreji nisu nikakva novost Korejskog rata, već da su ta ubacivanja dovoljno poznat način borbenih dejstava koji je u ovim ili onim uslovima i situacijima već ranije nalazio svoju manju ili veću primenu.

Korejska vojna u pogledu ubacivanja nije pokazala da je to njena novost; ona je samo potvrdila mogućnost masovne primene jednog davno poznatog načina borbenih dejstava.

× × ×

PUT U NEPRIJATELJSKU POZADINU

Od davnina su ljudi tražili načine i mogućnosti da u toku boja deo svojih snaga bace na bokove, u pozadinu ili u sredinu rasporeda neprijateljskih snaga, kako bi kasnijim udarima sa takvog položaja neprijatelju bili naneti veći gubici i pomognuto dejstvo s fronta ostalih snaga.

Dovođenje izvesnih snaga na bokove, u pozadinu ili u sredinu neprijateljskog rasporeda pretstavlja manevar koji je tesno povezan sa opštim planom boja i dejstvima, koja u konkretnom boju preduzimaju ostale snage. On obično ima za cilj da snage iz pozadine, u sadejstvu sa snagama fronta, okruže i unište neprijateljske snage ili da ih udarima sa bokova, pozadine ili iznutra, ukoliko se nađu u sredini tog rasporeda, potpuno razbiju.

Zbog težine ovakvog poduhvata ovaj manevar ostvarivao bi se sa manjim, a u izvesnim pogodnim uslovima — kao obuhvati i obilasci u savremenom ratu — i sa većim a po nekada i sa glavnim snagama.

Način na koji se izvodi ovakav manevar snaga i načini pomoću kojih snage dolaze na bokove ili u pozadinu neprijateljskog rasporeda su raznovrsni. Njih, s obzirom na mesta gde se izvode i sredstva sa kojima se ostvaruju, možemo u grubom podeliti na one koji se izvode po zemlji i na one koji se izvode vazdušnim ili vodenim putem.

Težnja da se po zemlji pre ili u toku boja ubace snage na bokove ili u pozadinu neprijatelja ogleda se u obuhvatu ili obilasku kao manevru koji se primenjuje u savremenom proboju odbrane i ubacivanju — provlačenju snaga kroz neprijateljski raspored.

Ubacivanje jedinica kroz raspored neprijateljskih snaga može se ostvariti provlačenjem istih pre početka napada, u toku odbrane, blagovremenim ostavljanjem jedinica u toku povlačenja i, na kraju, mogu se stvoriti partizanske jedinice koje će dejstvovati u neprijateljskoj pozadini.

Bez obzira na koji će se od ovih načina jedinice naći u neprijateljskoj pozadini, za njih je bitno da su njihova dejstva i zadaci koje izvršavaju skoro istovetni. Razlika je u načinu i vremenu kada će se koja od tih jedinica naći u toj pozadini.

Partizanske jedinice nalaze se stalno u neprijateljskoj pozadini; ostavljene jedinice dejstvuju jedno izvesno vreme pa se vraćaju u sastav svojih jedinica, dok jedinice ubačene kroz front neprijateljske odbrane dolaze u njegovu pozadinu uoči izvršenja zadatka, pa se po izvršenju istog opet spajaju sa jedinicama s fronta ili se kroz neprijateljski front vraćaju nazad.

Dok nije bilo dovoljno tehničkih sredstava koja su omogućila uspešno prebacivanje snaga vazdušnim i vodenim putem, zemljište na kome su se odigravala borbena dejstva bilo je podloga na kojoj su se ostvarivale težnje za obuhvatima i obilascima. Pa i sada, kada se vazdušnim ili vodenim putem mogu ubaciti jake snage, manevar po zemlji zadržao je, bar do danas, glavnu ulogu u ostvarivanju ideje okruženja neprijateljskih snaga.

Da li postoji razlika između obuhvata i obilaska, s jedne, i ubacivanja, s druge strane? — Neosporno da postoji, i to kako po načinu ostvarivanja, tako i po veličini snaga koje ih izvode.

Obuhvat i obilazak se izvode obično u toku boja. Prvi u taktičkoj i vatrenoj vezi sa snagama koje napadaju s fronta, a drugi samo u taktičkoj ili operativnoj vezi. Težnja i jednog i drugog vida manevra sastoji se u brzom izbijanju na bokove i pozadinu neprijateljskog rasporeda odakle preduzimaju odgovarajuća dejstva najčešće u cilju okruženja i kasnijeg uništenja neprijateljskih snaga.

Ubacivanje snaga kroz neprijateljski raspored ima donekle u suštini isti cilj kao i obuhvat — da se jedinice nađu u pozadini neprijateljskog rasporeda odakle će pre-

duzeti odgovarajuća dejstva u cilju napada na komandna mesta, centre veze, rezerve, artiljeriju i drugo, a zavisno od veličine ubačene jedinice ona može, u sadejstvu sa snagama s fronta, okružavati i uništavati odgovarajuće delove neprijateljskih snaga.

Međutim, dok se obuhvat i obilazak najčešće izvode pod borbom, u toku koje uništavaju ili obilaze snage neprijatelja koje sprečavaju te manevre, i dok se obuhvati u okviru raznih jedinica obično izvode uz stalnu podršku pešadisko-artiljeriske ili samo artiljeriske vatre, dotle se ubacivanja izvode najčešće pre boja tajnim — neopaženim provlačenjem kroz raspored neprijateljskih snaga koje neprekidno ili grupno posedaju izvestan front, ali imaju međusobnu vatrenu vezu.

Prema tome, ubacivanje je ustvari deo manevra jedinice koja dejstvuje s fronta, a koji se najčešće sastoji u tajnom, neopaženom provlačenju ili ređe u prodiranju izvesnih snaga kroz neprijateljski raspored i njegovu bližu ili dublju pozadinu sa različitim, manje-više samostalnim zadacima, čije izvršenje ima velikog uticaja u smislu olakšanja i uspešnog dejstva s fronta one jedinice za čiji se račun izvodi ubacivanje. Ubacivanje je period neopaženog provlačenja kroz neprijateljski raspored. Kad se jedinica jednom nađe u blizini mesta svog dejstva onda ona preduzima napade ili druge borbene radnje slično jedinicama bačenim iz vazduha, partizanskim jedinicama i dr.

Iz ovoga proizilazi da ubacivanje ima suštinske veze i sličnosti sa obilaskom, a naročito sa obuhvatom, ali se od njih razlikuju po načinu izvršenja i sredstvima koja učestvuju u tom izvršenju. Za ubacivanje bi se moglo reći da je to manevar koga najviše karakteriše tajnost izvođenja i iznenađenja.

Blagovremeno ostavljanje regularnih jedinica u neprijateljskoj pozadini obično se vrši u periodu otstupanja ili vođenja manevarske odbrane. Kod njih otpada prva faza — provlačenje. Ostavljene jedinice svojim aktivnim dejstvom nanose gubitke neprijateljskim jedinicama i olakšavaju izvršenje zadataka svojih trupa, a neprekidnim i sistematskim izviđanjem otkrivaju namere neprijatelja, njegovo grupisanje snaga i njegov raspored. Dej-

stvo ovih jedinica veoma je teško, jer su one prinuđene da se kreću odmah pozadi neprijateljskih snaga ili paralelno sa njima, da dejstvuju protiv njih i da se bore sa nizom jedinica koje su obično u tim momentima orijentisane na raščišćavanje čitavog zemljišta. Dok između ubačenih i ostavljenih jedinica nema velike razlike, dotle je ona nešto veća između partizanskih i ubačenih jedinica, a uglavnom se sastoji u njihovoj organizaciji i potčinjenosti jedinicama koje dejstvuju s fronta, kao i u tome, što kod partizanskih jedinica otpada faza provlačenja kroz neprijateljski front i ponovno vraćanje kroz front po izvršenom zadatku. Dok su ubačene jedinice organski sastavni delovi regularnih jedinica koje dejstvuju s fronta i po izvršenju zadataka vraćaju se u sastav svojih jedinica, dotle su partizanske jedinice u svojim dejstvima potčinjene frontu, armiji, korpusu, i dejstvuju u njihovom interesu, ali ne moraju uvek, izuzev ređih slučajeva, da dođu u njihov sastav. Uzimajući u obzir gustinu neprijateljskog rasporeda i važnost pojedinih zadataka koje treba izvršiti, razlika između ubačene i partizanske jedinice je u tome, što ubačene jedinice obično dejstvuju i izvršavaju zadatke u taktičkoj dubini neprijateljske odbrane, najčešće zaključno sa drugim pojasom, tj. na dubini oko 20 km, a partizanske jedinice dejstvuju više u operativnoj dubini. Međutim, ovakva načelna podela zadataka između ovih jedinica ne isključuje razne kombinacije koje se mogu ostvariti. Ukoliko postoje jače partizanske snage u dubini neprijateljske odbrane, jedan deo njih može, u izvesnim slučajevima, dejstvovati u taktičkoj, a drugi u operativnoj dubini neprijateljske odbrane. Ovakav način dejstva partizanskih jedinica doći će do izražaja onda, kada je neprijateljska odbrana tako dobro organizovana i posednuta da ne pruža garancije uspešnog provlačenja većih jedinica. Ukoliko u neprijateljskoj taktičkoj ili operativnoj dubini odbrane nema partizanskih jedinica, njihove zadatke, naročito u operativnoj dubini, mogu izvršiti jedinice koje su ubačene kroz front neprijateljske odbrane. Treća mogućnost su razna kombinovana dejstva između partizanskih i ubačenih jedinica. Obim ovih kombinacija zavisiće od mogućnosti provlačenja većih jedinica kroz front, od postojanja par-

tizanskih jedinica i karaktera objekta na koji će se dejstvovati.

Kada je reč o zadacima treba uvek imati na umu da je savremena neprijateljska odbrana u većini slučajeva pripremljena za kružna dejstva. Međutim, iako postoji kružna odbrana, neprijatelj manju pažnju obraća na svoju pozadinu i zbog toga je partizanskim jedinicama lakše da na tom pravcu izvrše ubacivanje i dejstvo unutar te kružne odbrane.

Ovako načelna podela zadataka između ubačenih i partizanskih jedinica proizilazi iz karaktera neprijateljske odbrane, bolje utvrđenih položaja i veće gustine snaga u taktičkoj dubini njegove odbrane u kojoj se kreću česte patrole. Neprijatelj u svojoj taktičkoj dubini koristi sva skrovita mesta za svoje rezerve, pozadinske ustanove, skladišta, sanitet, itd., a što sve skupa otežava zadržavanje u dubini njegove odbrane. Međutim, ukoliko se više ide u dubinu odbrane, utoliko je ređi raspored neprijateljskih snaga po čitavoj površini pozadinske teritorije, pošto su snage uglavnom grupisane na pojedinim pravcima, dok levo i desno od njih ostaju čitava prostranstva na kojima se mogu zadržati kako partizanske, tako i ubačene jedinice. To znači da ove jedinice mogu sa uspehom izvršavati niz zadataka u taktičkoj dubini, ali se one ne mogu za jedan duži period zadržavati u njoj, već posle izvršenja zadataka moraju ići u rejone koji se nalaze u operativnoj dubini neprijateljske odbrane, s tim što se za nove zadatke, koje treba izvršiti u taktičkoj dubini odbrane, mogu ponova vratiti.

Postojanje partizanskih odreda u neprijateljskoj dubini ima izvesnog značaja za dejstva ubačenih jedinica. Partizanske jedinice mogu pružiti ubačenim jedinicama pomoć u pogledu vodiča. Oni mogu kroz front neprijateljske odbrane doći do jedinica koje treba da se ubacuju, a zatim ih kroz skrivene prolaze prebaciti u dubinu neprijateljske odbrane. Zatim, partizanske jedinice mogu ukazati punu pomoć ubačenim jedinicama prilikom kretanja, prihvatanja, smeštaja, ishrane, brige o ranjenicima, kao i u zajedničkim dejstvima. Postojanje partizanskih jedinica u neprijateljskoj pozadini može da ima pozitivnog uticaja na dejstvo ubačenih jedinica, ali njihovo

postojanje ni u kom slučaju nije neophodan uslov za ubacivanje. Bez obzira na to da li postoje partizanske jedinice, ubacivanje treba uvek primenjivati. Naravno, ta primena biće uvek u skladu sa uslovima koji u većoj ili manjoj meri olakšavaju njegovo izvođenje.

Ubacivanje jedinica vazdušnim putem u vidu vazdušnih desanata našlo je široku primenu u toku Drugog svetskog rata.[10]) Dok je u početku rata niz armija izvršio pripreme i organizaciju vazdušnodesantnih trupa samo u manjoj meri, dotle se njegov završetak karakteriše masovnim postojanjem vazdušnodesantnih jedinica. Šta više, Amerikanci i Englezi su na Zapadnom frontu stvorili jake vazdušnodesantne formacije koje su masovno bacali u pozadinu Nemaca,[10]) naročito prilikom invazije i u toku svog prodiranja kroz Belgiju. U periodu bitke kod Arnhema oni su 17 septembra i u toku nekoliko narednih dana bacili čitav saveznički vazdušnodesantni korpus za zauzimanje pojedinih važnih mostova i čvorova. Tako su 1 vazdušnodesantnu diviziju i Poljsku vazdušnodesantnu brigadu bacili u rejon Arnhema, sa zadatkom da zauzmu mostove; 82 američku vazdušnodesantnu diviziju bacili su između Nijmegena i Gravea, a 101 američku vazdušnodesantnu diviziju između Gravea i Endhovena.

Dejstvo vazdušnog desanta u neprijateljskoj pozadini je poseban problem koji zahteva daleko širu studiju, a već je i prilično obrađen.[11]) U vezi sa ubacivanjem on je interesantan zbog sličnosti zadataka koje vazdušni desant i jedinice ubačene kroz front neprijateljske odbrane imaju u neprijateljskoj taktičkoj i operativnoj dubini odbrane.

Ovo pitanje je utoliko interesantnije što će nova transportna sredstva (helikopteri) igrati u budućnosti ogromnu ulogu prilikom ubacivanja jedinica vazdušnim putem. Na početku rata u Koreji broj helikoptera bio je vrlo mali, a njihova primena neznatna. Međutim, u toku daljeg

---

[10]) Detalje o ovim desantima videti u knjizi: »Od El Alamejna do Baltičkog Mora« — Montgomeri; »Od invazije do pobede« — Ajzenhauer. — Izdanje VIZ »Vojno delo«, 1951 god. — Biblioteka savremenika.

[11]) Videti 3 svesku »Male vojne biblioteke« VIZ »Vojno delo« — »Vazdušnodesantne trupe« — Mikše, 1951 god.

razvoja rata oni su odigrali ogromnu ulogu i bili masovno primenjivani. Helikopter će u budućnosti, zahvaljujući svojim kvalitetima, umnogome olakšati ubacivanje manjih i većih jedinica u neprijateljsku pozadinu. Njemu, naprimer, nije potreban aerodrom za poletanje i sletanje; on može u jednom letu da prebaci po desetinu i više vojnika; ne smetaju mu nikakva brda ni šume, a usto može da vrši prebacivanje noću i po magli.

Ovo sredstvo dobija utoliko veći značaj što se prebacivanje njime može izvršiti noću uoči samog napada; što se lakše mogu izabrati objekti dejstva i lakše doći do njih i, najzad, što umnogome olakšava prebacivanje težeg oružja, a što je inače ozbiljan problem kada se jedinica provlači kroz front neprijateljske odbrane.

Helikopteri manjih i većih razmera verovatno će u izvesnoj meri izmeniti karakter vazdušnog desanta. Naime, dok su vazdušni desanti u toku Drugog svetskog rata bacani pomoću padobrana, a tek kasnije, kad su zauzeti pogodni tereni, spuštale su se i jedrilice, dotle desantu koji se prenosi helikopterima nisu potrebni nikakvi padobrani niti ravne površine za sletanje. Helikopter se može spustiti na svakom zemljištu ili lebdeti na pola metra iznad zemlje, dok se ne istovari teret. Ovakve osobine helikoptera omogućuju da se postigne masovno ubacivanje u neprijateljsku pozadinu i to na svakom pogodnom delu neprijateljskog fronta.

Nedostatak helikoptera je u tome, što on svojim letom i spuštanjem u taktičku ili operativnu dubinu neprijateljske odbrane iz osnova odbacuje element iznenađenja koji se inače može postići neprimetnim provlačenjem kroz front. Sem toga, helikopteri su vrlo osetljivi na dejstvo neprijateljske protivavionske odbrane, a naročito avijacije, sem ako se ne vlada potpuno protivnikovim vazdušnim prostorom.

Međutim, nova sredstva, kao što su jednosedni ili dvosedni helikopteri, teški oko 40 kg, koji se nose na leđima i mogu da ponesu teret od 80—100 kg razvijajući pritom brzinu od 80—120 km na čas i sa visinom leta od 3.500 m, pretstavljaju sredstvo budućnosti za ubacivanje snaga u neprijateljsku pozadinu.

Činjenica da mi sa takvim sredstvima sada ne raspolažemo nikako ne znači da ih ubuduće nećemo imati i da ih ne treba imati u vidu. Ogromna su preimućstva dobivena upotrebom ovih sredstava u odnosu na upotrebu padobranskih jedinica koje koriste klasični padobran. Dok se jednosednim ili dvosednim helikopterima čitava jedinica može spustiti na tačno određeno mesto i sa određenom brzinom, bez obzira na uticaj vetra i zemljišta, dotle padobranske jedinice usled zemljišta, vetra, itd. padaju na dosta širokom prostranstvu.

U vezi upotrebe vazdušnog desanta, bilo putem helikoptera bilo na način primenjivan u Drugom svetskom ratu, za rešavanje raznih taktičkih ili operativnih zadataka pojavljuju se razna mišljenja koja se svode na to, da ovakve jedinice mogu da pretrpe ozbiljne gubitke ukoliko im ne priteknu u pomoć jedinice s fronta. Izgleda da su mnoge nemačke i saveznička padobranske jedinice pretrpele ozbiljne gubitke zbog pogrešnog shvatanja da ubačena padobranska jedinica mora ostati na mestu gde je pala i da mora da se brani do pristizanja jedinica sa fronta — Arnhem. Drugim rečima, takve jedinice, braneći se uporno na jednom mestu, nisu primenjivale manevar nego su omogućavale neprijatelju da ih uništava jakim snagama. Nije, po našem mišljenju, nužno, ako to specijalni zadaci ne zahtevaju, a pogotovu ako se pokaže neuspeh na frontu, da se bačena jedinica uporno brani, lišavajući sebe manevra i prepuštajući neprijatelju punu inicijativu. Takva upornost i takav način dejstva jedinica u neprijateljskoj pozadini pogrešan je naročito onda, kada nema izgleda da se jedinice s fronta mogu blagovremeno do njih probiti. U takvim momentima, kada je nemoguće izvršiti zadatak ili kada je onemogućen dolazak jedinica sa fronta, treba izbegavati upornu odbranu, koja u takvim slučajevima vodi ka uništenju desantne jedinice, već, naprotiv, u punoj meri primeniti manevar u dubini neprijateljske teritorije i njegove pozadine koja je velika i na kojoj su mogućnosti manevra neograničene. Takve jedinice treba da pređu na partizanski način života i dejstva. Preći na partizanska dejstva biće naročito pogodno ako su desantne jedinice bačene na teritoriju svog porobljenog naroda ili na teritoriju drugih nacija koje se bore

za svoje oslobođenje. Imajući inicijativu u svojim rukama one mogu svojim aktivnim dejstvima da nanesu neprijatelju znatne gubitke i da sačuvaju živu silu.

Desant ubačen pomoću helikoptera, a naročito pomoću jednosednih ili dvosednih, može se po izvršenom zadatku, blagodareći ovim transportnim sredstvima, vratiti vazdušnim putem ponovo u svoju pozadinu, ukoliko ne postoji mogućnost da se spoji sa snagama koje napadaju s fronta.

U toku Drugog svetskog rata ubacivanje jedinica u neprijateljsku pozadinu nije vršeno samo kroz front i vazdušnim putem, već i vodenim putem. I u našem Narodnooslobodilačkom ratu vrlo često su korišćene obale reka, jezera ili mora za povlačenje u neprijateljsku pozadinu.

Vodeni put za ubacivanje jedinica u neprijateljsku pozadinu može se iskoristiti trojako: gaženjem vode pored plitkih morskih obala ili reka; prebacivanjm čamcima, ako obale nisu dobro posednute i čuvane, i kretanjem kroz vodu pomoću aparata i to: hodom, ako reka nije duboka, i plivanjem, ako je velika dubina. U toku Narodnooslobodilačkog rata naše snage više puta koristile su obalu mora i reka za ubacivanje u neprijateljsku pozadinu. U kolikoj se meri može iskoristiti plitka obala vidi se iz primera ubacivanja naših jedinica za vreme napada na mesto Sumartin na ostrvu Braču.

Jedanaestog septembra 1944 godine prebacila se 26 divizija sa ostrva Visa na ostrvo Brač sa zadatkom da očisti ostrvo od nemačkih snaga. Divizija je sa 11. i sa većim delom 12. brigade napala i oslobodila mesto Supetar, dok je sa 1 dalmatinskom proleterskom brigadom, jednim »rendžer« bataljonom američke armije i jednim bataljonom 12. brigade preduzela napad na Sumartin.[12]) (Sk. 5)

Sumartin, a naročito pojedine tačke u njegovoj okolini — »Dominantna kota« i »Sumartinski rt« — bili su solidno utvrđeni. Ova dva dominantna visa bila su utvrđena velikim brojem betonskih bunkera iskopanih kompresorima u kamenu. Pored toga, postojali su izrađeni ro-

---

[12]) Ovaj primer sastavljen je po materijalu potpukovnika Roka Negotića.

vovi, saobraćajnice i žičane prepreke u više redova. Ispred svih tih utvrđenja bilo je postavljeno oko 17.000 protivtenkovskih i protivpešadiskih mina. U moru, na južnoj strani Sumartina, postavljene su avionske bombe od po 1.000 kg i pripremljene za dejstvo u slučaju nailaska brodova.[13])

Nemački inženjer koji je gradio ova utvrđenja izjavio je posle zarobljavanja da su oni računali da je ovo mesto neosvojivo bez obzira koliko se bude upotrebilo artiljerije i avijacije.

Glavne nemačke snage nalazile su se na »Sumartinskom rtu« koga je bilo nemoguće zauzeti s mora. Jedini put da se ovlada ovim uporištem vodio je preko »Dominantne kote« u pravcu Sumartina i »Sumartinskog rta«. Čitav ovaj položaj branile su nemačke snage u jačini preko 1.000 vojnika, sa većom količinom poljske i obalske artiljerije.

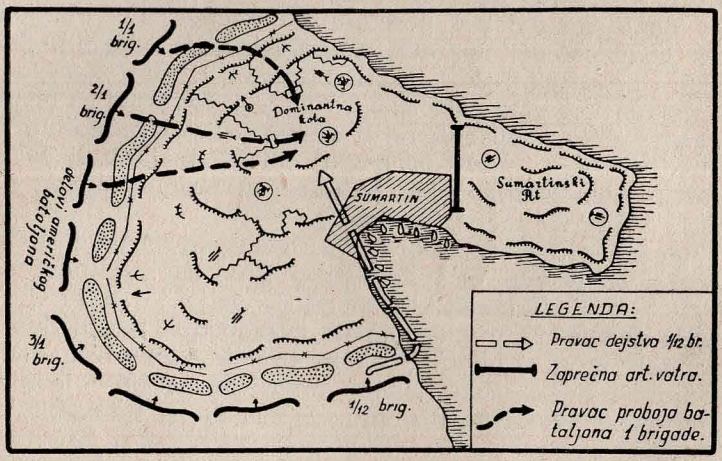

Skica br. 5

26. divizija sa pomenutim snagama, posle snažne artiljeriske pripreme, prešla je u napad na »Dominantnu kotu«. Međutim, i pored izrađenih prolaza u minskim po-

[13]) Kablove je u toku boja preseklo stanovništvo i borci 1. bataljona 12 brigade.

ljima i žičanim preprekama, uspeh nije postignut. U obnovljenom napadu učestvovalo je u artiljeriskoj pripremi sedam artiljeriskih diviziona. Ni ovaj napad, a ni svi ostali koji su vođeni u toku dva dana i dve noći, nisu dali nikakvog rezultata.

U ovakvoj situaciji došlo se do zaključka da je nemoguće osvojiti ova dva utvrđenja frontalnim napadima. Zbog toga je odlučeno da se 1. bataljon 12 brigade (bez jedne čete) ubaci u neprijateljsku pozadinu i udarom iz nje likvidiraju snage na »Dominantnoj koti« i tako omogući uspeh ostalim jedinicama koje su napadale s fronta. Ovaj bataljon uzet je zbog toga što je njegovo ljudstvo bilo većinom sa ostrva Brača, a jedan deo iz samog Sumartina.

Kao najpogodnije mesto za ubacivanje izabrana je morska obala, jer je ostali deo fronta bio gusto posednut i usto danonoćno kontrolisan. Zbog toga je odlučeno da se bataljon provuče pored obale gazeći vodu, a zatim da u neprijateljskoj pozadini izađe na kopno i otpočne sa napadom.

U vezi te odluke 1. bataljon 12 brigade, posle pada mraka 15 septembra, spustio se pored minskih polja u more i otpočeo pokret u neprijateljsku pozadinu. Zahvaljujući vodičima, koji su odlično poznavali obalu i dubinu vode, bataljon je prešao 2—3 km i našao se u neprijateljskoj pozadini.

Prema utvrđenom planu 1. bataljon je otpočeo napad na pravcu dejstva 1. dalmatinske brigade. Međutim, zbog slabo organizovanog sadejstva došlo je do međusobnog sukoba bataljona 1. dalmatinske brigade zbog čega je napad obustavljen. Ubačenom bataljonu naređeno je da se vrati nazad. Posle četvoročasovne borbe, snage ovog bataljona, sa četiri lakša ranjenika, uspele su da se odvoje od neprijatelja i potpuno neopaženo u toku noći, istim pravcem, da se povuku pored obale u sastav snaga koje su napadale s fronta. Naša artiljerija svojim dejstvom omogućila mu je neprimetno povlačenje.

Posle ovog neuspeha odlučeno je da se napad i ubacivanje u neprijateljsku pozadinu opet ponove. Kako neprijatelj nije osvetljavao niti dejstvovao vatrom na pravcu provlačenja 1. bataljona 12 brigade, komandant ove

brigade došao je do zaključka da Nemci nisu otkrili mesto ubacivanja i zbog toga je odlučio da ubacivanje izvrši isti bataljon i na istom mestu. U pogledu vremena odlučeno je da se ubacivanje izvrši u drugoj polovini noći.

Sledeće noći, oko 1.00, bataljon se na isti način i na istom mestu ubacio u neprijateljsku pozadinu. U toku ubacivanja bataljon je naišao na jednog mitraljesca, koji je likvidiran, a zatim je nastavljen nesmetan pokret.

Po dolasku u neprijateljsku pozadinu bataljon je otpočeo sa svojim napadima na utvrđene delove na »Dominantnoj koti«. U toku dvočasovne borbe likvidirao je veći broj utvrđenih tačaka i na kraju uspeo da se spoji sa snagama 1. dalmatinske brigade koja je napadala s fronta.

U toku dejstva ovog ubačenog bataljona neprijatelj je sa manjim snagama pokušao da izvrši protivnapad pravcem »Sumartinski rt« — »Dominantna kota«. Međutim, taj protivnapad bio je odbijen delom snaga ovog bataljona i jakom zaprečnom vatrom naše artiljerije koja je izolovala neprijateljske snage na »Sumartinskom rtu« i sprečavala im pokret prema »Dominantnoj koti«.

U toku daljih borbi ubačeni bataljon i delovi 1. dalmatinske brigade likvidirali su »Sumartinski rt«. »Dominantna kota« bila je okružena, a zatim do 17 časova istog dana likvidirana.

U ovoj borbi zarobljeno je oko 650 neprijateljskih vojnika i oficira, dok su ostali uništeni.

Da nije bilo ljudi koji su dobro poznavali obalu i dubinu vode, teško bi se sa uspehom izvršilo ubacivanje. Sve to govori u prilog shvatanju da je najpoželjnije da jedan deo boraca ubačenih jedinica bude iz onog rejona gde se vrši ubacivanje. Ukoliko je to nemoguće, onda bar treba od mesnog stanovništva pronaći dovoljan broj vodiča koji dobro poznaju pogodne pravce za ubacivanje.

Pored poznavanja terena uspeh ubacivanja postignut je i blagodareći savršenoj disciplini i bešumnom pokretu svih boraca.

I na kraju, pravilno, smelo i umešno komandovanje bataljonom omogućilo je izvlačenje jedinice posle neuspeha u toku prve noći ubacivanja i postizanje punog uspeha u toku druge noći.

Jedan primer uspešnog ubacivanja preko reka postignut je u početku aprila 1945 godine u Sloveniji.

Pre završetka oslobođenja naše zemlje, snage Nemaca i belogardista uspele su da se privremeno učvrste na levoj obali reke Krke. Sa jakim snagama poseli su Žužemberg, Sadinju Vas, Dvor, Lipovec, a sa manjim s. Kot is. Vinkov Vrh. Odatle su kontrolisali pravce prema Novom Mestu, Dobrtiću i Zagradcu. Neprijatelj je levu obalu Krke poseo na važnijim tačkama — više po grupnom sistemu, a noću, sa jakim patrolama kontrolisao ovu od s. Dvor do Soteske.

Snage 15 divizije nalazile su se u to vreme na levoj obali r. Krke kontrolišući je od Soteske do Žužemberga. Snage divizije bile su raspoređene jugozapadno od Krke u Suvoj Krajini.

U početku aprila, po naređenju komandanta Sedmog korpusa divizija je trebalo da izvrši forsiranje Krke i da napadne nemačko-belogardističke snage na njenoj levoj obali u rejonu Žužemberg, s. Kot, s. Lipovec. Za izvršenje tog zadatka diviziju je podržavao jedan divizion topova 76 mm. S obzirom da je leva obala Krke nadvišavajuća i Krka dobro branjena, njeno forsiranje zahtevalo je dobru umešnost i snalažljivost. Krka je bila prilično duboka i usto vrlo hladna. Čamaca za jednovremeno prebacivanje većih snaga nije bilo. Prebacivanje manjih snaga pod vatrom neprijatelja dovelo bi do ozbiljnijih gubitaka.

Zbog toga je odlučeno da se forsiranje reke Krke izvrši u zoru južnije od s. D. Kot, tj. između D. Kota i Gramade s tim da se pre forsiranja neopaženo preko Krke ubaci jurišni bataljon 15 divizije, koji će se posle forsiranja neopaženo prebaciti preko puta Dvor — Soteska, izbiti na greben zapadno od Plešivice, a zatim grebenom kroz šumu doći do s. Vinkov Vrh i uništiti neprijateljsku posadu u njemu (sk. 6). Po uništenju neprijatelja u s. Vinkov Vrh, delom snaga dejstvovati prema s. Kot ukoliko se neprijatelj ne povuče, a sa glavnim snagama nastupati prema s. Mačkovcu.

Za vreme napada na s. Vinkov Vrh uspostaviće se pontonski most jugoistočno od s. D. Kot, preko koga će snage 15 divizije preći na levu obalu Krke i razviti uspeh jurišnog bataljona.

Prema predviđenom planu snage jurišnog bataljona uspele su gumenim čamcima da se, jugoistočno od s. D. Kot, prebace na levu obalu Krke. Potpuno neopaženo prešle su put i došle do s. Vinkov Vrh. Pre svanuća bataljon je otpočeo napad na Vinkov Vrh. Postigavši potpuno iznenađenje bataljon je u toj borbi uništio oko 40—50 neprijateljskih vojnika, dok su se ostali razbežali na sve

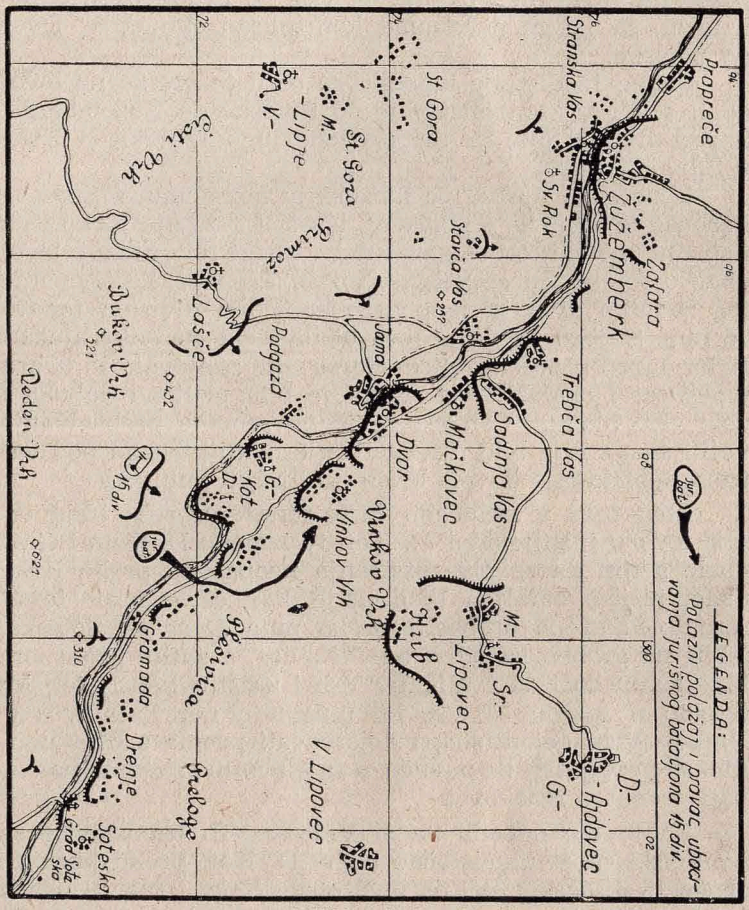

Skica br. 6

strane. Neprijateljske snage koje su bile u s. D. Kot pobegle su prema Dvoru. Za to vreme izrađen je pontonski most i snage divizije prešle su na levu obalu. Ujutru, uz snažnu podršku artiljeriske vatre one su preduzele napade prema Dvoru i Sadinjoj Vasi. Neprijatelj, pretrpevši ozbiljne gubitke, povlačio se prema Žužembergu.

Međutim, pre podne istog dana snage divizije povučene su na levu obalu Krke zbog jakih neprijateljskih snaga, koje su sa jugozapada nastupale i pretile da napadnu artiljeriju. Delovi koji su ostali za njenu zaštitu nisu bili dovoljni.

Uspešno ubacivanje jurišnog bataljona, koje se završilo uspelim napadom na Vinkov Vrh, omogućilo je prelaz preko Krke ostalim snagama divizije.

Tokom Drugog svetskog rata savezničke snage izvršile su niz manjih ili većih ubacivanja preko širokih reka, jezera i mora u neprijateljsku pozadinu, vršeći iskrcavanje

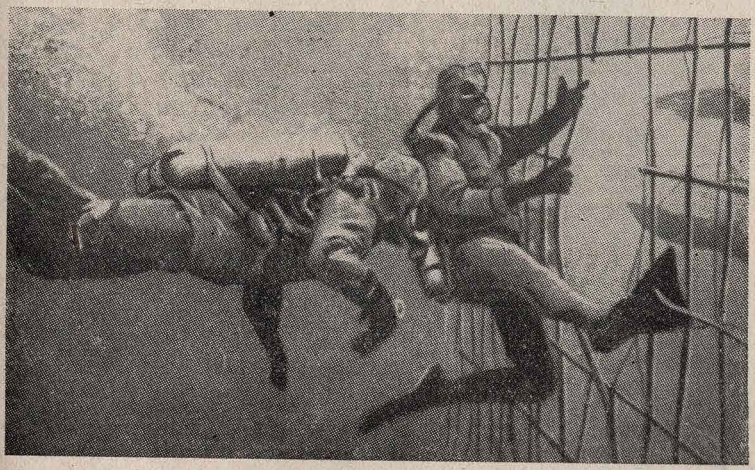

u Normandiji i Južnoj Francuskoj i zauzimajući ostrva Guam i Tinion na Pacifiku, savezničke snage koristile su specijalno opremljene jedinice, nazvane »ljudi - žabe«, za raščišćavanje podvodnih prepreka, podvodnih minskih po-

lja, protivpodmorničkih prepreka i prepreka za iskrcavanje snaga. Pored toga, sa tim jedinicama oni su uspešno izveli niz podvodnih diverzija. Koristeći stečena iskustva zapadne zemlje danas posvećuju punu pažnju tim jedinicama i sve armije Atlantskog pakta u svom sastavu imaju ljudstvo koje se priprema za izvršenje takvih specijalnih zadataka.

Ove jedinice sastavljene su od fizički veoma snažnih ljudi, visokog morala i hrabrosti, a opremljene su specijalnim gnjuračkim odelima, sa maskom na licu i aparatom za disanje. Oružje i municiju nose kroz vodu u specijalnim futrolama tako da svaki od boraca po izlasku na suvo može da ih bez ikakvih smetnji upotrebi. Ovakve jedinice pretstavljaju ozbiljnu snagu i sigurno je da će naći široku primenu u budućem ratu.

Pored niza zadataka koje će izvršavati u ratu (raščišćavanje podvodnih prepreka i minskih polja na neprijateljskim obalama; diverzije u cilju rušenja pojedinih podvodnih objekata), ovako opremljene jedinice mogu se odlično upotrebiti ne samo u ulozi pojedinih prednjih delova prilikom forsiranja reka, gde bi prošle kroz vodu i na suprotnoj obali uništile neprijateljsku živu silu i vatrena sredstva, otvarajući put ostalim snagama koje bi se prebacile preko vode, već se kroz vodu mogu ubaciti u neprijateljsku pozadinu.

Ubacivanje ovih jedinica u neprijateljsku pozadinu može se izvršiti kroz reku sa jedne na drugu obalu (šema br. 7), kao i niz ili uz tok reke (šema br. 8). Takav način ubacivanja moguć je onda ako neprijatelj brani i jednu i drugu obalu reke, tj. ako reka teče kroz neprijateljski položaj.

U kojim će se momentima upotrebiti ove jedinice zavisi, pre svega, od potrebe i mogućnosti ubacivanja i važnosti objekta na koje ovako ubačene jedinice treba da dejstvuju.

Primenu ovakvog ubacivanja, koje može biti masovno, ne treba gubiti iz vida, već bi trebalo blagovremeno obukom, još u mirno doba, pripremiti jedinice za izvršenje ovako teških zadataka.

Posle plivanja kroz vodu i izbijanja u neprijateljsku pozadinu ubačene jedinice se oslobađaju aparata i opreme koja im služi samo za plivanje, a zatim sa svojim naoru-

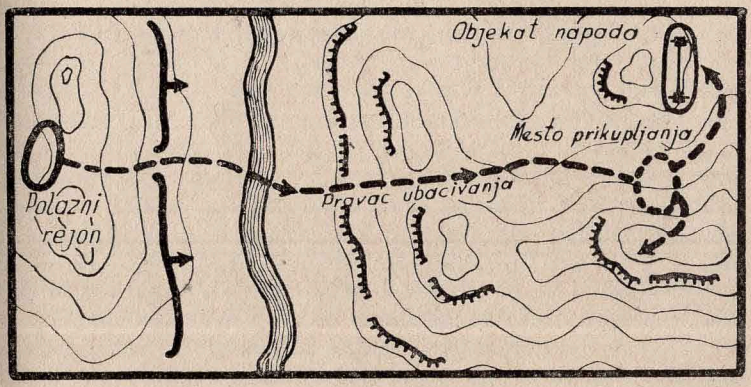

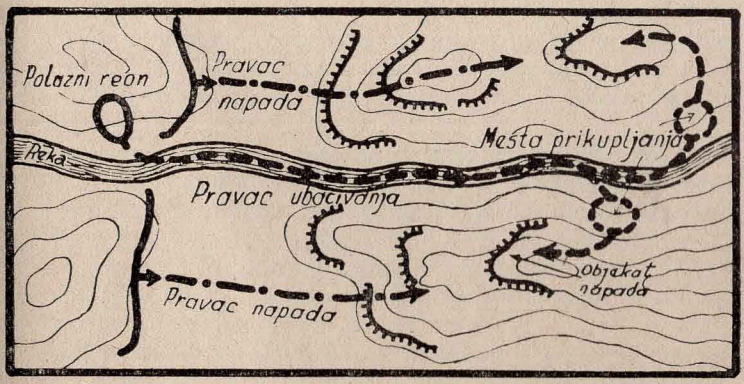

Skica br. 7 i 8

žanjem preduzimaju odgovarajuća dejstva. Po izvršenom zadatku mogu se spojiti sa jedinicama koje dejstvuju s fronta, a ako to nije moguće, mogu se vratiti svojim jedinicama: vodenim putem, ukoliko su sačuvale sredstva za plivanje kroz vodu; peške kroz front neprijateljske odbrane; helikopterima ili, ako je to nemoguće, mogu produžiti dejstvo kao partizanske jedinice.

Vazdušno i ubacivanje kroz vodu imaće neosporno u budućem ratu čestu primenu, ali će, ipak, ubacivanje suvim zadržati svoju glavnu ulogu.

× × ×

MALE ARMIJE I UBACIVANJE

Iz ranijeg izlaganja se vidi da ubacivanje potiče iz daleke prošlosti, ali se njegova masovna primena naročito ogleda u toku Drugog svetskog rata i u prvim periodima Korejskog rata. Savremena ratna tehnika i savremeni način vođenja rata, koji su ostvareni u toku ova dva rata, nisu umanjili masovnost i značaj ubacivanja jedinica, već naprotiv, baš u tim ratovima ovaj se način borbenog dejstva u velikoj meri usavršio. Sve nas to dovodi do zaključka da će eventualni budući rat zahtevati da se o ovom načinu borbenog dejstva više razmisli, da se izvuku i srede stečena iskustva i da se unapred izvrše pripreme koje će obezbediti njegovu još uspešniju primenu.

O ubacivanju u budućem ratu može se govoriti na bazi pravilnog shvatanja i razumevanja karaktera budućeg rata, a posebno na bazi razumevanja razvoja budućih taktičkih i operativnih dejstava u okviru kojih će se najčešće ono i vršiti. Sudeći po iskustvima Drugog svetskog rata i rata u Koreji, mogu se uglavnom nazreti konture budućeg rata.

Pre svega, može se reći da će budući rat biti rat masovnih armija, snabdevenih masovnom savremenom ratnom tehnikom i drugim ratnim sredstvima. On će se odlikovati veoma velikim manevrom, velikom pokretljivošću i vrlo često isprekidanim i razvučenim frontovima. Takav karakter rata će neosporno omogućiti i masovnu primenu ubacivanja u neprijateljsku pozadinu.

Kad je reč o ubacivanju, a posebno o ubacivanju jedinica u budućem ratu, tu obično iskrsavaju dva shvatanja. Jedno od njih svodi se na to da je ubacivanje stvar ma-

lih, a naročito tehnički slabo opremljenih armija, koje ubacivanjem jedinica treba da nadoknade malobrojnost i nedostatak tehnike. Drugo mišljenje ide za tim da velike armije nemaju potrebe za ubacivanjem jer, normalno, one imaju daleko veći ljudski, a i tehnički potencijal, koji im omogućava da odbace ubacivanje i »rizik« koji ono nosi u sebi. Ovakva shvatanja o ubacivanju jedinica u neprijateljsku pozadinu potpuno su pogrešna. Naša Armija, naprimer, nije ni mala a ni tehnički slabije opremljena od mnogih drugih armija, pogotovu ako se njena uloga i dejstvo u budućem ratu posmatraju u sklopu celokupne svetske situacije i u sklopu učešća svih slobodoljubivih naroda u odbrani svoje nezavisnosti.

Ako se osvrnemo na niz primera o ubacivanju naših jedinica u toku Narodnooslobodilačkog rata, videćemo da je tehnička opremljenost naših i neprijateljskih jedinica u tim momentima bila, takoreći, ista. Naprimer u Bihaću odnos u artiljeriji iznosio je 1,6 : 1 u korist neprijatelja, dok je odnos u minobacačima i mitraljezima bio skoro isti. Isto tako za vreme ubacivanja u Livno, Zvornik, kod s. Sijerća i na drugim mestima, odnos našeg i neprijateljskog naoružanja bio je približno isti.

U toku napada na Sumartin naše i američke snage raspolagale su sa dovoljno artiljerije i avijacije, bile su tehnički nadmoćnije u odnosu na snage branioca, ali zadatak i pored niza napada nisu mogle sa uspehom da reše. Tek po ubacivanju ovog bataljona, koji je neprijatelju naneo udar unutar njegovog rasporeda i doveo njegove snage u zabunu i težak položaj, snage koje su napadale s fronta uspele su da se probiju. Sve to govori u prilog pravilnosti odluke u vezi ubacivanja i u prilog shvatanja da ubacivanje ne treba da vrše samo slabo tehnički opremljene armije, već sve armije, bez obzira na svoju tehničku opremljenost, samo ako imaju i ostale pogodne uslove za to, a prvenstveno ljude.

Iz ovoga se može izvući zaključak da naše jedinice nisu uvek vršile ubacivanja zbog slabije brojne i tehničke opremljenosti, već radi velikih rezultata koji se postižu ovakvim načinom dejstva. Sve ovo govori u prilog tome da za ubacivanje ne može služiti kao razlog malobrojnost armije i njena slaba tehnička opremljenost, već pre svega,

rezultati koji se njime postižu. Prema tome, ubacivanje nije bilo i ne treba da bude stvar malih i tehnički slabo opremljenih armija, već i svih armija uopšte.

Drugo je pitanje da li sve armije imaju ostale neophodne uslove za ubacivanje ili ne, i da li će sve armije primeniti ovaj način dejstva ili će se osloniti na silu svojih sredstava.

Ovde konkretno dolazimo na pitanje uslova koji u manjoj ili većoj meri omogućavaiu ubacivanje jedinica.

Iz karaktera rata koji vodi jedna armija proizilazi, pre svega, i mogućnost ubacivanja jedinica. Agresivna armija, u kojoj je disciplina zasnovana na sili i u kojoj svaki vojnik mora uvek biti pod prismotrom oficira, pogotovu ako ta armija ima različit nacionalni sastav, a vojnici raznih nacionalnosti nemaju interesa da se bore, jasno je da nema uslova da primeni masovno ubacivanje. Takvoj armiji se može dogoditi da vojnici njene ubačene jedinice, našavši se oslobođeni pritiska sile i svojih starešina, dezertiraju ili, pak, da nepotpuno izvrše postavljene zadatke. Još su nam u svežoj uspomeni pokušaji nemačkih snaga da ubace specijalno opremljene male, a nekada i veće jedinice — »trupove« — na oslobođeni deo naše teritorije, u pozadinu naših jedinica, radi napada na komandna mesta, razne garnizone, bolnice ili druge vojne objekte. Međutim, svi ti »trupovi«, mada su imali izvesne uspehe, nisu potpuno postigli željene ciljeve i rezultate. Oni nisu imali podršku naroda koja je ubačenim jedinicama neophodna u takvim slučajevima a, sem toga, nisu imali ni onakve smelosti ni inicijative koju su pokazivali naši borci za vreme ubacivanja.

Iznositi razloge koji govore da ubacivanje verovatno ne može biti masovni način borbenih dejstava agresivnih armija ne znači, naravno, da one neće koristiti ubacivanje. Ove armije će koristiti ubacivanje čak i masovno, a naročito u početku rata, dok se mase još drže lažnom propagandom, izvitoperenom ideologijom i skrivanjem pravih ciljeva rata. Ovo je bio slučaj sa Nemcima u Drugom svetskom ratu i sa Severnokorejcima u Korejskom ratu. Međutim, ubacivanja manjih razmera mogu biti neprestana pojava i opasnost o kojoj treba voditi računa.

Osim toga, armije koje vode pravedan rat u kome se njihov narod bori za jednu pravednu stvar, za slobodu svoje zemlje, imaju uslova da u punoj meri primene masovno ubacivanje u neprijateljsku pozadinu. Mogućnost primene masovnog ubacivanja dolazi kao rezultat visokog morala, velike borbene sposobnosti i smelosti, kako boraca, tako i starešina.

Prilikom određivanja jedinica, a naročito starešina koji će komandovati ubačenim jedinicama, treba voditi računa o kvalitetu jedinica i starešina. Uopšte uzev, nije dobar starešina koji se boji ako mu krila i bokovi nisu naslonjeni na suseda, ili koji uvek čeka da ga u nastupanju susedi pristignu da ne bi bio opkoljen. Takve starešine pogotovo nisu dobre za jedinice koje vrše ubacivanje. Zbog toga treba voditi računa naročito o kvalitetu starešina, njihovoj smelosti i sposobnosti i tome posvetiti veliku pažnju. Starešina mora biti živog i nezavisnog duha. On mora biti spreman da skoro redovno radi po sopstvenoj inicijativi, imajući u vidu samo direktive koje je dobio pre ubacivanja. Poštovanje i vera u njega od strane potčinjenih treba da budu apsolutni, a to će on postići svojom hrabrošću, besprekornim rukovođenjem i fizičkom izdržljivošću.

Sve ovo zahteva da starešina bude odličnog zdravlja i vojnik koji izvanredno poznaje ne samo svoju, već i neprijateljsku armiju. Poznavajući obe armije njemu neće biti teško da u pozadini neprijatelja pravilno dejstvuje i onda kada bude ostao bez veze sa svojima. Neosporno da je najbolje uzimati one starešine koji su se u ovim akcijama sa uspehom oprobali, a pogotovu ako poznaju zemljište na kome će dejstvovati.

Jedinice koje vrše ubacivanje moraju biti naviknute na noćne borbe i bešumno kretanje, a usto da su izdržljive, smele, inicijativne i da imaju smisla za samostalno izvođenje drskih i smelih zadataka. Najbolje su jedinice one koje su već oprobane u ovakvom vidu borbe.

Pored ovog neophodnog uslova koji se ogleda u moralnim kvalitetima i borbenoj sposobnosti jedinica i starešina, naklonjenost stanovništva okupirane teritorije na kojoj se izvodi ubacivanje igra veoma važnu ulogu u uspehu ubačenih jedinica. Ovo se ogleda u moralnoj i mate-

rijalnoj podršci koju stanovništvo pruža tim jedinicama (snabdevanje jedinica, smeštaj ranjenika, obaveštavanje o pokretu i rasporedu neprijatelja, kao i davanje vodiča koji odlično poznaju zemljište).

Pored ovih, više objektivnih uslova, konkretni činioci kao, naprimer, zemljište, karakter neprijateljske odbrane, raspored njegovih snaga i vreme, imaju neposredan uticaj na izvođenje ubacivanja.

Zemljište svojom ispresecanošću i pošumljenošću u većoj ili manjoj meri olakšava ubacivanje jedinica. Može se reći, da ukoliko je zemljište ispresecanije i pošumljenije, utoliko je lakše ubacivanje, pa i ubacivanje većih jedinica. Slabija ispresecanost i pošumljenost pružaju manje povoljne uslove za ubacivanje, ali ga ne isključuju. Naprotiv, i na takvom zemljištu, pri pravilnom korišćenju raznih drugih okolnosti, a naročito vremena, mogu se ubaciti izvesne manje jedinice.

Najvažniji činilac, koji je od znatnog uticaja na ubacivanje jedinica, jeste neprijateljska odbrana, njen karakter i raspored snaga u njoj.

U vezi neprijateljske odbrane i ubacivanje snaga kroz nju pojavljuju se različita mišljenja. Jedni iznose da je ubacivanje nemoguće u uslovima savremene poziciske odbrane koja je organizovana po rovovskom ili grupnom sistemu. To se opravdava savršenom utvrđenošću zemljišta, gde je pojas jedne divizije utvrđen nizom položaja, zaprečen brojnim protivtenkovskim i protivpešadiskim minskim poljima i žičanim preprekama, a raspored snaga prilično gust i tako razmešten da, po shvatanju izvesnih vojnih teoretičara, može uvek da otkrije pokrete jedinica koje se žele ubaciti. Ovakvo tvrđenje nema osnova niti dovoljno dokaza. Može se reći da ovakva mišljenja nisu ni zasnovana na iskustvima Drugog svetskog rata, a naročito ne na iskustvima ubacivanja u Narodnooslobodilačkoj borbi. Ubacivanje u Bihaću, Livnu, Zvorniku, na Sremskom frontu, Bugojnu, Bos. Krupi i nizu drugih mesta, vršena su kroz odbranu koja je bila solidno organizovana. Tu su postojali rovovi, žičane prepreke, bunkeri, donekle i minska polja, a položaji su bili posednuti jakim neprijateljskim snagama. Pa ipak, i pored svih tih

teškoća, ubacivanja su u većini slučajeva uspevala. *Složiti se sa shvatanjem da je ubacivanje nemoguće izvoditi kroz odbranu organizovanu po grupnom ili rovovskom sistemu značilo bi odreći se ubacivanja,* tj. u najvažnijim momentima odreći dragocenu pomoć jedinicama koje izvode napad s fronta.

Neosporno da je teško vršiti ubacivanje kroz jako utvrđenu i dobro posednutu odbranu, ali sve teškoće na koje se može naići u toku ubacivanja nisu nepremostive. Bez obzira na sva utvrđenja i gustinu rasporeda snaga, neprijatelj nikada nema toliko snaga da na čitavom frontu odbrane i na čitavoj dubini glavnog pojasa podjednako rasporedi sve svoje snage koje će zatvoriti puteve ubačenih jedinica. Neprijatelj će, shodno svom planu i svojoj zamisli, glavne snage i sredstva grupisati na pravcu gde očekuje glavni udar, i na zemljištu koje omogućuje upotrebu ratne tehnike, dok će na ispresecanijem, više pokrivenom zemljištu, gde je nemoguća upotreba tehnike, imati manje snage i slabija utvrđenja. U svakom slučaju, izvesni delovi fronta ostaće neposednuti, ili će biti posednuti slabijim snagama. Drugim rečima, uvek će se naći izvestan mali međuprostor kroz koji se mogu provući jedinice. Međutim, ako takvog međuprostora i ne bude, neprijatelj ne može danonoćno držati vojnike na položajima i u rovovima, već će ih, obično, u toku noći povući u skloništa na odmaranje, dok će napolju ostaviti dežurne jedinice ili patrole. Iz ovog se može izvući zaključak: ubacivanje je moguće vršiti kroz svaku odbranu, sa napomenom da ukoliko je neprijateljeva odbrana utvrđenija, a raspored njegovih snaga gušći, utoliko je teže na tim mestima ubaciti veće jedinice i obratno — ukoliko je odbrana slabije utvrđena i posednuta sa manjim snagama, utoliko će biti lakše ubaciti veće jedinice.

Ako dopustimo mogućnost da izvestan deo neprijateljskog fronta uopšte nema neposednutih ili slabo branjenih mesta, ni u tom slučaju ne bi trebalo odustati od ubacivanja, jer se tada mogu u potpunosti koristiti drugi, vremenski uslovi, koji će, zavisno od njihove jačine, olakšati samo ubacivanje. Tamna noć, magla, kiša, vejavica i oluja uvek će omogućiti da se ubacivanje izvede uspe-

šno i na najtežem delu neprijateljske odbrane. Ne bi trebalo zaboraviti i zadimljavanje. Samo u tim slučajevima je potrebno izvršiti detaljno izviđanje neprijateljske odbrane, rasporeda njegovih snaga i režima njegovog života u odbrani. Ako se bude raspolagalo sa svim tim podacima onda se ubacivanje može uvek uspešno izvršiti.

I na kraju, ako je neprijateljska odbrana tako posednuta i neprekidno kontrolisana, a vremenski uslovi nisu pogodni za ubacivanje, onda se ono može izvesti i pod borbom.

× × ×

S KAKVIM JEDINICAMA IZVODITI UBACIVANJE

Veličina jedinica i razmere u kojima će se vršiti ubacivanje zavise: od karaktera neprijateljske odbrane, rasporeda njegovih snaga i zemljišta preko koga treba vršiti ubacivanja. Razmere ubacivanja zavise i od zamišljenog plana boja one jedinice koja dejstvuje s fronta i zadatka koji u okviru toga plana dobijaju jedinice koje će biti ubačene u neprijateljsku pozadinu. S obzirom na to, ubacivanje se može izvoditi: sa manjim grupama, odeljenjima, vodovima, četama i bataljonima, a u naročito pogodnim momentima i kada je to potrebno, pukom i divizijom. Prema tome, zavisno od veličine ubačene jedinice i obima zadatka koji treba izvršiti, ubacivanja mogu imati, u sklopu zadataka onih jedinica koje dejstvuju s fronta, izvestan taktički ili operativni značaj.

S obzirom na težinu zadataka koje izvršavaju ubačene jedinice kao i zbog niza drugih teškoća koje se moraju savladati u toku ubacivanja, iskrsava veoma važno pitanje: kakve jedinice ubacivati u neprijateljsku pozadinu? Odgovor se može dobiti samo kroz sistematsko proučavanje uslova kojima treba da odgovaraju ubačene jedinice, kao i korišćenjem iskustava stečenih u toku ratova, a naročito u toku našeg Narodnooslobodilačkog rata. Ubačene jedinice moraju pre svega da se odlikuju visokim moralom, zatim velikom pokretljivošću, odličnim borbenim sposobnostima, fizičkom izdržljivošću, jakom udarnom i vatrenom snagom i dr.

Ako pokušamo da povežemo pokretljivost, borbenu sposobnost i vatrenu snagu ubačenih jedinica, odmah

ćemo doći do zaključka da naoružanje ubačenih jedinica treba da bude lako, a u vatrenom pogledu veoma efikasno i snažno. Ono, dakle, mora da obezbedi tim jedinicama nesmetano izvršenje svih postavljenih zadataka i što bolju protivtenkovsku odbranu, a svojom težinom ne sme da zamara vojnika niti da utiče na pokretljivost i manevar jedinice. To znači da bi jedinice trebalo da budu snabdevene najviše automatima, puškomitraljezima, ručnim bacačima, protivtenkovskim tromblonskim granatama i bestrzajnim topovima, a ređe artiljerijom i teškim minobacačima.

Iz istih razloga i ostala oprema ubačenih jedinica treba da bude laka. Sva nepotrebna lična sprema i odeća treba pre polaska u neprijateljsku pozadinu da se ostavi.

Borbena sposobnost ubačenih jedinica mora biti na velikoj visini. Sem toga, takve jedinice moraju biti sposobne za nečujne noćne marševe, za vođenje noćnih borbi, moraju se lako orijentisati na nepoznatoj teritoriji i biti spremne za izvršenje niza teških i često nepredviđenih zadataka. Pored toga, one moraju znati da obavljaju niz poslova koje rešavaju inžinjeriske jedinice: miniranje, pravljenje prolaza u neprijateljskim minskim poljima, savlađivanje žičanih prepreka, rušenje objekata i izvršavanje niza drugih inžinjeriskih zadataka.

Iz uslova kojima treba da odgovaraju ubačene jedinice iskrsava pitanje: da li za ubacivanje unapred pripremiti specijalne jedinice ili ga, prema ukazanoj potrebi, izvoditi sa svakom pešadiskom jedinicom? U toku prošlog rata mnoge armije rešavale su ovo pitanje na raznovrsne načine. Englezi su, naprimer, za rešavanje specijalnih zadataka i za ubacivanje u neprijateljsku pozadinu imali u svojoj armiji formacije takozvanih komandosa (Commando group). Amerikanci »rendžer« bataljone (Ranger Units); Nemci su imali jurišne čete (sturm kompanie), jurišne bataljone (sturm batallione). U Korejskom ratu došlo je do formiranja specijalnih jedinica takozvanih »jedinica za rejdove« (United Nations raiding unit). Rusi su, takođe, u sastavu pojedinih jedinica imali specijalne automatičarske čete — bataljone. Naše jedinice u toku Narodnooslobodilačkog rata rešavale su ovo pitanje na dva načina; naime, pojedine naše brigade i divizije nisu

imale u svom sastavu specijalno formirane jedinice koje bi im služile za rešavanje teških zadataka i za ubacivanje u neprijateljsku pozadinu, ali su zato ubacivale svoje najbolje jedinice.

Međutim, druge naše jedinice rešavale su pitanje ubacivanja u neprijateljsku pozadinu i izvršavanje raznih teških zadataka specijalnim jedinicama, izviđačkim, jurišnim ili automatičarskim četama ili bataljonima. U raznim jedinicama ovi su nazivi bili različiti. Tako je, naprimer, bio slučaj sa 15 i 18 slovenačkom divizijom. One su u toku septembra i oktobra 1944 godine formirale po jedan »jurišni bataljon«. Ovi bataljoni brojili su oko 110—120 boraca. Bili su podeljeni u tri čete, a ove na vodove. Od naoružanja imale su oko 10—12 puškomitraljeza »Brno«, 5—6 minobacača 60 mm, dok su ostali borci bili naoružani automatima. Ljudstvo u njima prikupljeno je na dobrovoljnoj bazi. Ovi bataljoni su pretstavljali jaku udarnu silu i rešavali u interesu divizije — kako u napadu, tako i u odbrani — mnoge raznovrsne i veoma teške zadatke. Bili su odlično sredstvo ne samo za izvođenje ubacivanja već i za izvršenje protivnapada i za izvođenje smelih i drskih obuhvata i udara u toku napada. To je, ustvari, bila neka vrsta stalne rezerve komandanta divizije, koja je skoro redovno upotrebljavana u svakoj borbi koju je vodila divizija. Njihovim dejstvima veoma često rešavao se ishod boja u našu korist.

Ne samo kod ove dve divizije već i kod mnogih drugih naših jedinica bile su u toku rata formirane elitne jedinice za izvršavanje teških zadataka. U početku to su obično bile bombaške grupe privremeno formirane od dobrovoljaca pre napada. Kasnije, specijalne jedinice dobijaju stalan, ali u raznim jedinicama raznovrstan formaciski sastav — udarne grupe ili čete, specijalne grupe, čete ili bataljoni itd.

U posleratnom periodu mnoge armije poučene iskustvom iz Drugog svetskog rata i rata u Koreji uglavnom su ostale pri tome da u sastavu svoje armije imaju specijalne jedinice. Englezi su zadržali bataljone »komandosa«; Amerikanci su 1950 godine svoje »rendžer« bataljone pridali pešadiskim divizijama. Kod njih i Engleza oseća se težnja da se ove specijalne jedinice ne zadrže

samo pod komandom na vrhu, već da se nalaze u sastavu taktičkih i operativnih jedinica.

Rusi su i posle rata zadržali u sastavu svojih pukova takozvane čete automatičara.

Što se tiče rešavanja ovog problema u našoj Armiji mišljenja smo da bi ga, s obzirom na masovnost primene ubacivanja, u eventualnom ratu trebalo rešavati dvojako: ubacivanjem običnih pešadiskih ili unapred specijalno pripremljenih jedinica.

Ubacivanju običnih pešadiskih jedinica može se pribegavati kada se pružaju naročito povoljni uslovi za uspešno izvođenje masovnog ubacivanja i kada broj specijalnih jedinica ne može u potpunosti da zadovolji tako obimne potrebe.

Međutim, treba imati u vidu da ubacivanje pešadiskih jedinica zahteva niz prethodnih mera koje se moraju preduzeti radi osposobljenja tih jedinica za izvođenje ubacivanja. Pre svega, kod takvih pešadiskih jedinica treba pre ubacivanja izvršiti niz organizacionih i drugih pripremnih mera u pogledu obuke. Zatim, u njima treba izvršiti izvesnu zamenu naoružanja: snabdeti ih umesto većeg dela pušaka većim brojem automata; umesto artiljerije i minobacača dovoljnim brojem bestrzajnih topova; umesto većeg broja mitraljeza, koji su prilično teški za nošenje, dati im veći broj puškomitraljeza, a usto sve borce koji raspolažu puškama obezbediti izvesnim brojem protivtenkovskih granata za borbu protiv neprijateljskih tenkova. Pored toga, kod ovih jedinica treba izvršiti izvesnu reorganizaciju i popunu u ljudstvu. Sve fizički slabe i bolesne borce (čak i od kašlja) treba ostaviti u pozadini. Komora se mora reorganizovati, a sav nepotreban materijal i transportna sredstva ostaviti u pozadini. Sa sobom treba poneti municiju, sanitetski materijal i nešto kondenzovane hrane. U izvesnim momentima, ako postoje pogodni uslovi, veća količina municije i ostalih potreba može se prebaciti konjima.

Pored toga, sa ovakvim jedinicama mora se izvesti obuka naročito u pogledu bešumnog kretanja, orijentacije noću, noćnih borbi, a i u pogledu rešavanja različitih inžinjeriskih zadataka koje bi normalno trebalo da rešavaju inžinjeriske jedinice. Ako pogledamo niz poslova

koje pre ubacivanja treba da reše pešadiske jedinice (zamena oružja — o tome se svaki put mora rešavati — reorganizacija pozadine — dopunska obuka itd.) i kad se još svemu tome doda da svaka streljačka jedinica kad ubaci 1/3 svojih snaga ostaje prilično nekompletna za izvršenje drugih zadataka; ili, ako uzmemo u obzir neophodno iskustvo koje bi takve jedinice trebalo da imaju u pogledu ubacivanja, kao i težinu takvih zadataka, smelost, drskost i dr., može se doći do zaključka da su ti poslovi prilično obimni. Ako bi se svakodnevno rešavali oni bi zahtevali mnogo truda i vremena pa zbog toga ovaj način rešenja ovog problema ne bi trebalo da bude redovan.

Naime, pored izvođenja ubacivanja sa pešadiskim jedinicama, bilo bi poželjno da se u sastavu sadanjih pešadiskih, a pogotovu brdskih bataljona, pukova (brigada) i divizija, kod kojih će ubacivanje doći do naročitog izražaja, oforme specijalne automatičarske »jurišne« jedinice. Borci ovakvih jedinica treba da budu fizički snažni i izdržljivi, unapred obučeni za izvršenje veoma teških i raznovrsnih zadataka, sposobni za samostalno izvođenje niza taktičkih radnji itd. Što se tiče formacije ovih jedinica ona može biti raznovrsna, ali bi u svakom slučaju trebalo da obezbedi pokretljivost i jaku vatrenu moć.

Jedna od mogućih varijanti rešenja ovog pitanja mogla bi da bude približno ovakva:

U sastavu streljačkog, a pogotovu brdskog bataljona, formirati kao stalnu formacisku jedinicu jurišni vod — oko 25—30 ljudi — sledećeg sastava: 3 jurišna odeljenja (u svakom po 1 puškomitraljez, 1 ručni bacač, 2 snajpera, a ostalo automati); kod komande voda 1—2 snajpera i 1—2 ručna bacača (bazuke). Automati ovih jedinica trebalo bi da budu jakog vatrenog dejstva i većeg dometa (nešto slično automatima nemačkih padobranskih jedinica).

U puku imati jurišnu četu (umesto naziva četa automatičara) koja bi u svom sastavu imala oko 80—100 boraca i sastojala se iz vodova slične ili nešto manje formacije kao u bataljonu: odeljenja ili voda ručnih bacača, voda lakih mitraljeza, odeljenja plamenobacača i saniteta (kad ide u neprijateljsku pozadinu).

U okviru divizije formirati jurišni bataljon sastava: tri jurišne čete, baterije do diviziona bestrzajnih topova (oko 6—12 oruđa), voda ručnih bacača, čete minobacača 82 mm, voda plamenobacača, voda za snabdevanje i sanitet. U slučaju kada je otežano nošenje minobacača 82 mm, oni se mogu ostaviti u pozadini, a mesto njih uzeti bestrzajni topovi. Prednost bestrzajnih topova nad minobacačima očito je izražena u slučaju ubacivanja, a naročito u pogledu protivtenkovske odbrane. Oni su veoma efikasni protivu žive sile, vatrenih tačaka i bunkera. Sem toga, ubačene jedinice koje dejstvuju u taktičkoj dubini neprijateljske odbrane mogu da koriste avijaciju i vatru artiljerije jedinice koja ih je poslala, te se i sa te strane više ispoljava potreba za bestrzajnim topovima nego za minobacačima 82 mm.

U pogledu formiranja ovih jedinica može se primeniti i druga varijanta, naime, da se jurišne jedinice, ako ne postoje uslovi i sredstva za njihovo formiranje u bataljonu, formiraju u puku i diviziji.

Divizija, kao viša združena taktička jedinica sposobna za potpuno samostalno dejstvo, vrlo često će sama ubacivati snage u neprijateljsku pozadinu. S te strane postojanje jurišnog bataljona neophodan je uslov za rešavanje ovog važnog pitanja. K tome bi trebalo dodati još i to, da je u toku rata većina naših divizija imala u svom sastavu slične jedinice i da u tom pogledu mnoge savremene armije formiraju u sastavu svojih divizija ovakve jedinice.

U toku rata ovakve jedinice imale su raznovrsne nazive. S obzirom na karakter njihovog dejstva i zadatke koje će one redovno rešavati jurišem i bliskom borbom, pa bilo to na frontu ili u neprijateljskoj pozadini izgleda da bi ovim jedinicama najbolje odgovarao naziv »jurišne« jedinice.

Formiranje ovako specijalnih jedinica zahtevalo bi više ljudstva i materijala i dosta truda, ali bi se sve to, s obzirom na raznovrsne zadatke koje bi te jedinice izvršavale, potpuno isplatilo.

Na prvi pogled izgledalo bi da je suviše mnogo ljudstva potrebno još u mirnom periodu da se predvidi za ove jedinice. Izgledalo bi da se od tog istog ljudstva mogu

formirati 1—2 divizije. Tačno je da deo ljudstva mora da se predvidi, ali je tačno i to da će se takva mera u pogledu ljudskih života i te kako isplatiti. U nizu ubacivanja koje smo izveli u toku rata, ubačene jedinice, blagodareći izvežbanosti, pretrpele su neznatne gubitke. Tome su umnogome doprineli hrabrost i izvežbanost.

Međutim, ako se teški zadaci poveravaju svakoj jedinici i nedovoljno obučenom ljudstvu, gubici će biti daleko veći. Isto tako, u eventualnom budućem ratu izvežbane i unapred dobro pripremljene specijalne jedinice sa većim uspehom i sa daleko manje žrtava rešavaće teške zadatke kako u toku ubacivanja, tako i na drugim objektima dejstva. Ovako formirane jedinice automatičara ne bi trebalo obučavati i pripremati samo za ubacivanje u neprijateljsku pozadinu. Naprotiv, to bi im bio samo jedan od mnogobrojnih zadataka. Sa njima bi trebalo izvesti veoma opsežnu, solidnu i univerzalnu obuku u vreme mira i pripremiti ih za izvršenje niza raznovrsnih zadataka. Jurišne jedinice treba svestrano osposobiti kako u fizičkom pogledu, tako i u pogledu izvršavanja raznovrsnih zadataka pešadiskih i inžinjeriskih jedinica. U svakom vojniku ovih jedinica treba spojiti znanje savremenog pešaka i inžinjerca. Njih treba osposobiti za velike fizičke napore, orijentaciju na terenu, rukovanje sa raznim vrstama oružja i dr. One se mogu osposobiti ne samo za ubacivanje kroz front suvim putem i kao skijaške jedinice u toku zime, već i za dejstva i ubacivanja po vodi i kroz vodu. Pomoću specijalnih gnjuračkih odela, a kroz sistematsku obuku, one se mogu pripremiti za izvršenje raznih podvodnih zadataka: raščišćavanje prepreka, razne diverzije, podvodna rušenja, dejstvo kroz vodu u ulozi prednjih delova prilikom forsiranja, kao i za ubacivanja kroz vodu u neprijateljsku pozadinu.

Isto tako bi se ove jedinice za kratko vreme mogle osposobiti za skakanje sa padobranom, za prebacivanje helikopterom, a vremenom i za upotrebu jednosednih ili dvosednih helikoptera.

Iz svega ovoga proizilazi da bi formiranje ovih jurišnih jedinica i njihova univerzalna obuka doveli i do toga, da bi naši bataljoni, pukovi i divizije imali takve elitne jedinice sa kojima bi uspešno rešavali ne samo

pitanje ubacivanja kroz front neprijateljske odbrane, već i ubacivanje kroz vodu i vazdušnim putem. I ne samo to. One bi, pored ovih specijalnih zadataka, služile kao udarna pesnica za rešavanje raznovrsnih zadataka u raznim vidovima boja, a naročito u pojedinim kritičnim situacijama. U prilog ovome najbolje govore dva primera dejstva »jurišnog bataljona« 18 slovenačke divizije, iz kojih se samo delimično vidi njegova značajna uloga u dva veoma kritična momenta.

Noću 20/21 januara 1944 godine snage Nemaca i Rupnikovih domobranaca vršile su u Suhoj Krajini jake napade na snage 18 i 15 streljačke divizije (skica br. 9).

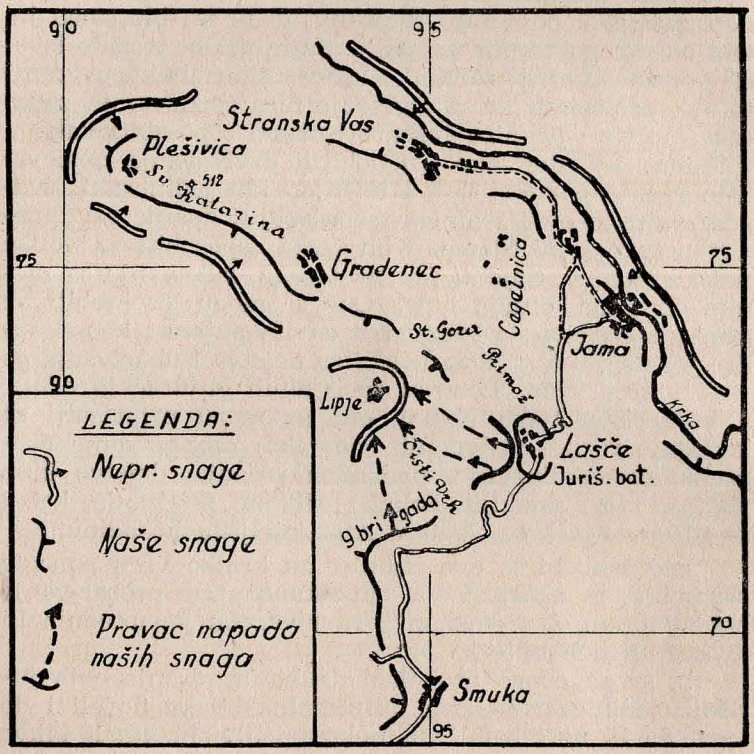

Skica br. 9

Za vreme tih napada jedan oslabljeni bataljon domobranaca došao je u toku noći 20/21 januara 1944 godine u s. Lipje koje nije bilo u to vreme posednuto od naših snaga. Dolaskom u Lipje neprijatelj je prilično ugrozio naše položaje, koje su naše snage držale u to vreme na liniji s. Pleševica, s. Gradenec, s. Lašče, s. Smuka. Već u toku noći 20/21 i ujutru 21 januara snage 9 brigade 18 divizije pokušale su da isteraju neprijatelja iz s. Lipja, ali je njihov pokušaj ostao bez uspeha. Tada je, 21 januara oko 12.00, u napad na Lipje bio uveden »jurišni bataljon« 18 divizije zajedno sa 9 brigadom. Bataljon je sa još jednim bataljonom 9 brigade napadao u prvom ešelonu, dok su ostala dva bataljona 9 brigade bila u drugom ešelonu.

Jurišni bataljon i bataljon 9 brigade, gazeći prilično dubok sneg, približili su se selu. Na ulazu u njega jurišni bataljon uništio je jurišem jednu jaku neprijateljsku zasedu, a zatim je smelo i nezadrživo prodro u selo zajedno sa bataljonom 9 brigade.

U veoma oštroj borbi prsa u prsa neprijatelj je bio isteran iz sela i tom prilikom ostavio 65 ubijenih i nešto ranjenih. Zaplenjeno je 4 bacača, od kojih jedan laki, 7 puškomitraljeza, 3 mitraljeza, 1 automat i 12 mula.

Ovako veliki uspeh u ovom napadu postignut je zahvaljujući zajedničkom i odlučnom dejstvu »jurišnog bataljona« i 9 brigade 18 divizije.

Sutradan 22-I-1944 godine, vodeći i dalje teške borbe sa jakim neprijateljskim snagama, naši borci držali su položaj: s. Jama, desna obala Krke, s. Ceglenica, s. St. Gora, vis Primož južno od s. Lipje, s. Smuka (sk. 10).

Oko 12.00 bataljon domobrana i nešto Nemaca u jačini 700—900 vojnika, koristeći zemljište, uspeli su da ovladaju vrhom visa Primož.

Ovim uspehom neprijatelj je ozbiljno pretio da 5 i 12 brigadu 15 divizije, koje su bile jako izmučene u prethodnim borbama, nabaci u dolinu reke Krke i da im nanese ozbiljne gubitke presecajući im istovremeno otstupnicu prema Kočevskom Rogu.

Ove neprijateljske snage pretile su također da nanesu ozbiljne gubitke diviziskoj bolnici 18 divizije i štabovima 15 i 18 divizije, koji su se nalazili u s. Lašče.

Da bi osujetio ovaj neprijateljski uspeh komandant 18 divizije uveo je svoju rezervu — »jurišni bataljon«, sa zadatkom da napadima na neprijateljske snage na

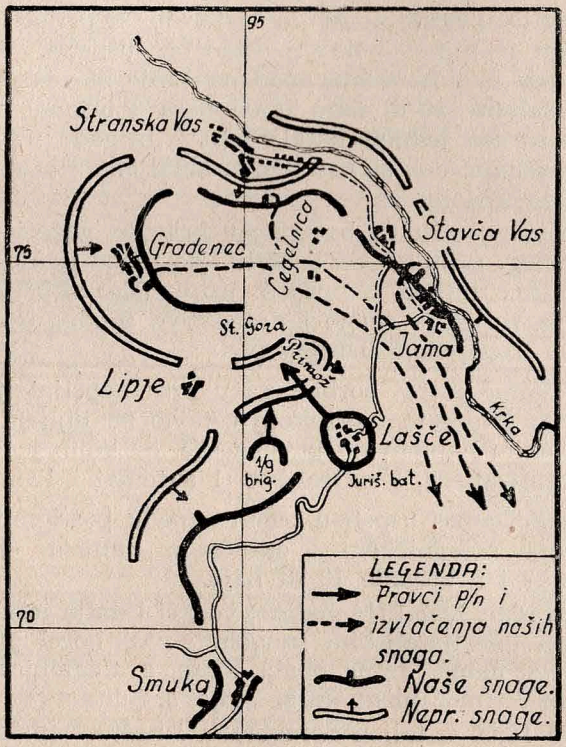

Skica br. 10

visu Primož zadrži njegovo dalje nastupanje i omogući izvlačenje u pravcu Kočevskog Roga 5 i 12 brigade, štabova 15 i 18 divizije i bolnice 18 divizije.

»Jurišni bataljon« u sadejstvu sa jednim oslabljenim bataljonom 9 brigade razvio se u strelce odmah iznad s.

Lašče i, gazeći sneg skoro do pojasa, krenuo prema vrhu Primož. Ovaj vis obrastao je mladom hrastovom šumom.

Ispod Primoža »jurišni bataljon« se sreo sa gustim streljačkim strojem neprijatelja koji je sa vrha nastupao prema s. Lašče. Razvila se žestoka borba, na veoma bliskom otstojanju, automatskim oružjem i ručnim bombama. U toku jednog sata borbe bilo je sa obe strane oko 8—10 naizmeničnih juriša. »Jurišni bataljon« imao je tu prednost što je bio u strani ispod brda u snegu i nišaneći odozdo imao je dobre pogotke, dok je neprijatelj sa svojom vatrom obično prebacivao snage bataljona. Pored toga, »jurišni bataljon« je dobro koristio sneg kao maskirno sredstvo.

U ovom periodu borbe neprijatelj je imao 75 mrtvih i ranjenih. Među poginulima bio je i komandant neprijateljskog bataljona. »Jurišni bataljon« imao je svega 2 mrtva i oko 4 ranjena.

Za to vreme naše snage povukle su se prema Kočevskom Rogu posle čega se i »jurišni bataljon« povukao južno od s. Lašče.

Zahvaljujući uspešnom i zajedničkom dejstvu »jurišnog bataljona« i bataljona 9 brigade 18 divizije neprijatelj nije mogao da iskoristi postignuti uspeh, a naše snage uspele su da se povuku bez gubitaka iz veoma nepovoljnog položaja. Ovi bataljoni postigli su ogroman uspeh u toku svog, otprilike sedmomesečnog dejstva, i nije preterano ako se kaže da su oni ustvari bili četvrta brigada u diviziji i da su svojom udarnom snagom mogli da zamene čitavu brigadu.

Ovo iskustvo govori da bi naše divizije mnogo dobile ako bi se u njihovom sastavu formirali slični, ali mnogo jači bataljoni automatičara.

Iz ovoga proizilazi da ove automatičarske jedinice ne bi bile pogodne snage samo za ubacivanje, već bi se one stalno nalazile u rukama komandanata i sa njima bi oni mogli da rešavaju veoma raznovrsne zadatke.

Najvažniji zadaci za koje bi se ove jedinice koristile, pored ubacivanja suvim, vazduhom i vodom, bili bi još i:

— borba protiv neprijateljskih desantnih i ubačenih jedinica u taktičkoj dubini odbrane;

— za noćne napade;

— za protivnapade u odbrani i za drske i smele obuhvate neprijateljskih bokova i pozadine u napadu;

— kao jurišni odredi u napadu na naseljeno mesto;

— kao tenkovski desant, u slučaju napada zajedno sa tenkovima u dubini neprijateljske odbrane;

— za rušenje pojedinih važnih objekata.

U rukama komandanata bataljona, pukova i divizija ove bi jedinice pretstavljale jaku snagu sa kojom bi oni mogli da rešavaju veoma raznovrsne zadatke.

Još jedna dobra strana ovako formiranih jurišnih jedinica sastoji se u tome, što se one kao samostalne jedinice (vod u bataljonu, četa u puku, bataljon u diviziji) mogu vrlo brzo grupisati u veće jedinice. Naprimer, u puku svaki bataljon ima vod automatičara, a puk posebno svoju četu. To znači da svaki puk može imati dve čete automatičara; u diviziji se mogu skupiti šest četa koje se nalaze u pukovima plus diviziski bataljon. Dakle, ako iskrsne potreba da se jedan puk ili dva bataljona na frontu jedne divizije bace u neprijateljsku pozadinu, onda se od ovih specijalnih jedinica može za vrlo kratko vreme stvoriti kompletan puk od 2—3 bataljona koji je u stanju da odigra vrlo važnu ulogu u neprijateljskoj pozadini.

U pogledu stvaranja ovih specijalnih jedinica postoji mišljenje da bi njihovo formiranje u okviru bataljona, puka i divizije slabilo udarnu snagu ostalih jedinica, jer se one manje-više oslanjaju samo na te specijalne jedinice i da najbolji borci tih jedinica odlaze u ovakve jurišne ili automatičarske jedinice. Ovakvo shvatanje nema ozbiljnijeg osnova, jer nije zasnovano na iskustvu. Ako bi pošli od te logike, onda možemo postaviti pitanje: zašto su uopšte u toku Narodnooslobodilačkog rata formirane proleterske brigade, ili, naprimer, udarne brigade i zašto sve jedinice nisu bile jednakog kvaliteta? Činjenica je da su postojale i da će uvek postojati bolje i slabije jedinice bez obzira na kvalitet armije kao celine. Tačno je da će automatičarske jedinice u teškim momentima u

okviru bataljona, puka i divizije služiti kao oslonac i da će za sobom povlačiti i ostale jedinice, ali takve jedinice ni u kom slučaju neće negativno uticati na moral ostalih jedinica. Uzmimo samo navedeni primer jurišnog bataljona 18 divizije. Što se tiče uzimanja najboljih boraca i oficira, to se pitanje može rešiti na drugi način. Naime, još u mirno vreme treba organizovati i obučiti takve jedinice, a njihovu popunu u toku rata ne vršiti iz sastava pojedinih pukova, već iz ranije pripremljene i obučene rezerve.

× × ×

UBACIVANJE U NAPADU

Ubacivanje jedinica u neprijateljsku pozadinu može da odigra veoma značajnu ulogu u raznim vidovima borbenih dejstava, a naročito veliku pomoć jedinicama sa fronta može pružiti ubacivanje u periodu napada.

Ubacivanje u pozadinu neprijatelja koji se brani, zbog kraćeg zadržavanja ubačenih jedinica u neprijateljskoj pozadini, u izvesnoj meri je lakše izvoditi. Naime, u periodu napadnih dejstava jedinice se ubacuju uoči napada ili nešto ranije, što znači da se manje zadržavaju u neprijateljskoj pozadini, jer se obično već u toku prvog ili drugog dana boja spajaju sa jedinicama koje napadaju sa fronta. Pored toga, olakšano je snabdevanje municijom i hranom, a ranjenici nisu u tom slučaju veliki problem, jer se ta jedinica ne mora, kao što je to slučaj kod odbrane, ponovo vraćati kroz neprijateljski raspored.

Zadaci ubačenih jedinica

Uopšte uzeto, u periodu vođenja napadnih dejstava, ubačene jedinice mogu da izvršavaju veoma raznovrsne zadatke. Te zadatke moguće je svesti na sledeće:

napadi na taktičke i operativne rezerve, naročito u momentu njihovog pokreta radi izvršenja protivnapada na jedinice koje dejstvuju sa fronta. Na taj način ubačene jedinice mogu svojim dejstvom i vezivanjem neprijateljskih rezervi nadoknaditi dejstvo artiljerije i avijacije i sprečiti neprijatelju manevar i blagovremeno izvršenje protivnapada;

razbijanje unutrašnje veze između pojedinih delova neprijateljskog rasporeda;

uništenje pojedinih artiljeriskih oruđa, baterija, diviziona, pa i grupa;

napadi na tenkovske i motorizovane jedinice;

napadi i uništenje aviona na aerodromima;

zauzimanje u dubini neprijateljske odbrane važnih visova, uporišta, čvorova, tesnaca, prevoja, raskrsnica, mostova, a u izvesnim slučajevima i držanje tih objekata do dolaska snaga koje napadaju sa fronta;

uništenje pozadinskih ustanova, baza, skladišta i dr.;

napad na transporte koji se kreću ka frontu i od fronta;

napadi i uništenje komandnih mesta, centara veza, osmatračnica, radarskih postrojenja i dr.;

sprečavanje otstupanja razbijenih neprijateljskih snaga;

izviđanje i osmatranje neprijateljske odbrane kao i upravljanje vatrom sopstvene artiljerije po neprijateljskim rezervama, artiljeriji, i drugim važnim objektima njegove odbrane;

oslobođenje zarobljenika i njihovo iskorišćenje;

dizanje stanovništva okupirane teritorije na oružje;

uništenje vodnih objekata na karsnom zemljištu;

razna propagandna dejstva i dejstva u cilju stvaranja panike kod neprijateljskih vojnika itd.

Ovo su opšti zadaci. Konkretni zadaci, međutim, koji se mogu dodeliti ubačenim jedinicama, proizilaziće iz plana boja one jedinice za čiji će račun dejstvovati ubačene jedinice. Prilikom postavljanja zadataka ovim jedinicama treba se rukovoditi načelom da se one po mogućnosti iskoriste na pravcu glavnog udara naših snaga. Ubačenoj jedinici obično se postavlja zadatak da dejstvuje na ovaj objekat ili onaj deo neprijateljskog rasporeda koji može imati vidnog uticaja na dejstvo jedinice sa fronta, a čijim će uništenjem ili neutralisanjem ubačena jedinica uspeti da spreči ili parališe neprijateljsko dejstvo i samim tim olakša dejstvo s fronta svojih jedinica.

U svakom konkretnom slučaju, posle detaljne procene situacije, treba predvideti da li je važnije da ubačena jedinica izvrši napad na rezerve i onemogući

njihovu upotrebu, ili je od većeg značaja da uništi deo artiljerije, tenkovske jedinice, komandna mesta, centre veže, skladišta, ili da zauzme kakve važnije visove, prolaze, ili da izvrši neke druge zadatke.

Zavisno od važnosti pojedinih delova neprijateljskog rasporeda i objekata njegove odbrane kao i veličine njihovog uticaja na jedinice koje napadaju, ubačenim jedinicama mogu se dodeljivati jedan ili više takvih zadataka. Postavlja se pitanje da li ubačenim jedinicama treba unapred do detalja postavljati sve zadatke, određivati i davati im plan čitavog dejstva ili se, pak, treba ograničiti samo na postavljanje orijentirnih zadataka?

S obzirom da je situacija u neprijateljskoj pozadini vrlo često nejasna, da se ona pre i u toku napada stalno menja, postavljanje detaljnih zadataka i davanje plana dejstava za svaki konkretan slučaj dovelo bi do sputavanja inicijative, a često bi imalo i loših posledica na čitav tok dejstva.

Zbog toga ubačenim jedinicama ne bi trebalo detaljno određivati način izvršenja pojedinih zadataka već im postaviti orijentirno zadatke, naprimer: napad na rezerve, artiljeriju ili komandna mesta, a sve ostale pojedinosti u pogledu organizacije izvršenja zadatka i daljih dejstava treba prepustiti inicijativi i snalažljivosti starešina ubačenih jedinica. Samo se uvek mora organizovati solidna i čvrsta veza sa jedinicama koje dejstvuju s fronta, kako bi se obezbedilo sadejstvo sa pešadijom, artiljerijom, avijacijom i izbeglo dejstvo sopstvene artiljerije i avijacije po ubačenim jedinicama.

Način ubacivanja

Zavisno od utvrđenosti neprijateljske odbrane, gustine snaga kojima je ta odbrana posednuta, pokrivenosti zemljišta i dobijenog zadatka, ubacivanje se može izvršiti na dva načina: provlačenjem neposredno u pravcu objekta na frontu jedinice za čiji se račun vrši ubacivanje (skica br. 11), ili provlačenjem na frontu druge jedinice levo ili desno od objekta napada (skica br. 12), s tim da se zaobilaznim putem dođe do objekta dejstva. I u jednom i u drugom slučaju ubacivanje se, zavisno od uslova,

može izvesti u jednoj ili više kolona (skica br. 13 i 14), tajno ili za vreme borbe.

Provlačenje jedinica neposredno u pravcu objekta dejstva jedinice za čiji se račun vrši ubacivanje, izvodi

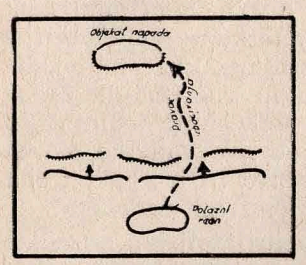

Skica br. 11

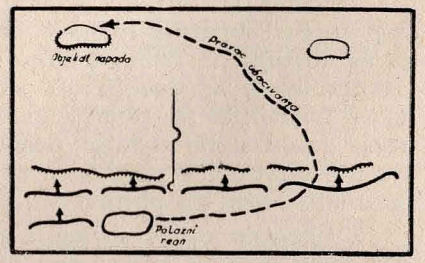

Skica br. 12

se u onim momentima kada za to postoje potrebni uslovi u pogledu zemljišta i neprijateljske odbrane. Ovaj način ubacivanja omogućava najkraću maršrutu, a ako je još moguće i blagovremeno izviđanje, onda se ta maršruta može savladati i za najkraće vreme.

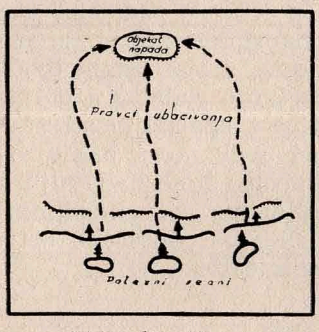

Skica br. 13

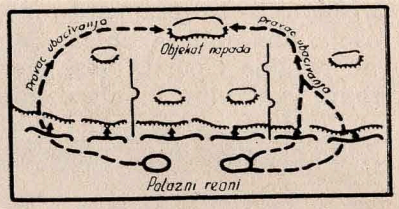

Skica br. 14

Takva ubacivanja obično se izvode noću uoči napada, s tim da u zoru ili u toku dana ubačena jedinica preduzme odgovarajuća borbena dejstva. Kratkoća maršrute i vremena koje se postiže na ovaj način smanjuje neprijatelju mogućnost da otkrije ubačenu jedinicu i pruža više izgleda da se postigne iznenađenje.

Nepodesnost ovog načina ubacivanja leži u tome što neprijatelj, otkrivši ubacivanje jedinice na tom delu

fronta, može da predvidi skori početak napada i da preduzme sve mere obezbeđenja kako bi izbegao iznenađenje.

Kao što je ranije napomenuto ubacivanje jedinica može se izvesti u jednoj ili više kolona, neposredno u pravcu objekta dejstva, s tim da se kolone ili grupe prethodno prikupe u jednom rejonu, a zatim izvrše napad na predviđeni objekat, ili se svaka kolona kreće svojim pravcem i sve, prema dobijenim zadacima, jednovremeno, sa raznih strana, napadaju na predviđeni objekat.

Ako karakter zemljišta, neprijateljska odbrana i gustina njegovih snaga ne dozvoljavaju ili ne pružaju garantije da se ubacivanje može uspešno izvesti neposredno u pravcu objekta dejstva, onda se ono može izvršiti na frontu drugih jedinica. Mesta ubacivanja u tom slučaju mogu biti udaljena od objekta dejstva do 30 i više km, s tim da takva jedinica, po izvršenom ubacivanju, zaobilaznim i prikrivenim putem dođe kroz dubinu neprijateljske odbrane prema frontu jedinice za čiji se račun ubacuje i izvrši napad na predviđeni objekat.

Treba imati u vidu da neprijatelj može otkriti ubacivanje i na frontu druge jedinice. Međutim, u tom slučaju on će svoju pažnju koncentrisati na mesto gde je i otkrio ubacivanje, a ne na mesto gde će dejstvovati ubačena jedinica, tako da će ona, krećući se najpre u dubinu neprijateljske odbrane, a zatim prema objektu dejstva, moći u izvesnoj meri da kamuflira svoje namere i obmane neprijatelja.

Ovaj način ubacivanja olakšan je izborom pogodnih mesta za ubacivanje, što garantuje veći uspeh, ali se jedinica mora duže vremena kretati kroz neprijateljsku teritoriju usled čega može biti otkrivena.

Ako se jedinica ubacuje na većem udaljenju od objekta dejstva, može se provlačiti u jednoj ili više kolona, s tim da se na jednoj određenoj dubini neprijateljske odbrane prikupi, a zatim kao celina maršuje prema objektu dejstva.

Ovo mogu biti najčešći načini ubacivanja, ali ih ni u kom slučaju ne treba shvatiti kao jedino moguće. Da li će po izvršenom ubacivanju na drugom delu fronta jedinica maršovati zajedno ili odvojeno, zavisi od njene

veličine i mogućnosti prikrivenog pokreta. Naravno, manje jedinice imaju više uslova da se prikriveno kreću i ostanu nezapažene, ali zato, ukoliko budu otkrivene, one nisu u stanju da pruže jači otpor ili da preduzmu opsežnija dejstva protiv neprijateljskih snaga.

Tipičan primer ubacivanja jedinica u više kolona neposredno prema objektu dejstva jeste slučaj 21 istočnobosanske brigade koja je u periodu napada na Zvornik izvršila ubacivanje u pet kolona na pet mesta, ali tako da su sve kolone izvršile jednovremeni napad na neprijateljske snage u gradu; ili, u toku napada na Bihać i Prijedor ubacivanje je izvršeno na dva mesta.

Karakterističan primer ubacivanja jedinica na nekoliko mesta sa zajedničkim dejstvima u neprijateljskoj pozadini jeste primer 2. bataljona 2. krajiške brigade u s. Sijeriću u Istočnoj Bosni[14]) (skica br. 15).

Septembra 1943 godine četnici Draže Mihajlovića, u sporazumu sa ustaškim komandantima, prešli su kod Višegrada u Istočnu Bosnu na pravcu Višegrad — Rogatica. U rejonu Goražda, našavši nezaštićeno muslimansko stanovništvo (u tom delu nije bilo naših snaga) izvršili su nad njim masovne pokolje.

U to vreme naše snage zauzele su Tuzlu i oslobodile teritoriju između Drine i Bosne. Saznavši za napad i pokolje koje su vršile četničke bande, Štab III korpusa naredio je 27 diviziji da hitno izvrši pokret prema Vlasenici i izbije u rejon planina Devetak — Sokolovići sa zadatkom da razbije i protera četnike. S obzirom da je 27 divizija bila u formiranju (njeno jezgro je sačinjavala 2 krajiška brigada), Štab divizije naredio je ovoj brigadi da odmah krene navedenim pravcem i lokalizuje dejstvo četnika do pristizanja ostalih snaga divizije.

Prema neproverenim podacima računalo se da se glavne četničke snage nalaze u rejonu Rogatice. Brigada je krenula putem Vlasenica — Han Pijesak. Po izbijanju u rejon Kraljevo Polje Štab brigade sa tri bataljona produžio je pokret preko Studene Gore i Devetaka ka Rogatici. 2 bataljon ove brigade dobio je zadatak da, kao

---

[14]) Ovaj primer sastavljen je po materijalu pukovnika Stojana Milinovića, koji je u to vreme bio komandant 2. bataljona 2. krajiške brigade.

samostalna kolona, produži pokret preko Han Krovna, Devetaka, Kopita u pravcu Sokolovića, da na ovom pravcu razbije četnike, ukoliko na njih naiđe, a zatim produži kretanje u pravcu Rogatice. U toku dana bataljon je kod Lipovca (k 1349) prešao Devetak i do mraka izbio u šumu

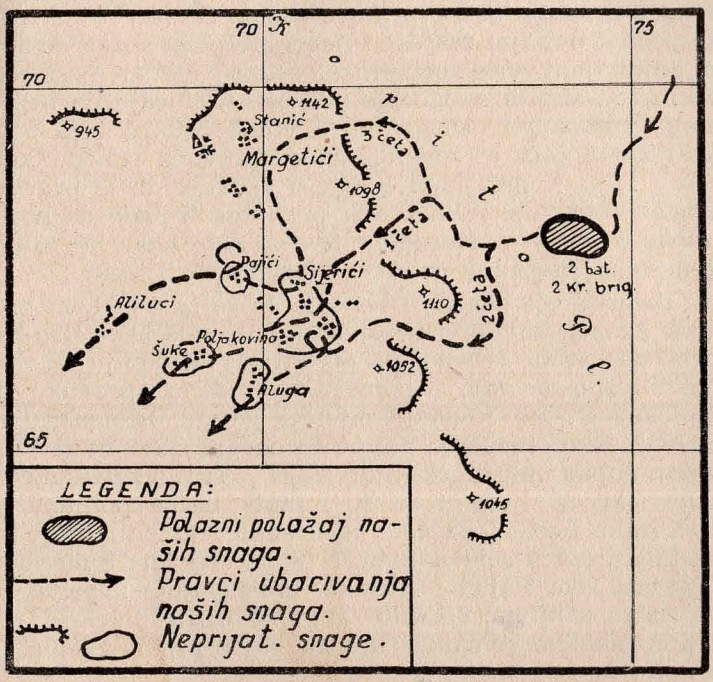

Skica br. 15

na severoistočnim padinama planine Kopito kod zaseoka Selište. Od jednog mladića, koji je bio četnički vodič, Štab bataljona je saznao da se na severozapadnim padinama Devetaka nalazi oko 3.000 četnika sa nešto topova i minobacača i da su pripremili rovove na liniji: k 1045, k 1052, k 1110, k 1098, k 1142, s. Stanić, k 945. Utvrđivanje je bilo po grupnom sistemu. Veći deo neprijateljskih snaga nalazio se neprestano u rovovima, a ostatak se odmarao u selima Sijerić, Poljakovina, Kusače, Pajići

i dr. Štab ovih četničkih snaga nalazio se u selu Sijerić u jednoj usamljenoj kući. Nemajući dovoljno snaga za frontalni napad (bataljon je brojao 300 boraca) Štab bataljona odlučio je da se u toku noći sa četama provuče kroz raspored neprijateljskih snaga i koncentrisanim udarom svih četa likvidira prvo četnički Štab u Sijerićima, a zatim da razbije ostale njihove snage. S obzirom da nije bio poznat detaljni raspored neprijateljskih snaga četama su postavljeni više orijentirni zadaci, ali su preduzete sve mere kako bi se izbegle nezgode u slučaju da neprijatelj grupiše jače snage na pojedine čete. 2 četa ovog bataljona dobila je zadatak da se provuče između kota 1052 i 1110. 1. četi stavljeno je u zadatak da se provuče između kota 1110 i 1098, dok je 3 četa trebalo da prođe između k 1098 i s. Margetići. Sve tri čete imale su jednovremeno da napadnu četnički Štab u selu Sijerići.

Blagodareći tamnoj noći čete su se sa uspehom provukle kroz neprijateljski raspored. 1 i 2 četa uspele su bez borbe da zarobe četnike na pretstraži, da dobiju od njih znake raspoznavanja i pomoću njih da se provuku do četničkog Štaba. 3 četa, koristeći jaruge, neopaženo se provukla kroz raspored četničkih snaga. Čete su izvršile snažan napad na četnički Štab, koga je štitila zaštitna četa jačine oko 80 ljudi, i za 20 minuta borbe potpuno ga likvidirale. Posle toga čete su krenule ekscentrično i to: 2 četa u pravcu sela Ašluka, 1. u pravcu sela Šuke, a 3. u pravcu sela Pajići i Aliluka, uništavajući neprijateljske snage u njima. Jedinice koje su držale položaje, nemajući nikakve komande, uputile su se prema Štabu, ali su doživele istu sudbinu.

Rezultat ove borbe je bio: 500 mrtvih i 200 zarobljenih četnika; zaplenjeno: 2 topa, 8 minobacača i veliki broj automatskog oružja. Snage 2. bataljona 2. krajiške brigade imale su samo jednog lakše ranjenog borca.

Iako nije bilo dovoljno obaveštajnih podataka bataljon je inicijativno, što je bio normalan način dejstva u toku rata, preduzeo napad na daleko nadmoćnije neprijateljske snage — 3.000 četnika prema 300 boraca 2. bataljona 2. krajiške brigade. Međutim, nedostatak snaga nadoknađen je noćnim dejstvom i drskošću samog načina napada.

Četnici su očekivali napade partizana sa severoistoka pa su u tom pravcu utvrdili svoje položaje.

Odluka da se bataljon po četama u tri kolone provuče kroz neprijateljski raspored odgovarala je zamisli koncentričnog udara na četnički Štab i snage koje su se nalazile kod njega.

Neosporno da je provlačenje na pravcu 1 i 2 čete bilo olakšano zarobljavanjem neprijateljskih vojnika na pretstraži i saznavanjem znakova raspoznavanja. I pored velike budnosti koja obično vlada na pretstraži, borcima ovog bataljona uspelo je na dva mesta da zarobe pretstražu što potvrđuje staro pravilo da na čelu ovakvih kolona treba imati smele i odvažne borce.

Razbijanje četničkog Štaba stavilo je ostale četničke jedinice u neizvestan položaj i u kasnijem sukobu, kada su se te jedinice kretale prema svom Štabu, omogućilo je našim jedinicama da ih potpuno razbiju.

Iz navedenih primera ubacivanja jedinica na nekoliko mesta s koncentričnim dejstvom na određenu tačku i iz ranije izloženih primera ubacivanja u jednoj koloni, može se zaključiti da i jedan i drugi način imaju svojih dobrih i loših strana koje treba imati u vidu prilikom izbora načina ubacivanja. Dobre strane ubacivanja u jednoj koloni sastoje se u tome što se dotična jedinica kreće kao jedinstvena celina pa se, prema tome, može upotrebiti u svakom trenutku; komandant ima jedinicu u svojim rukama i može lako da preduzima niz dejstava i da izvrši mnoge izmene u vezi sa novonastalom situacijom. Međutim, kretanje u jednoj koloni (koja, naprimer, kod bataljona od 300 ljudi može iznositi oko 500 metara, iako se kreće u koloni po jedan, a čije prolaženje kroz jednu tačku može da traje oko 10—15, pa i više minuta, što zavisi od brzine kretanja) može da dovede do toga da neprijatelj svojim patrolama koje se kreću duž fronta otkrije ubacivanje. Isto tako, u slučaju nailaska na neprijateljske snage, dužoj koloni treba više vremena da se prikupi radi dejstva.

Pokret jedinica u više manjih kolona ima tu dobru stranu što se takve kolone brzo kreću, lakše održavaju vezu (kolona se teže kida) i lakše mogu da koriste zemljište, lakše se provlače i teže se otkrivaju. Međutim, veći

broj kolona koje se ubacuju na više mesta pruža neprijatelju više mogućnosti da ih otkrije. Ovaj nedostatak će vrlo često otpasti, jer će neprijatelj, kada otkrije više manjih grupa ili kolona, mnogo puta shvatiti da su to patrole i neće odmah preduzimati efikasne mere protiv ovih snaga.

Loše strane ovakvog načina ubacivanja sastoje se u razbijenosti jedinice i u tome što u slučaju potrebe ta jedinica ne može da dejstvuje kao celina, već su njene manje jedinice (kolone), iako slabe, prinuđene da se suprotstavljaju jačim snagama. Ukoliko se ubacivanje izvodi u više kolona, onda između njih mora postojati radioveza, a inicijativa starešina mora biti na zavidnoj visini.

Pri određivanju načina ubacivanja treba uglavnom poći od načela: ukoliko je zemljište pokrivenije, odbrana slabija i raspored neprijateljskih snaga ređi, onda ubacivanje vršiti sa jačim kolonama (četa-bataljon i dr.); na otkrivenijem zemljištu, pri jačoj odbrani i gušćem neprijateljskom rasporedu ubacivanje izvoditi u više manjih kolona, ali uvek s takvim proračunom da se obezbedi neopaženo ubacivanje i kompaktnost dejstva u neprijateljskoj pozadini.

Najverovatnije je da će u savremenim ratnim uslovima na jednom mestu moći da se provlače snage najviše do bataljona. No, ukoliko ima pogodnih uslova — pokriveno zemljište, veći neposednuti međuprostor — onda se na takvim mestima mogu provlačiti i veće jedinice. Provlačenje puka, a naročito divizije, teže će se ostvariti na jednom mestu. Najverovatnije ubacivanje tako velikih jedinica ostvariće se na više mesta s tim, da se te jedinice prema potrebi više ili manje grupišu u neprijateljskoj pozadini i dejstvuju kao jedinstvena celina.

U vezi ubacivanja jedinica i njihovog dejstva u taktičkoj dubini ne treba gubiti iz vida mogućnost dejstva ubačenih jedinica ne samo na pukovske ili diviziske rezerve, već i na snage koje se nalaze neposredno na prednjem kraju odbrane (skica br. 16). U tom pogledu je interesantan primer ubacivanja dela snaga 3 proleterske

krajiške brigade u periodu napada na Bugojno 22 avgusta 1943 godine.[15])

Posle pada Gornjeg i Donjeg Vakufa i povlačenja neprijatelja iz Jajca stvoreni su povoljni uslovi za likvidaciju ustaškog garnizona u Bugojnu (sk. 17).

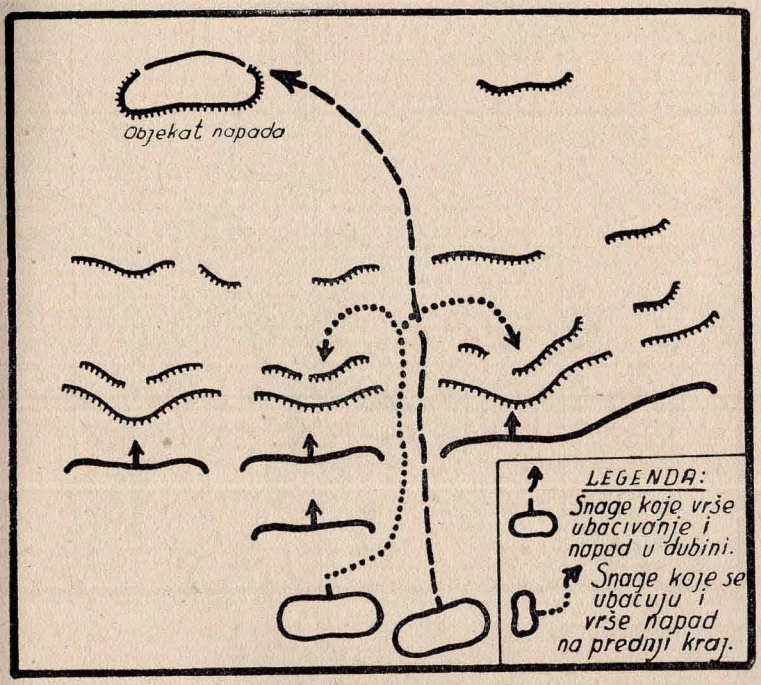

Skica br. 16

Garnizon u Bugojnu bio je solidno fortifikaciski utvrđen i pripremljen za kružnu odbranu. Ispred grada izgrađeni su rovovi sa jakim preprekama i drvenozemljanim bunkerima. Samo na pravcu napada 3 proleterske krajiške brigade bilo je oko 90 takvih bunkera.

---

[15]) Primer sastavljen po materijalu potpukovnika Milorada Tomića.

Vatrena veza između ovih bunkera bila je odlična. Pored toga, niz većih zgrada unutar garnizona bio je uređen i pripremljen za odbranu. U tom pogledu naročito su bile pripremljene: železnička stanica, pošta, žandarmeriska stanica, škola i dr.

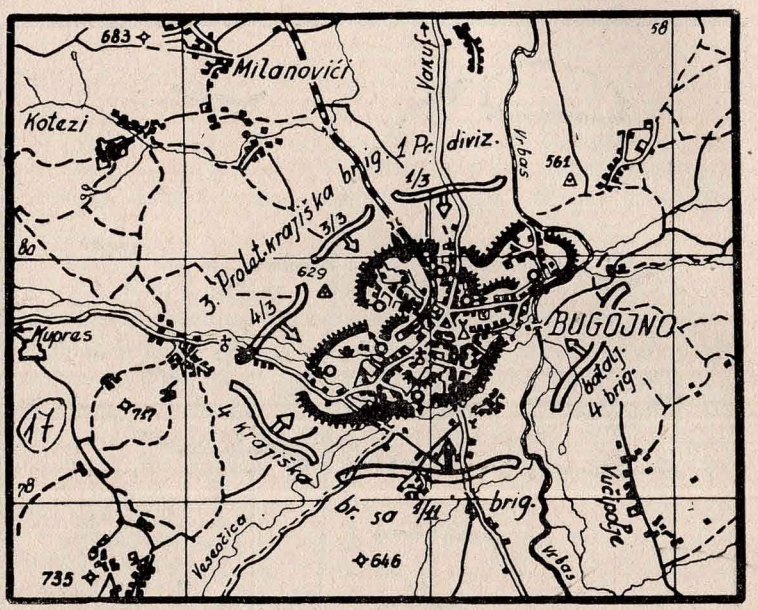

Skica br. 17

Bugojno su branile zloglasne Bobanove ustaše — njih oko 200—250 sa još nešto milicije. Smatrali su da je Bugojno neosvojivo.

Posle izlaska iz V ofanzive, a po padu ranije navedenih garnizona, Vrhovni štab je naredio da se Bugojno mora po svaku cenu zauzeti. Za izvršenje tog zadatka bile su određene: 3 proleterska krajiška brigada iz 1 proleterske divizije i krajiška brigada sa jednim bataljonom 11 brigade 5 divizije.

Početak napada bio je predviđen za 22 avgust 1943 godine u 23.00.

Ove snage za napad na Bugojno dobile su sledeće zadatke: 3 proleterska krajiška brigada napada Bugojno sa severne i severozapadne strane između reke Vrbas i puta Kupres — Bugojno. 4 brigada napadala je Bugojno sa glavnim snagama između r. Vrbas i puta Kupres — Bugojno sa jugozapadne strane, a sa jednim bataljonom napadala je sa istoka preko Vrbasa.

Plan dejstva 3 proleterske krajiške brigade sastojao se u sledećem: koristeći mrak privući se na jurišno otstojanje i u određeno vreme jednovremeno izvršiti juriš između puta Bugojno — Kupres i Bugojno — Donji Vakuf. U prvom ešelonu bila su određena tri bataljona, a u rezervi brigade jedan bataljon.

Bataljoni su dobili sledeće zadatke: 4 bataljon napada pravcem preko s. Ćuprilića od puta Bugojno — Kupres do k 629, s tim da nastupa prema centru grada. 3 bataljon napada preko Vilića Guvna od k 629 do pruge Donji Vakuf — Bugojno sa zadatkom da zauzme železničku stanicu, a zatim da nastupa prema centru grada. 1. bataljon napada duž puta Donji Vakuf — Bugojno od železničke pruge Donji Vakuf — Bugojno do Vrbasa. 2 bataljon bio je u brigadnoj rezervi.

Predviđeno je da svi bataljoni po mogućnosti ubace u grad po jednu četu i to pre početka napada, ili u toku samog napada. Ove čete imale su zadatak da olakšaju likvidiranje spoljne odbrane i da unutar grada nanesu gubitke i izazovu paniku kod neprijatelja.

U prvi sumrak 22 avgusta bataljoni određeni za napad krenuli su sa svojih polaznih položaja prema Bugojnu. U toku pokreta jedinice su se postepeno raščlanjavale i po vatri koju je neprijatelj otvarao kao i obično u toku ranijih dana ocenjivane su mogućnosti i birana mesta za ubacivanje jedinica.

Bataljoni ove brigade, mada su pre napada vršena komandantska izviđanja sa svim komandirima, nisu uspeli pre početka napada da tajno ubace pojedine čete u grad, već su primenili široko ubacivanje manjih grupa u toku samog napada. Deo tih grupa probijao se u veću dubinu neprijateljske odbrane, a deo njih odmah s leđa napadao na pojedine bunkere i otporne tačke i bombama ih likvidirao.

Tako se desilo da se u toku napada jedno odeljenje 3 čete 1 bataljona provuklo duž druma Donji Vakuf — Bugojno i napalo neprijateljski bunker s leđa. Dok se ono puzeći provlačilo između bunkera, dva puškomitraljeza otvarala su vatru na bunker i skretala na sebe pažnju posade. Provlačenjem ovog odeljenja i uništavanjem bunkera omogućeno je čitavom vodu, a kasnije i čitavoj četi da se na ovom mestu probiju i produže svoja dejstva prema gradu.

Isto tako, jedna četa 3 bataljona uspela je većim delom svojih snaga da se po odeljenjima munjevitom brzinom ubaci između neprijateljskih bunkera, likvidira ih i omogući svom bataljonu da se probije na tom mestu.

Ovakvog širokog ubacivanja bilo je kod svih bataljona 3 proleterske krajiške brigade i njegova pravilna primena, kao i masovnost, omogućili su i olakšali brzo likvidiranje spoljnih utvrđenja neprijatelja.

Posle toga vođene su žestoke borbe za pojedine utvrđene zgrade unutar grada koje su, uglavnom, likvidirane od strane odvažnih grupa bombaša. Borbe su trajale sve do 24 avgusta kada je u Bugojnu likvidirano poslednje ustaško uporište i grad zauzet u celini.

Široka primena ubacivanja i dejstva u leđa otpornim tačkama omogućili su lako savlađivanje jako utvrđene spoljne odbrane grada i lakše prodiranje i likvidiranje otpora unutar samog grada.

U slučajevima noćnog napada s fronta na istim mestima gde je izvršeno ubacivanje jedinica radi dejstva na neprijateljske pukovske ili diviziske rezerve, ili za izvršenje drugih zadataka, može se izvršiti ubacivanje jedinica koje bi levo i desno od mesta ubacivanja, a u sadejstvu sa jedinicama sa fronta, izvršile iz pozadine jednovremeni napad na važne vatrene tačke, bunkere, neprijateljske čete prve linije ili bataljonske rezerve. Na ovaj način, ukoliko to dozvoljavaju uslovi dejstva, neprijateljske snage našle bi se odjednom otsečene i izolovane, a delimično i okružene, što bi sve skupa dovelo do većeg uspeha.

Vreme ubacivanja

Ubacivanje jedinica može se izvršiti noću uoči napada ili nekoliko dana ranije. To zavisi od dužine puta koji dotična jedinica treba da pređe da bi došla do određenog objekta dejstva. Ukoliko je objekat blizu, a ostali uslovi garantuju da se ubacivanje može izvršiti neposredno u pravcu objekta dejstva, onda se ubacivanje može izvršiti uoči napada. Međutim, ukoliko će jedinica morati da se ubaci na frontu druge jedinice i da zaobilaznim putem dođe do mesta izvršenja zadatka, onda se ubacivanje može izvršiti ranije jedan ili više dana. U svakom slučaju početak ubacivanja treba predvideti tako da jedinica, bez obzira na mesto ubacivanja i dužinu maršrute, može blagovremeno da stigne na određeno mesto i da izvrši postavljeni zadatak.

Treba imati u vidu da ubacivanje uoči napada pruža daleko više uslova za postizavanje iznenađenja, za razliku od ubacivanja izvedenog nekoliko dana pre početka napada, koje može biti uspešno, ali zbog dužeg zadržavanja u neprijateljskoj pozadini ovaj ima više uslova i mogućnosti da otkrije ubacivanje i izbegne iznenađenje.

Kada govorimo o vremenu treba se osvrnuti ne samo na vreme kao količinu koja je nužna da bi se prešao određeni put, već i na vreme kao atmosfersku pojavu ili doba dana.

Noć, a naročito noć sa maglom, kišom, snegom ili olujom, može odlično da se iskoristi za provlačenje jedinica. Šta više, tamna noć sa vremenskim nepogodama može umnogome da popravi i smanji nepovoljne uslove koji proizilaze iz jako utvrđene neprijateljske odbrane, gustog rasporeda neprijateljskih snaga i nepokrivenosti zemljišta.

Bilo bi normalno da se početak ubacivanja u toku noći odredi s takvim proračunom da jedinica u pravi moment stigne na ono mesto gde će otpočeti svoja dejstva. Međutim, tu često i druge okolnosti igraju važnu ulogu.

Nekada neprijatelj pojačava patrole uveče, u toku noći ili u zoru. U izvesnim slučajevima on rano u zoru budi svoje jedinice i postavlja ih na položaj. Režim života nije uvek i kod svakog neprijatelja isti. Sistemat-

skim izviđanjem, ukoliko to vreme dozvoljava, neophodno je otkrivanje načina njegovog života i u vezi toga treba i birati najpodesnije vreme za izvođenje ubacivanja.

Pored toga, praćenje izlaska i zalaska meseca, naročito za vreme vedrih noći, imaće uticaja na određivanje početka ubacivanja, koje u izvesnim slučajevima, kao i režim neprijateljevog života, neće odgovarati vremenu potrebnom za marš jedinice, jer će ona morati da čeka do početka napada, naprimer 2—3 časa, ali ga ipak treba usvojiti, jer garantuje veći uspeh ubacivanja.

Preko dana, u savremenim uslovima poziciske odbrane, ubacivanje je vrlo otežano. Međutim, ipak se ne bi smelo tvrditi da je ubacivanje danju nemoguće. Magle, a naročito one koje se u toku proleća i jeseni na pojedinim terenima zadržavaju ujutru ili u toku čitavog dana, potpuno omogućuju ubacivanje jedinica. Isto tako na nekim delovima fronta mogu se naći pošumljena mesta ili baremočvare na kojima se uz manju pomoć dima ili bez njega može izvršiti ubacivanje.

Početkom marta 1944 godine jedna grupa boraca (oko dvadeset) 11 slovenačke udarne brigade »Miloš Zidanšek« krenula je sa Pohorja kod Maribora u Štab IV operativne zone, koji se u to vreme nalazio u Moravškoj dolini istočno od Domžala. Prešavši od Pohorja put preko Mozirskih planina i planine Menine, ova se grupa oko 3 marta ujutru našla u selu Okrog iznad Špitalića, koji se nalazi na putu između Celja i Kamnika. U Špitaliću se nalazilo stalno utvrđeno nemačko uporište (sk. 18).

Međutim, uoči dolaska ove grupe iz s. Okrog i okolnih mesta zbog pripremane neprijateljske ofanzive povukla se 6 slovenačka udarna brigada »Slavka Šlandra«. Ne znajući za sve to i nemajući veze sa brigadom, ova se grupa našla pred frontom neprijateljskih jedinica koje su sa svih strana bile pripremljene radi preduzimanja ofanzive na naše snage, za koje su računale da se nalaze na planini Menini. Meštani su otprilike objasnili gde su neprijateljske snage.

Kad je sasvim svanulo i mestimično se digla magla videlo se da je put od Špitalića prema Šmartnom posednut od neprijateljskih jedinica. Na svakih 300—400 me-

tara stajale su na putu jake grupe Nemaca od 50—60 ljudi.

Ispod sela Okrog prema putu Špitalić — Šmartno spuštala se srednje gusta šuma. Ali s obzirom da nije bilo lista mogli su se osmatrati pokreti po njoj. Pored

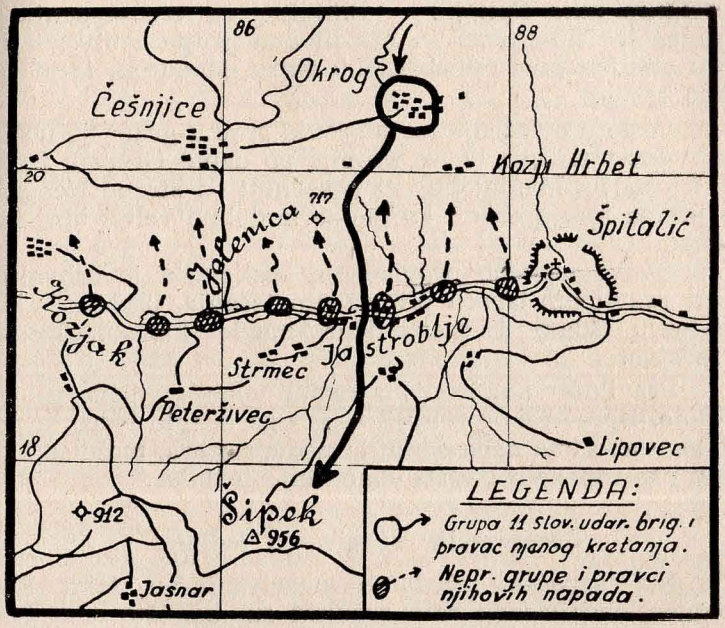

Skica br. 18

ove šume bila je magla koja se mestimično dizala i opet spuštala na zemlju. Južna strana puta na pravcu s. Okrog prema Šipeku (trig. 956) takođe je bila pošumljena.

U ovoj situaciji trebalo je doneti odluku: probiti se napred, ostati u selu ili se vratiti nazad na planinu Meninu. Menina je bila nepoznata, a pretpostavljalo se da sa njene severne strane takođe nastupaju nemačke jedinice. U selu se nije moglo ostati i odlučeno je, ukoliko je moguće, da se grupa neopaženo provuče između Nemaca, a ukoliko nema mogućnosti za to, da se probije pod borbom i produži put prema Štabu zone.

Kada su Nemci u kolonama na otstojanju 300—400 m krenuli sa puta Špitalić — Šmartno prema Menini, grupa je krenula od s. Okrog njima u susret. Osmatrajući njihove pokrete koji su se razvijali dolinama i grebenima, grupa je krenula pošumljenim padinama jedne kose i neopaženo se provukla između dve kolone Nemaca. Tek po prelasku puta Špitalić — Šmartno, za vreme penjanja prema k 956 Nemci su otkrili ovu grupu i otvorili na nju artiljerisku i minobacačku vatru. Međutim, to je već bilo kasno.

Posle provlačenja na suprotnu stranu grupa je uočila pravilnost rešenja da se probije po danu. Grebeni iznad s. Okrog na Menini bili su posednuti od strane Nemaca, a prema tom grebenu kretao se iz doline veliki broj kolona.

Ovako uspešno provlačenje postignuto je zahvaljujući pravilnom izboru pravca provlačenja, uspešnom korišćenju šume i mestimične magle kao maskirnog sredstva.

Pravilnim korišćenjem raznih olakšavajućih uslova (šume, ispresecanog zemljišta, jaruga, magle i dr.), a pogotovu ako ima neposednutih međuprostora, može se i po danu sa uspehom izvesti ubacivanje jedinica.

Organizacija ubacivanja jedinica

Niz uspešno izvedenih ubacivanja u toku Narodnooslobodilačkog rata rezultat su, kao što smo to i ranije napomenuli, pre svega brižljive organizacije i savršeno izvedenih priprema, koje se, uglavnom, odvijaju ovim redom: kada komandant jedinice predviđene za ubacivanje dobije zadatke — uglavnom orijentirne — i naređenje kako će se spojiti sa jedinicama koje napadaju sa fronta, tada pristupa organizaciji izvršenja ubacivanja. Naravno, u tom pogledu štab koji šalje tu jedinicu u neprijateljsku pozadinu pruža joj punu pomoć i stavlja joj na raspolaganje sva sredstva koja su nužna za postizanje uspeha.

Jedan od važnih, može se reći od presudnih momenata, koji mogu da doprinesu uspehu samog ubacivanja i da olakšaju pravilno donošenje odluke jeste blagovre-

meno i detaljno izviđanje mesta prolaza, maršrute i objekta na kome će se dejstvovati. Ma koliko da je neprijateljska odbrana dobro posednuta i da je na njoj gust raspored snaga, ako se izviđanjem tačno ustanovi gde postoje neposednuti međuprostori, režim života neprijatelja — da li se odmara ili je na položaju —, mesto boravka neprijateljske jedinice u toku noći, kuda se kreću neprijateljske patrole, koji su najprikriveniji i najmanje kontrolisani prolazi i pravci u dubini neprijateljske odbrane, onda se ubacivanje može veoma lako izvršiti. Međutim, ako se o svemu ovome nema dovoljno podataka nego se ubacivanje vrši »na sreću«, može se desiti da jedinica u toku kretanja bude otkrivena nailaskom na patrole ili zasede.

Da bi se svi navedeni nedostaci izbegli treba do detalja izvesti organizaciju izviđanja i koristiti ne samo svoje organe i sredstva, već i one viših jedinica.

Izviđanje će se sprovesti: studijom zemljišta sa zemaljskih osmatračnica, a po mogućstvu i iz aviona; posmatranjem karte zemljišta na kome će se vršiti ubacivanje, a naročito fotosnimaka; slanjem patrola i studijom izviđačkih izveštaja drugih jedinica. Pored toga, treba koristiti izjave zarobljenika, prebeglih, agenturne izveštaje o rasporedu neprijateljskih snaga i objekata, o njegovoj moralno-političkoj visini i visini discipline i, najzad, o raspoloženju stanovništva. Ako je u pitanju savlađivanje reka, bara, jezera, onda treba o ovome povesti posebnu pažnju (da nema prepreka, mina, kolika je dubina, kakvo je dno, kako se vodena površina osmatra i brani).

Veliku uslugu izviđanju učiniće meteo-izviđanje. Ono će ukazati na to da li se može očekivati magla, kiša, oluja, sneg itd., a od kolikog su značaja ove pojave za tajno ubacivanje podvučeno je ranije.

Detaljno izviđanje moguće je izvršiti kada se u toku dužeg perioda ima neposredan dodir sa neprijateljem. Međutim, ukoliko se radi o napadu iz pokreta ili o napadu koji treba izvršiti u ograničenom vremenu, onda se ovakva detaljna izviđanja, a naročito ona koja se odnose na veću dubinu neprijateljske odbrane, ne mogu izvršiti. Naravno, nedostatak podataka nije razlog da se ne izvrši ubacivanje; no, u tom slučaju, ubačena jedinica u

toku ubacivanja vrši sama potrebna izviđanja i odmah preduzima odgovarajuća dejstva.

Takvih primera gde je ubacivanje vršeno bez ranijeg detaljnog izviđanja bilo je više, a naročito je u tom pogledu tipičan primer »jurišnog bataljona« 18 slovenačke divizije, koji je bez izviđanja (znalo se samo gde se nalazi neprijateljska artiljerija) izvršio ubacivanje i izveo uspešan napad na neprijateljsku artiljeriju (o ovom primeru biće govora kasnije).

Pored ovog, niz drugih slučajeva govori o tome da naše jedinice u toku rata nisu uspevale da izvide maršrute kojima će se kretati ubačena jedinica, kao što je bilo prilikom ubacivanja delova 4. brigade u Bugojnu, 2 bataljona 20 brigade u Bosanskoj Gradiški i dr.

Pri svemu ovome ne sme se gubiti iz vida činjenica da su skoro sve jedinice u toku ubacivanja imale dobre vodiče koji su poznavali prikrivene prolaze i pravce kretanja do objekta napada. Vodiči su bili borci iz sastava pojedinih jedinica, politički radnici ili simpatizeri sa terena, a u izvesnim slučajevima i ljudi mobilisani iz mesta gde će se napadati ili iz okolnih sela.

Dobri poznavaoci terena nadoknađivali su nedostatak ranijeg sistematskog izviđanja pojedinih mesta prolaza i pravaca ubacivanja.

Izviđanje mesta prolaza, maršruta i objekata dejstva mogu da vrše specijalne izviđačke patrole koje će se kasnije ubaciti sa jedinicom. U ove patrole bi trebalo upućivati meštane sa terena gde će se ubaciti dotična jedinica. Izviđačke patrole ne samo što bi izvršile detaljno izviđanje mesta prolaza, pravaca kretanja u dubinu neprijateljskog rasporeda i rasporeda neprijateljskih snaga na onim objektima gde će jedinica dejstvovati, nego bi služile i kao vodiči ubačenih jedinica. Vodiče i starešine trebalo bi snabdeti aparatima sa infra-crvenim zracima (kad već ne može svaki vojnik da ih ima) te bi na taj način jedinica dobila »oči« i za noć. Ako će se, naprimer, ubacivati jedan bataljon, onda bi u izviđačku patrolu trebalo poslati više boraca pa ih kasnije podeliti četama ili, eventualno, i nekim vodovima, kako bi svaka jedinica bila obezbeđena vodičima. U izvesnim momentima, kada ubačenoj jedinici pretstoji veoma važan zadatak, nije loše

da se u neprijateljsku pozadinu uputi sa tom patrolom i komandant jedinice koja će vršiti ubacivanje, da izvidi pravac kretanja, a naročito objekat napada, kako bi unapred mogao da pripremi čitav plan dejstva.

Po dobijanju zadatka za ubacivanje i prikupljanju neophodnih podataka komandant jedinice predviđene za ubacivanje pristupa shvatanju zadatka i proceni situacije na osnovu kojih donosi odluku o načinu i vremenu ubacivanja, ukoliko te podatke viša komanda nije dala u svom naređenju.

Prilikom procene situacije neophodno je obratiti naročitu pažnju na raspored neprijateljskih snaga, postojanje neposednutih međuprostora, režim njegovog života i sistema patroliranja, prikrivene prilaze i prolaze, kao i prikrivene pravce provlačenja u dubini neprijateljske odbrane, mogućnosti dejstva neprijateljskih rezervi u slučaju otkrivanja ubacivanja a naročito o mestu opšte rezerve i mogućnosti podrške od strane jedinica koje dejstvuju s fronta. Pored toga, treba detaljno proceniti vremenske uslove i njihov mogući uticaj na početak i tok ubacivanja.

Posle sistematske analize i procene situacije i izvlačenja zaključaka komandant pristupa donošenju konkretne odluke za ubacivanje koja bi obuhvatila: mesta prolaza, broj kolona, pravce kretanja i približan način dejstva u slučaju susreta sa neprijateljskim snagama.

Za ubacivanje jedinica treba u suštini razlikovati dve odluke ili dva dela jedne iste odluke. Jedan deo odnosio bi se na ubacivanje jedinice, dok bi se drugi deo odnosio na izvođenje napada na predviđeni objekat ili raspored snaga u neprijateljskoj odbrani.

Ukoliko postoje makar i najnužniji podaci, treba unapred, još pre ubacivanja, proceniti situaciju i doneti odluku o načinu dejstva u dubini neprijateljske odbrane, s tim da se ta odluka može po izvršenom ubacivanju na licu mesta u izvesnoj meri korigovati i, na kraju, mada će to biti ređi slučaj, odluku za napad može komandant doneti na licu mesta posle ubacivanja i izviđanja objekta dejstva.

Da bi se mogla doneti što pravilnija i što bolja odluka, ukoliko postoji vremenska mogućnost, nije loše da

se unapred pripremi reljef zemljišta veće razmere, na kome će dejstvovati ubačena jedinica. Na tom reljefu se sa svim komandirima, zaključno sa komandirima vodova, a ponekad i komandirima odeljenja, pa i borcima, ako nije velika jedinica, do detalja utanačuje način prolaza, pokreta i dejstva u dubini neprijateljske odbrane.

Priprema jedinica, ukoliko će se ubacivati obične pešadiske jedinice, sastojala bi se u tome da se ona oslobodi nepotrebne opreme, da se s njom izvrši eventualno dopunsko uvežbavanje iz pojedinih taktičkih radnji, a naročito da se jedinica obuči: bešumnom noćnom kretanju, prenošenju komandi, održavanju veze i načinu dejstva i to na objektima približno sličnim onima koje će jedinice napadati u dubini neprijateljske odbrane. Međutim, ukoliko će ubacivanje izvoditi automatičarske jedinice ili pešadiske jedinice koje su ranije ubacivane, onda će u periodu pripreme otpasti dopunska obuka iz pojedinih taktičkih radnji, a sva priprema svešće se na konkretno rešavanje postavljenog zadatka.

Posle izvršenih priprema komandant koji organizuje ubacivanje zajedno sa komandirom jedinice koja vrši ubacivanje i starešinama onih jedinica koje će obezbeđivati ubacivanje, pristupa organizovanju ubacivanja na zemljištu, predviđajući tačno polazne položaje, način pokreta sa njih, način provlačenja i način sadejstva ovih jedinica sa jedinicama koje ostaju na frontu.

Sadejstvo sa pešadiskim jedinicama koje ostaju na frontu i sa artiljerijom igra važnu ulogu u toku ubacivanja. Ono u izvesnim slučajevima treba da služi kao obmana neprijatelja u pogledu ubacivanja, kao zaštita samog ubacivanja, a naročito treba da obezbedi nesmetano povlačenje ubačenih jedinica u slučaju da ih neprijatelj otkrije.

Pored detaljno organizovanog sadejstva u periodu ubacivanja, neophodno je organizovanje sadejstva u toku boja. To sadejstvo, načelno, obuhvata: način podrške ubačenih jedinica od strane artiljerije i avijacije; podršku od jedinica koje napadaju s fronta; način spajanja; sistem signala i dr.

Izvođenje ubacivanja

Ubacivanje se može vršiti na nekoliko načina: tajno, sa maskiranjem ili pod borbom.

Najbolje je ako se ubacivanje vrši tajno, bez ikakvog maskiranja ili demonstracija jedinica s fronta, jer se na taj način ne daje neprijatelju povoda ni za kakvu sumnju. Pre ubacivanja, na mestima gde će se ono izvršiti, blagovremeno se vrši čišćenje prolaza u minskim poljima i žičanim preprekama da bi, u periodu prolaza, jedinice mogle nesmetano da se kreću preko tog terena.

Pri prelazu, i u periodu provlačenja kroz neprijateljski raspored, jedinice se obično kreću u koloni po jedan, a ređe, negde u dubini odbrane, u koloni po dva. Na čelo kolone treba odrediti patrolu od savršeno hrabrih ljudi i vodiče. Patrole treba hladnim oružjem da raščiste sa svim neprijateljskim patrolama na koje bi naišle u toku marša. Neobično je važno da se na čelo kolone odrede poznavaoci terena. Od kolikog je to značaja može se videti iz ubacivanja kod mesta Sumartin, gde su meštani — vodiči uspeli nopaženo da provedu naš bataljon u neprijateljsku pozadinu, da ga vrate nazad, a zatim još jednom na istom mestu da ga provedu u neprijateljsku pozadinu gde je ubačeni bataljon sa uspehom izvršio svoj zadatak.

Pred polazak treba svim borcima saopštiti znake raspoznavanja, a komandirima zborna mesta u slučaju razbijanja u toku provlačenja. Takođe treba predvideti signale raketama koji će značiti određene postupke u slučaju sukoba sa neprijateljem. Vojnici ne mogu nositi ništa što bi moglo da pruži neke podatke neprijatelju u slučaju da ovaj neke zarobi ili naiđe na poginule (legitimacije, pisma i dr.).

Provlačenje preko prve, druge pa i treće linije rovova vrši se hodom, a u izvesnim slučajevima puzanjem. Treba nastojati da se uvek izabere mesto gde će borci moći da se kreću hodom, jer takav način kretanja oduzima daleko manje vremena nego kad bi se ta mesta morala prelaziti puzeći. Na opasnim mestima u toku prolaza, recimo preko prve, druge ili treće linije rovova, ili pored pojedinih tačaka gde mogu naići neprijateljske patrole,

koje se kreću duž fronta, postavljaju se na kratkim rastojanjima 30—50 m, levo i desno od kolone, zasede. Zadatak je ovih da zauzmu pogodne položaje, ostanu potpuno prikrivene i, u slučaju nailaska patrola, da ih likvidiraju hladnim oružjem. Ukoliko se naiđe na zasede, treba težiti da se likvidiraju hladnim oružjem, a zatim da se produži marš. Takav način dejstva potpuno je moguć i to potvrđuju i primeri naših jedinica za vreme ubacivanja u Kupres, i kod sela Sijerići u Istočnoj Bosni. Ovi i niz drugih primera, gde su naše jedinice, ubacujući se, uspevale hladnim oružjem da likvidiraju neprijateljske snage, a često da dobiju i znake raspoznavanja, govore o tome da se ti momenti moraju imati u vidu, da su oni apsolutno mogući i da takve zadatke mogu izvršiti borci koji su hrabri, hladnokrvni i vešti.

Ako je nemoguće izvršiti uništenje zasede ili patrole hladnim oružjem, onda ih treba brzo uništiti streljačkom vatrom i udarom, a zatim hitno produžiti kretanje u dubinu. Naravno, neprijatelj će u tom slučaju čuti vatru, ali dok se snađe i dođe na mesto gde je došlo do sukoba, ubačena jedinica biće daleko, a mrtvi neprijateljski vojnici, naravno, neće biti u stanju da daju obaveštenja o jačini jedinice koja se provukla. Tako neprijatelj neće biti načisto s tim da li je to bila kakva izviđačka grupa, jača patrola ili veća jedinica koja se ubacuje u njegovu pozadinu.

U toku kretanja u dubinu neprijateljske odbrane jedinica treba neprekidno da izbegava sva ona mesta gde može doći do nepotrebnog sukoba. Svako vođenje borbe nepotrebno je i, konačno, najčešće šteti izvršenju osnovnog zadatka, jer jedinica može da zakasni i da bude otkrivena, a samim tim i da izgubi iz ruku najvažniji moment — iznenađenje.

Da neprijatelj ne bi posle svanuća pomoću specijalno obučenih pasa i patrola otkrio pravac pokreta ubačene jedinice, potrebno je u toku pokreta uništavati tragove ili ih kakvim pogodnim sredstvima posipati da bi se psima onemogućilo svako mirisanje tragova. Takođe treba voditi računa da se prikriju tragovi koji ostaju na mekom ili blatnjavom zemljištu ili prilikom prolaza kroz šiprag, žive ograde, žita itd.

Na kraju marša jedinica se obično prikuplja radi zastanka u jednom rejonu u blizini objekta napada. U njemu se ona razmešta tako da može u svakom momentu da primi borbu ili uhvati svaku neprijateljsku patrolu koja bi naišla na mesto njenog boravka. Komandant jedinice, zajedno sa komandirima, na licu mesta još jednom vrši kratko izviđanje objekata gde će dejstvovati i daje zadatke svojim potčinjenim, posle čega sve jedinice odlaze na izvršenje svojih zadataka.

Ubacivanje se može izvršiti još i pomoću izvesnih maskirnih mera; naprimer, dok se na jednom delu fronta vrši ubacivanje, dotle na drugom delu manje jedinice ili patrole mogu vršiti napade ili pripucavanje, kako bi vatrom skrenule pažnju neprijatelja na sebe, da bi na drugom pravcu jedinica neopaženo uspela da se provuče u neprijateljsku dubinu. U izvesnim slučajevima radi maskiranja mogu se primeniti i dimna sredstva.

Osim toga, ubacivanje se može izvršiti i pod borbom. Na određenom delu fronta, gde je predviđeno ubacivanje, specijalno određene snage vrše u toku noći ili po magli iznenadni napad na neprijateljske položaje, probijaju se u njegovu dubinu proširujući zauzeti prostor levo i desno od mesta proboja. U toku ovih borbi, jedinica određena za ubacivanje, koristeći prazninu nastalu u neprijateljskom rasporedu, provlači se u dubinu, izbegavajući svaki sukob sa neprijateljskim snagama. Ostale jedinice koje su vršile napad pod neprijateljskim pritiskom povlače se na svoje polazne položaje. Jedinica ubačena na ovaj način prikriveno se probija u dubinu neprijateljske odbrane i prema predviđenom planu iste noći ili kasnije preduzima izvršavanje postavljenog zadatka. Nije isključena mogućnost da se ubacivanje izvodi jednovremeno sa napadom. U tom pogledu interesantan je primer ubacivanja naših jedinica u Livno avgusta 1942 godine.[16])

Početkom avgusta 1942 godine odlučeno je da 1 proleterska brigada oslobodi Livno. U to vreme njega su branile snage Nemaca, ustaša i domobrana u jačini oko 900 vojnika i oficira. Grad je bio dobro utvrđen. Oko

[16]) Primer sastavljen po sećanju potpukovnika Miloša Vuksanovića.

njega se protezao niz bunkera, rovova i stalnih žičanih prepreka. Naročito su bili utvrđeni Neis Kula na Bašajkovcu, Manastir Gorica i niz kuća i jačih zgrada u samom gradu (skica br. 19).

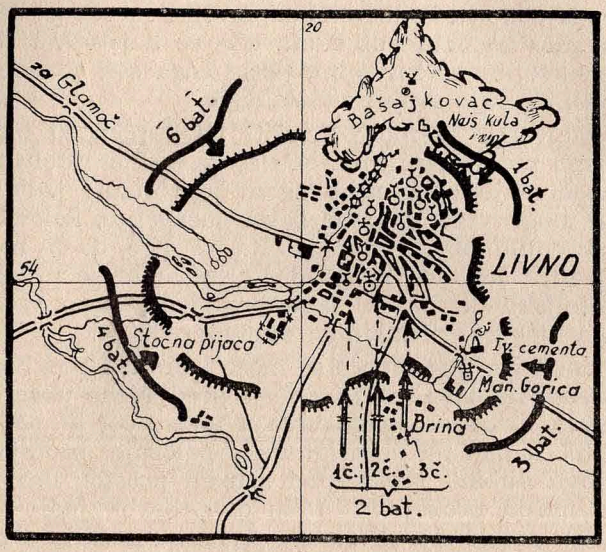

Skica br. 19

S obzirom na takvu situaciju komanda 1 proleterske brigade odlučila je da izvrši koncentričan napad na grad i da jednovremeno ubaci jedan bataljon u grad, da bi se na taj način olakšao uspeh bataljona koji su napadali na spoljnu odbranu grada. Shodno takvoj odluci brigade, bataljoni su dobili sledeće zadatke:

1. bataljon napadao je preko Bašajkovca i Neis Kule prema centru grada;

3 bataljon napadao je Manastir Goricu, a zatim fabriku cementa;

4 bataljon napadao je preko stočne pijace u pravcu žandarmeriske kasarne;

6 bataljon napadao je grad duž puta Glamoč — Livno;

2 bataljon imao je zadatak da se sa pravca sela Brina probije kroz neprijateljski raspored, upadne u grad i zauzme finansisku stanicu, pravoslavnu crkvu, školu i hotel »Klajić«, a zatim, dejstvom iznutra, da pomogne napad ostalih bataljona.

Ubacivanje u grad trebalo je izvesti u tri kolone (svaka četa jedna kolona). Zbog toga je svaka četa dobila svoj pravac nastupanja: 1. četa prema finansiskoj stanici i centru grada; 2 četa prema pravoslavnoj crkvi, školi i centru grada; 3 četa prema hotelu »Klajić«.

5/6 avgusta oko 22.00, nešto pre početka napada, čete su, ne otvarajući vatru, krenule prema žičanoj ogradi. Kada su došle do nje, u trku su je savladale i produžile prema gradu. Neprijatelj je otvorio jaku vatru — ali kasno, jer su čete već prešle zonu zaprečne vatre. Neprijateljskom vatrom zadržana je jedino levokrilna četa zbog čega je bila prinuđena da odgovori vatrom.

2 i 3 četa nesmetano su ušle u grad, iznenadile neprijateljske snage i za kratko vreme oslobodile centar. Nešto kasnije stigla je i prva četa tako da se ceo prvi bataljon našao u gradu. Istovremeno sa upadom ovog bataljona i ostale snage otpočele su sa napadom.

Bataljon je dobio znake raspoznavanja i na taj način lako likvidirao ili zarobljavao mnoge neprijateljske vojnike. Pomoću ovih znakova zarobljen je i komandant garnizona.

Kako u toku noći snage 1 proleterske brigade nisu uspele da probiju spoljna utvrđenja i da se povežu sa ubačenim bataljonom, komanda bataljona odlučila je da posedne jake zgrade i u toku dana ostane u gradu. O tome je po kuririma izvestila Štab brigade, zbog čega je oko 5.00 obnovljen napad i do 8.00 čitav grad, izuzev kuće Mitrovića, koja je kasnije pala, bio je oslobođen.

U toku ovih borbi 2 bataljon imao je samo jednog ranjenog borca, dok je neprijateljskim snagama naneo velike gubitke.

Ovo ubacivanje, ostvareno jednovremeno sa napadom, i pored toga što je neprijatelj otkrio čete — ali već kasno, kada su čete bile na žici — umnogome je doprinelo konačnom zauzimanju Livna.

Upornost i rešenost bataljona da preko dana ostane u gradu u priličnoj meri su doprineli žestini udara ostalih bataljona koji su po danu slomili neprijateljsku odbranu na periferiji grada i spojili se sa bataljonom koji se još u toku noći ubacio u grad.

Zarobljavanjem ustaškog komandanta umnogome je paralisano i onemogućeno komandovanje neprijateljskim jedinicama.

Ubacivanje ostvareno jednovremeno sa napadom imalo je u toku rata uspeha. Pri ovakvom ubacivanju mora se računati s tim, da će vrlo često otpasti element iznenađenja, ali i pored toga ubačena jedinica može rešiti bezbroj teških zadataka i olakšati s fronta dejstvo ostalih jedinica.

Dejstva ubačenih jedinica

Na koji će način ubačene jedinice izvršiti raznovrsne zadatke u dubini neprijateljske odbrane zavisi od:

karaktera dobijenog zadatka koji ta jedinica treba da izvrši;

jačine neprijateljskih snaga i karaktera njihove odbrane;

karaktera zemljišta, a u vezi sa konkretnim zadatkom, i veličine ubačene jedinice.

Ovo su uglavnom najvažniji uslovi o kojima treba voditi računa, dok se može desiti da i drugi, često naizgled beznačajni momenti, odigraju važnu ulogu u načinu izvršenja pojedinih zadataka od strane ubačene jedinice.

Prilikom dejstva u dubini neprijateljske odbrane ubačena jedinica mora se držati izvesnih načela. Tu pre svega dolazi u obzir tajnost dejstva i iznenađenje koje ubačene jedinice treba da postignu prilikom izvršenja zadatka. Tajno prići i iznenaditi neprijatelja znači skoro 50% unapred obezbediti uspeh. Jednom postignuto iznenađenje mora se do kraja iskoristiti. Svaki zastoj i oklevanje pružaju mogućnost neprijatelju da se sredi i pruži ozbiljniji otpor. Zato je smelo i inicijativno dejstvo svih starešina i boraca neophodan uslov pune eksploatacije postignutog iznenađenja.

Manevar i stalan manevar — to je uslov da ubačena jedinica, s jedne strane, postigne uspeh a, s druge, da izbegne uništenje. Brzi i odlučni udari na pojedine tačke, a zatim brzo udaljavanje od tih mesta i udari na drugim tačkama izazivaće stalnu zabunu kod neprijatelja i njegove udare u prazno. Neprijatelj će uvek težiti da napadne ubačenu jedinicu na mestu njenog napada. Međutim, dok on stvori plan, odredi snage, izda naređenja, i dok te njegove snage stignu na mesto dejstva ubačene jedinice, ona već neće biti tu nego će zadavati udarce na drugom kraju. Naravno da u pogledu manevra može biti i izuzetaka. Ako ubačena jedinica ima zadatak da zauzme neki objekat, most, tesnac i dr. i da ga održi do dolaska jedinica s fronta, onda ona ne može primeniti načelo neprekidnog manevra i pokreta povezanog sa neprekidnim udarima, već mora svim raspoloživim sredstvima organizovati običnu ili kružnu odbranu i braniti zauzeti objekat do dolaska ostalih jedinica.

Suprotno tome, kad jedinica izvrši postavljeni zadatak, naprimer napad na komandno mesto, artiljeriju ili što drugo, ona ima punu slobodu u pogledu izbora ostalih objekata dejstva i izbegavanja neprijateljskih udara do povezivanja sa jedinicama koje dejstvuju s fronta. Manevar mora biti primenjen do krajnjih mogućnosti.

Brzina dejstva, odlučnost i drskost neophodni su elementi dejstva ubačene jedinice. Mada izgleda neverovatno, u borbenoj praksi je dokazano da se mnogi, na prvi pogled nerešivi zadaci, mogu sa uspehom rešiti ako odlučnost i drskost dođu do izražaja. Starešina u tim slučajevima mora da predvidi izvestan proračunati rizik. U tom pogledu interesantan je primer zauzimanja neprijateljskog uporišta Vrbanjica kod Banje Luke (sk. 20).

Januara 1942 godine jedan vod od 22 borca 1. bataljona 4 krajiškog odreda veštim maskiranjem i uspešnim provlačenjem u neprijateljsko uporište na železničkoj stanici Vrbanjica (između Banja Luke i Kotor Varoši) uspeo je bez ikakvih gubitaka da razoruža i zarobi posadu ovog neprijateljskog uporišta.[17]) Za ovaj vod su u Banja

---

[17]) Primer sastavljen po sećanju učesnika potpukovnika Mila Trkulje.

Luci nabavljene domobranske uniforme, a za njegovog komandira nabavljena je oficirska uniforma. Presvučeni u uniforme neprijateljskih vojnika, a pod komandom Draga Mažara, borci 1. bataljona 4 krajiškog odreda kre-

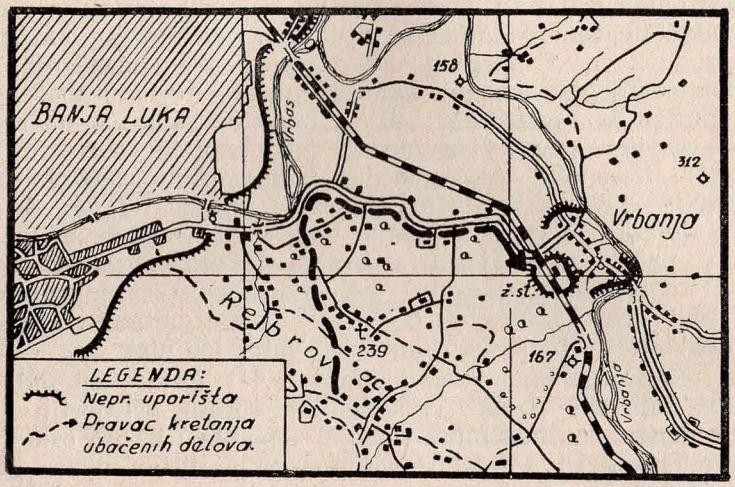

Skica br. 20

nuli su na izvršenje zadatka. Da bi njihov dolazak u uporište Vrbanjicu bio što ubedljiviji, oni su prvo krenuli prema Banja Luci, a zatim u njenom predgrađu izašli na put Banja Luka — Kotor Varoš. Ovim putem, kao da dolaze iz Banja Luke, krenuli su prema Vrbanjici. Putujući bez smetnji pred mrak su stigli u Vrbanjicu gde je komandir posade izašao na raport »satniku« Dragi Mažaru. Mažar mu je objasnio da je sa ovom grupom vojnika krenuo kao pojačanje posade u Čelincu. Međutim, približavala se noć i on je zamolio komandira ovog uporišta da prenoće kod njega, na šta je ovaj pristao.

U toku razgovora Draga Mažara sa komandirom neprijateljske posade, vođenim u njegovoj kancelariji, ovome je bilo nešto sumnjivo i zatražio je od Mažara legitimaciju. Umesto legitimacije ovaj je uperio svoj revolver i razoružao ga. Komandir posade naredio je svojim vojnicima, koje su partizani u to vreme već počeli razo-

ružavati, da predaju svoje oružje. Tako je ova mala grupa partizana tom prilikom zarobila 42 neprijateljska vojnika, ubila 3 i zauzela ustaško uporište Vrbanjicu.

Podvig zasnovan na veštom prerusavanju u neprijateljske uniforme, skoro »legalnom« ubacivanju u neprijateljsko uporište i iznenađenju koje je postignuto sa tim poduhvatom, doveo je do potpunog uspeha.

Inicijativa ne samo svih starešina, već i svih boraca nerazdvojno je vezana za uspehe ubačenih jedinica. Borci treba da znaju zadatak i u toku dejstva, bez potstreka i komande svog pretpostavljenog, svim silama da se trude i lično da doprinose njegovom uspešnom izvršenju. Ako borci ubačene jedinice dejstvuju *samo po komandi,* ne unoseći svoju inicijativu, onda tu ne može biti ni govora o velikom uspehu. Naravno, ovde se misli samo na inicijativu u pozitivnom smislu. Inicijativa starešina u pogledu izbora objekata dejstva i zadavanja neprekidnih udaraca neprijatelju neophodan je uslov dejstva. Starešina, ako ne želi da dejstvuje, može uvek naći »opravdan« izgovor zbog čega nije dejstvovao. Zbog toga starešine ubačenih jedinica treba da budu takvi da uvek sami — inicijativno traže sukob sa neprijateljem.

S obzirom da su dejstva ubačene jedinice vrlo teška, puna dinamike i zapleta, puna sukoba sa nepredviđenim snagama, i to kako u toku dejstva na predviđeni objekat, tako i u toku rada jedinice pre i posle tog dejstva, nužno je da komandir ubačene jedinice ima izvesnu rezervu u svojim rukama. Sa njom će moći da parališe mnoge nepredviđene slučajeve, da razvije uspeh, a često i da izbegne poraz. Rezerva mu obezbeđuje inicijativu. U protivnom sve je prepušteno slučaju i neprijatelj, čim na mesto sukoba dovede makar i neku manju jedinicu, može da preuzme inicijativu dejstva. U tom slučaju veoma je teško izvlačiti iz borbe izvesne snage i sa njima sprečavati intervenciju neprijatelja.

Dejstvujući u dubini odbrane ubačena jedinica treba uvek da radi na onakav način kakav neprijatelj ne očekuje. Pritom nastojati da se u punoj meri koriste svi povoljni uslovi, greške i slabosti neprijatelja.

Ubačene jedinice, bez obzira što vrlo često imaju slobodu i inicijativu dejstva, ograničenu samo izvesnim

konkretnim zadacima, nisu i ne treba da budu prepuštene same sebi i snazi svog oružja.

Pre svega, one dejstvuju po planu jedinica s fronta; usklađuju svoje dejstvo prema tom planu i svojim dejstvom olakšavaju napade ostalih snaga. Povezanost dejstva može se ostvariti posredno — dejstvom ubačene jedinice na pojedine objekte neprijatelja, čiji pad u celini slabi njegovu odbranu, i neposredno — dejstvom sa bokova ili iz pozadine na pojedine objekte neprijateljske odbrane ili rasporeda, zajedno sa jedinicama s fronta, što najčešće može dovesti do okruženja neprijateljskih snaga.

Isto tako dejstvo u cilju sprečavanja otstupanja neprijateljskih snaga može da se ostvari u neposrednom sadejstvu sa snagama s fronta.

Jedan od osnovnih uslova da se može ostvariti ovako tesno sadejstvo sa jedinicama koje napadaju s fronta jeste neprekidno izviđanje i održavanje veze.

Ubačena jedinica mora neprekidno da vrši izviđanje neprijateljske odbrane, rasporeda žive sile, njenih pokreta i namera i položaja artiljeriskih i tenkovskih jedinica.

Dobijene obaveštajne podatke ona koristi za svoja dejstva i pokrete, predaje ih susednim ubačenim ili partizanskim jedinicama i, što je najvažnije, neprekidnim obaveštavanjem svoje jedinice na frontu omogućuje ovoj blagovremeno preduzimanje odgovarajućih dejstava, kako bi neprijatelj bio uništen ili njegova dejstva parirana odgovarajućim merama.

Predaja svih ovih neophodnih obaveštenja i usklađivanje dejstva biće mogući samo onda, ako unutar ubačenih jedinica i sa jedinicama na frontu besprekorno funkcioniše radioveza.

Najbolju pomoć snage s fronta mogu ukazati ubačenim jedinicama putem artiljerije i avijacije.

S obzirom na domet artiljerije ubačena jedinica, imajući dobru vezu, može, bez obzira na koji objekat napada i kakve borbene radnje izvodi, u punoj meri da koristi vatru svoje artiljerije. Artiljeriskom vatrom može se sprečiti niz neprijateljevih protivnapada ili pripremiti sopstveni napad.

Međutim, u slučajevima kada je zbog dometa nemoguće koristiti artiljerisku vatru — avijacija može ukazati neograničenu pomoć tim pre, što ubačena jedinica može sa uspehom da navodi dejstva avijacije.

Napad na neprijateljske rezerve

Munjevitim probojem neprijateljske odbrane i brzim tempom nastupanja obično se teži razvijanju i obezbeđenju postignutog uspeha pre podilaska neprijateljskih rezervi mestu proboja. Brzina u nastupanju postiže se, pre svega, upotrebom jakih tenkovskih, artiljeriskih i vazduhoplovnih snaga. Međutim, kako ostvariti brz tempo nastupanja i sprečiti podilazak neprijateljskih rezervi u onim slučajevima kada se na pravcu napada ne raspolaže sa dovoljno tehničkih sredstava — naročito tenkova — ili kada se, što je prilično važno za naše uslove, na pojedinim zemljišnim terenima ne može iskoristiti tehnika, naročito tenkovi i artiljerija? U takvim slučajevima dejstvo partizanskih ili ubačenih jedinica po neprijateljskim rezervama u cilju sprečavanja njihovog blagovremenog podilaska mestu proboja i izvršenja protivnapada može imati velikog uticaja na brzinu nastupanja, obezbeđenje i razvijanje postignutog uspeha.

Ubačene jedinice mogu napadati i sprečavati podilaženje i blagovremeni protivnapad neprijateljskih taktičkih (bataljonskih, pukovskih, diviziskih i korpusnih) i operativnih (armiskih) rezervi, a u sklopu ovih i protivnapad neprijateljskih tenkovskih snaga. Na koje će od ovih rezervi dejstvovati ubačena jedinica zavisi od mogućnosti masovnog ubacivanja i karaktera zemljišta na kome će se ti protivnapadi izvršiti. Ukoliko su uslovi za ubacivanje veći, utoliko masovno treba ubacivati veće jedinice koje će u određenom trenutku svojom realnom snagom uspešno napadati na što veći broj neprijateljskih rezervi i samim tim na većem broju pravaca paralisati neprijateljski manevar i protivnapade. Prilikom izvršenja ovih zadataka dejstvo ubačenih jedinica treba uglavnom usmeravati na one neprijateljske rezerve koje u protivnapadu mogu da postignu veći uspeh i koje najviše mogu da ugroze snage koje dejstvuju s fronta na

pravcu glavnog udara. Naprimer, ako dva neprijateljska puka koji se nalaze u odbrani jedan pored drugog imaju različite rezerve (jedan četu, a drugi bataljon), onda bi u ovom slučaju ubačena jedinica trebalo da sprečava protivnapad neprijateljskog bataljona. Pogotovu bi to trebalo da izvrši onda ako protivnapad, izveden od strane tog branioćevog bataljona koji se nalazi u rezervi, može da ugrozi snage na pravcu glavnog udara. Ovako načelo dejstva protivu neprijateljskih rezervi treba primenjivati i kod napada na rezerve većih jedinica. Isto tako, dejstvo ubačenih jedinica po neprijateljskim rezervama biće najkorisnije ako je usmereno na pravcu glavnog udara one jedinice koju napada s fronta. Nanošenje gubitaka i paralisanje manevra neprijateljskih rezervi na pravcu glavnog udara, umnogome će olakšati postizanje uspeha boja ili operacije u celini.

Napad na neprijateljske rezerve ubačena jedinica može izvoditi: napadom u toku noći, pre početka napada jedinice s fronta; u toku noći ili u zoru, u vreme početka napada jedinice s fronta ili kasnije — u momentu polaska neprijateljskih rezervi u protivnapad. Bez obzira na koji će način ona to izvršiti, važno je da dejstvo na neprijateljske rezerve bude izvršeno u najpogodnije vreme tako da se spreči njihov pokret i upotreba.

Napad na rezerve u toku noći, koji se izvodi pre početka napada jedinica sa fronta, pruža povoljne uslove za postizanje iznenađenja i nanošenje većih gubitaka, jer se rezerve osećaju zaštićene rasporedom jedinica na frontu, pa je time i njihova budnost i opreza manja. Na ovaj način rezerve se onesposobljavaju za efikasno izvršenje protivnapada, ali se isto tako otkriva prisustvo jedinica u neprijateljskoj pozadini pa se time gubi efekat iznenađenja kome teže jedinice koje napadaju s fronta. Sve to omogućuje neprijatelju lakše sređivanje i preduzimanje efikasnijih mera protivu ubačenih jedinica.

S obzirom na ovo daleko je povoljnije da se u toku noći ili u zoru otpočne sa jednovremenim napadom kako ubačenih jedinica, tako i onih koje napadaju s fronta. Ovakvim načinom dejstva postiže se iznenađenje kod neprijateljskih jedinica ne samo na glavnom položaju, već i kod rezervi. Pored toga, neprijatelj ne može tako brzo

da se snađe i da interveniše protivu ubačenih jedinica, što omogućuje veći uspeh.

Najpovoljniji moment za napad na neprijateljske rezerve jeste kada one krenu iz polaznih rejona da bi izvršile protivnapad na jedinice koje napadaju s fronta. Dejstvo protivu tih rezervi može se ostvariti direktnim napadom ili iz zasede. To su za neprijatelja kritični trenuci pošto se on već odlučio da uvede svoje rezerve na najugroženiji pravac svoje odbrane. Napad na njih u tom momentu može najlakše da poremeti neprijateljske planove i olakša uspeh snagama koje napadaju s fronta.

Ovakav napad izvodi se posle napada jedinica s fronta, i to bilo da je on otpočeo u toku noći, pa neprijatelj svoje rezerve uvodi u zoru, bilo da je napad počeo ujutru, pa neprijatelj protivnapad sa svojim rezervama izvodi u toku dana. U ovom drugom slučaju, kada dejstvo protivu neprijateljskih rezervi treba preduzeti u toku dana i to u momentu njihovog polaska iz rejona bavljenja prema polaznom položaju za protivnapad — ubačena jedinica bi morala, ako je ubacivanje izvela u toku noći, da u toku jednog dužeg perioda vidnog vremena ostane prikrivena u blizini ovih neprijateljskih rezervi. Ovo nije mogućno izvesti na svakom zemljištu i po svakom vremenu; međutim, po magli ili na planinskom, močvarnom, pokrivenom, a pogotovu pošumljenom zemljištu, ovo je moguće ostvariti.

Na rezerve koje se nalaze u jednom rejonu napad se izvodi iznenadnim i smelim prepadom, obično jurišem, bez artiljeriske ili minobacačke pripreme. Sam napad, zavisno od pogodnih prilaza, može da se izvodi sa jednog ili više pravaca. Sa više pravaca može se postići provlačenjem i kretanjem jedinice u jednoj koloni s tim da se u blizini neprijateljskih rezervi odvoje pojedini delovi koji će rezerve napadati sa drugih strana. Drugi je način da se provlačenje izvede na više mesta s tim da se svaka kolona kreće svojim pravcem, ali da sve skupa iz raznih pravaca izvrše napad.

Najpogodnija mesta za zasede su šume ili prikriveno zemljište na kome neprijatelj ne može tako lako da otkrije prisustvo ubačenih jedinica.

U toku borbi sa rezervama ubačena jedinica može i treba u punoj meri da koristi artiljeriju sa fronta i avijaciju.

Za vreme ubacivanja naših snaga u rejonu Sumartina neprijateljske snage pokušale su dejstvom u pravcu Sumartinski Rt — »Dominantna kota« da izvrše protivnapad na ubačenu jedinicu; međutim, blagodareći uspešnom dejstvu naše artiljerije s fronta, koja je stvorila zaprečnu vatru na pravcu dejstva neprijateljskih rezervi, njegove namere nisu mogle biti ostvarene.

Korišćenje artiljerije vezano je za udaljenje njenih vatrenih položaja i mesta gde se nalaze neprijateljske rezerve. U okviru tog dometa ubačena jedinica može, prema potrebi, koristiti vatru svoje artiljerije. Daleko je lakše koristiti avijaciju za podršku i dejstvo po neprijateljskim rezervama.

Za uspešno korišćenje kako artiljerije, tako i avijacije, nužno je da se unapred pripreme svi elementi podrške i sadejstva, da se uspostavi radioveza i da se sa ubačenom jedinicom upute oficiri za vezu sa artiljerijom i avijacijom koji će u toku boja upravljati vatrom artiljerije, odnosno navoditi dejstva avijacije. Artiljerija i vazduhoplovstvo se ne koriste samo u slučaju napada na rezerve, već i prilikom izvršenja drugih zadataka (zauzimanje važnih objekata, napad na artiljeriju i dr.).

Za vreme dejstva na neprijateljske rezerve ubačena jedinica mora voditi računa o obezbeđenju svoje pozadine i bokova.

Postavljanjem manjih zaseda na pravcima odakle može doći pomoć napadnutom neprijatelju, može se donekle izbeći opasnost, a pogotovo iznenađenje.

Po izvršenju napada na neprijateljske rezerve, ubačena jedinica preduzima izvršenje drugih zadataka ili nastavlja da se bori sa neprijateljskim rezervama do dolaska svojih snaga.

U svakom slučaju manevar i brzi pokret sa iznenadnim udarima po osetljivim tačkama neprijateljskog rasporeda moraju biti osnova daljeg dejstva ubačene jedinice. Ona ni u kom slučaju ne sme da dozvoli da inicijativa pređe u ruke neprijatelja i da joj on nametne svoj način i plan borbe.

Napad na komandna mesta

Od velike je važnosti uništenje neprijateljskih komandnih mesta i narušavanje sistema komandovanja. To je za neprijateljske jedinice još nezgodnije ako se u toku napada na komandno mesto uništi i komandni kadar. Međutim, zbog neophodnih potreba za nesmetanim komandovanjem neprijatelj obraća naročitu pažnju smeštaju i obezbeđenju svojih komandnih mesta. Najčešće se ova biraju u rejonu ili u blizini razmeštaja drugih ešelona, rezervi ili nekih drugih jedinica. Što se tiče zemljišta, od njega se zahteva da obezbedi prikriven razmeštaj komandnog mesta i povoljne uslove za odbranu. To su obično pošumljena, a ređe naseljena mesta.

Radi uspešnijeg izvođenja napada korisno je ukratko se osvrnuti na razmeštaj i mere koje neprijatelj preduzima u cilju zaštite komandnih mesta.

Obično je komandno mesto puka i divizije razmešteno na prostranstvu širine i dužine po 500 m. Tu se najčešće nalazi i centar veze, tako da napad na komandno mesto omogućuje i uništenje centara veze. Čitavo komandno mesto i svi njegovi elementi — komandna grupa, grupa za opsluživanje i dr. — ukopani su u zemlju u za to specijalno izrađena skloništa.

Za bezbednost i odbranu komandnog mesta obično se brinu zaštitne jedinice koje se nalaze u sastavu štaba. One prema predviđenom planu izrađuju oko komandnog mesta rovove, postavljaju žičanu prepreku, a mestimično i miniraju pojedine prilaze.

U odbrani komandnog mesta ne učestvuju samo snage zaštitne čete već, po predviđenom planu, i veći deo sveg ostalog ljudstva koje se nalazi na komandnom mestu.

Oko komandnog mesta nalaze se straže i patrole, dok se ljudstvo iz zaštitnih četa nalazi u svojim skloništima. Na komandno mesto obično se dolazi preko određenih prolaza i duž staza koje se uvek maskiraju. U slučaju uzbune sve ljudstvo za odbranu komandnog mesta zauzima svoje položaje.

Napad na ovako za odbranu pripremljena komandna mesta zahteva solidnu pripremu, prikriveno prilaženje i

iznenadni udar. Radi što sigurnijeg uspeha poželjno je unapred znati gde se nalazi komandno mesto i u vezi toga izvršiti niz priprema.

Posle provlačenja jedinica se u što većoj tajnosti privlači komandnom mestu. S obzirom da su izvesna mesta minirana (sigurno nisu ona na prolazima gde se nalaze stražari) poželjno je da se dođe do znakova raspoznavanja kako bi se pomoću njih ušlo na komandno mesto. Ukoliko je to nemoguće, onda je najbolje imati na čelu kolone grupu odvažnih vojnika koja će hladnim oružjem likvidirati stražare i omogućiti ulaz na komandno mesto ubačenoj jedinici. Bez obzira da li je stražar likvidiran sa šumom ili nečujno, ubačena jedinica silovitim i brzim naletom ulazi na komandno mesto. Pojedine njene grupe ili odeljenja velikom brzinom zasipaju ručnim bombama i automatskom vatrom svaku grupu neprijateljskih vojnika i svako sklonište.

Osnovno je brzim i odlučnim dejstvom ne dozvoliti neprijatelju da se sredi i zauzme položaje za odbranu. Svako oklevanje ili zastoj prilikom dejstva pruža neprijatelju vreme koje može da iskoristi za dovođenje u pomoć jedinica iz rezerve.

Započeti napad na komandno mesto treba velikom brzinom dovesti do kraja. Pri tome se naročita pažnja mora obratiti uništenju centara veze i na taj način sprečiti neprijatelja da obavesti ostale jedinice.

U izvesnim slučajevima, ako se nečujno uhvati stražar, od njega se može saznati raspored komandnog mesta, mesto komandanta, operativnog odeljenja, mesto gde se nalaze zaštitna jedinica i centri veze, što sve umnogome može da olakša njihovo uništenje.

S obzirom da će se napadi ovakve vrste najčešće izvoditi noću, neophodno je da svi borci ubačene jedinice poznaju međusobne znake raspoznavanja, jer će njihovo dejstvo biti po grupama ili odeljenjima usmereno u raznim pravcima razmeštaja pojedinih delova štaba. Isto tako signali za zbor ili za povlačenje moraju biti uočljivi i prosti — raketa, a vrlo često će se koristiti i signal trubom.

U toku napada na ovakve objekte može se doći do vrlo važnih podataka. Zbog toga radne karte i ostala do-

kumenta štaba koja se nađu i obavezno pokupe u toku napada mogu u potpunosti da otkriju raspored neprijateljskih snaga i zamisao njegovih dejstava, što sve skupa može da olakša dejstvo jedinica s fronta.

Po završenom napadu na komandno mesto ubačena jedinica se brzo prikuplja na zborno mesto, prebrojava se, prikuplja ranjenike i najinteresantniji neprijateljski materijal, dokumenta, važne zarobljene ličnosti i u najpogodnijem i unapred predviđenom pravcu odmah se udaljava sa tog mesta.

Poželjno je, ukoliko to dozvoljavaju ostali uslovi, da se na suprotnu stranu od pravca napada pošalje deo ubačene jedinice koji će sačekivati i uništavati one neprijateljske delove koji će, zahvaćeni panikom, bežati u tom pravcu.

Napadi na komandna mesta koji bi se izvodili na širem frontu i posle neprijateljske uzbune ne bi dali povoljne rezultate.

Zasede

U periodu dejstva ubačenih jedinica u pozadini neprijatelja zasede će u izvršenju mnogih zadataka odigrati značajnu ulogu, bez obzira na to da li taj zadatak izvršava manja ubačena grupa ili veća jedinica.

Pomoću zaseda će se najčešće rešavati ovi zadaci:

sprečavanje pokreta neprijateljskih rezervi ili drugih ešelona koje one u periodu kretanja ka polaznom položaju za protivnapad izvode u kolonama;

sprečavanje pokreta i uništenje pojedinih transportnih autokolona ili tenkovskih jedinica koje se kreću samostalno ili sa pešadijom;

uništavanje manjih grupa neprijateljskih vojnika koje se po položaju kreću u raznim pravcima;

uništavanje ili zarobljavanje neprijateljskih kurira ili oficira za vezu;

sprečavanje izvlačenja pojedinih kolona u slučaju njihovog otstupanja ili izvlačenja na pogodnije položaje, itd. itd.

S obzirom da se dejstva jedinica u zasedi zasnivaju prvenstveno na tajnosti i iznenađenju, a izvode se otva-

ranjem snažne automatske i puščane vatre sa veoma bliskih otstojanja i završavaju smelim jurišem i uništenjem neprijatelja, to se izboru zemljišta mora posvetiti posebna pažnja.

Pre svega, neophodno je da se predvide pravci duž kojih treba očekivati pokret neprijateljskih pešadiskih i motorizovanih kolona sa njihovih rejona bavljenja u pravcu objekata njihovog protivnapada ili povlačenja, a zatim na tim pravcima birati mesta gde će se postaviti zaseda. Najpogodnija su ona mesta koja obezbeđuju prikrivene prilaze ubačene jedinice i njen razmeštaj na mestu zasede: šuma kroz koju prolazi put i verovatno neprijateljske snage; manje žbunje koje obezbeđuje maskiranje; ispresecano i brežuljkasto zemljište, naseljeno mesto i dr. Zatim ona mesta koja omogućavaju dobro dejstvo bliske vatre i upotrebu ručnih bombi i koja onemogućavaju neprijateljskim kako pešadiskim, tako i motorizovanim snagama razvoj za borbu. To su pre svega pravci koji prolaze kroz šumu jačih stabala; krševito zemljište, klanci i useci; pravci koji idu strmijim padinama ili sa oštrim padom sa strane; pravci duž užih dolina ili kroz naseljena mesta; mostovi i pravci duž reka.

Mesta gde se postavlja zaseda treba da obezbede borcima solidnije zaklone od neprijateljske vatre i mogućnost da se obezbede bokovi i pozadina.

S obzirom na to kakva se neprijateljska jedinica, kolona ili grupa vojnika očekuje u zasedi, vrši se izbor mesta gde će se zaseda postaviti.

Zasede koje se postavljaju u neprijateljskoj pozadini mogu biti organizovane na razne načine kao: jednostrane, dvostrane, zatim čelno-jednostrane i u vidu potkovice. Na koji će od ovih načina zaseda biti organizovana zavisi od: veličine ubačene jedinice, veličine i karaktera neprijateljskih snaga protiv kojih se organizuje zaseda, cilja koji se želi tom zasedom postići, a naročito od karaktera zemljišta na kome se organizuje zaseda.

Jednostrane zasede (sk. 21) obično se organizuju sa jedne strane puta ili pravca kretanja neprijateljskih snaga i to obično onda, kada se taj pravac proteže padinama nekog zemljišta ili ispred podesnih i prikrivenih zaklona, šuma i dr. Zaseda se obično postavlja sa nadvišavajuće

strane puta. Sa donje strane puta ređe se postavljaju snage, jer je teško dejstvovati vatrom, a pored toga neprijatelj obično svom silinom beži niz padine, pa često jedinice koje se nalaze ispod njega ne uspevaju da ga unište, a jedinice sa nadvišavajuće strane ne mogu da dejstvuju vatrom na njega, jer će naneti gubitke sopstvenim jedinicama. Ovakav način postavljanja zasede ne zahteva mnogo snaga, a može da se primeni protivu daleko nadmoćnijeg neprijatelja.

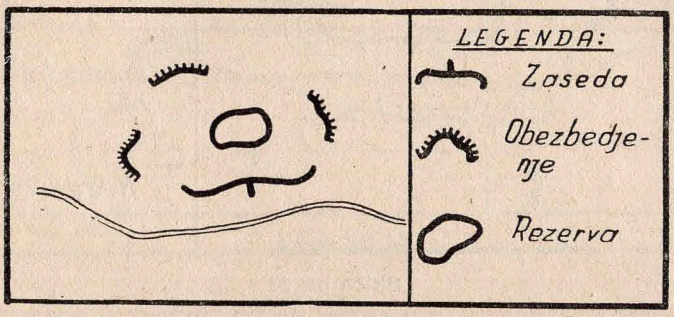

Skica br. 21

Jednostrana i čelna zaseda (sk. 22) postavlja se onda kada sa čelne strane, duž neprijateljske kolone, može da se dejstvuje sa vatrom. U tom slučaju sa čelne strane

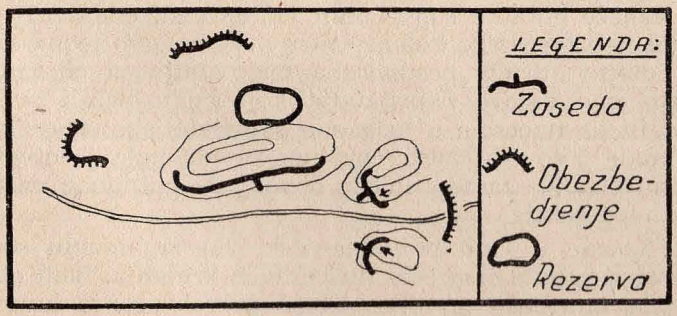

Skica br. 22

stavljaju se manje snage, obično mitraljezi i puškomitraljezi, dok se glavne snage razmeštaju sa strane.

Dvostrane zasede (sk. 23) postavljaju se onda kada se raspolaže sa dovoljno snaga i kada se, s obzirom na jačinu neprijatelja, očekuje njegovo uništenje. Pri postavljanju ovih zaseda veliku ulogu igra zemljište.

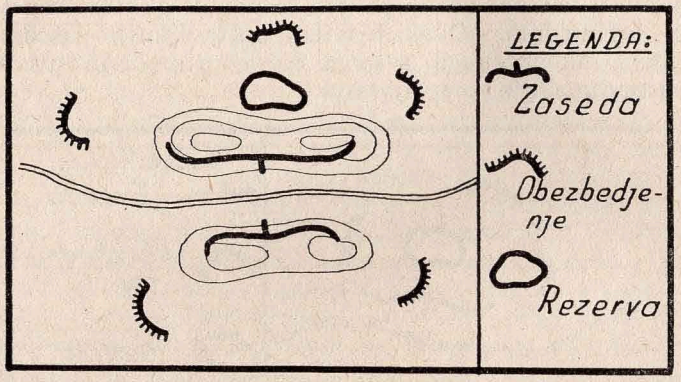

Skica br. 23

Ako pravac neprijateljskog kretanja ide nekom manjom ili većom dolinom onda zasede sa jedne i druge strane puta mogu jednovremeno dejstvovati vatrom po neprijateljskoj koloni. Međutim, ako je zemljište pošumljeno, ravničasto ili blago, i ako bi dejstvo vatrom moglo da nanese gubitke sopstvenim jedinicama, onda pri nailasku neprijateljske kolone vatru otvara samo jedna strana, dok je druga postavljena malo dalje sa ciljem da uništi one delove neprijatelja koji budu bežali prema njoj ili da napadne u leđa one neprijateljske snage koje se srede i povedu borbu protivu zasede koja je otvorila vatru. Ovakve zasede obično dovode do potpunog uništenja neprijatelja.

Zasede u vidu potkovice (sk. 24) organizuju se sa obe strane puta i sa čela duž pravca kretanja. Sam oblik zasede unapred već obezbeđuje poluokruženje koje se često završava i potpunim okruženjem — bacanjem unapred pripremljenih snaga na začelje neprijateljske kolone.

Otvaranje vatre i dejstvo ovakvih vrsta zaseda slično je kao i kod dvostranih. Izuzetak je u tome, ako se ne

može otvarati vatra sa svih strana, onda se obično otvara sa jedne strane i sa čela, dok druga strana dejstvuje kasnije, kao što smo ranije izneli kod dvostrane zasede.

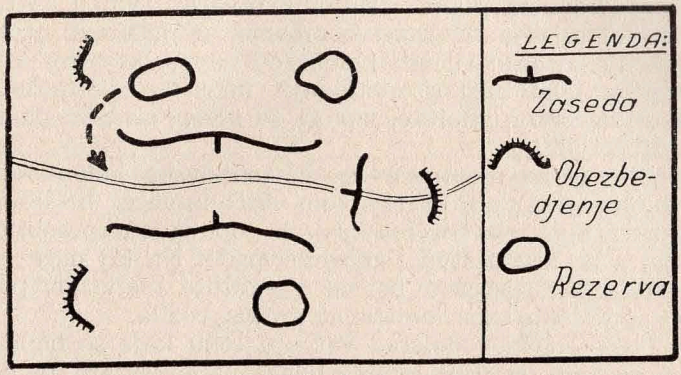

Skica br. 24

Vatreni položaji za borce u zasedi biraju se tako, da na njima mogu ostati prikriveni do dolaska neprijatelja na blisko otstojanje, da sa njih imaju dobre uslove za dejstvo, a da su pritom zaštićeni od dejstva neprijateljske vatre, a naročito od eksplozija sopstvenih ručnih bombi.

Ukoliko zemljište ne obezbeđuje prirodno dobre zaklone, borci se ukopavaju i maskiraju ali tako da to rade u najvećoj tišini.

Prilazi ka mestu zasede treba da su prikriveni i da obezbeđuju izvlačenje jedinice u slučaju neuspeha.

U toku dejstva vrlo često se može desiti da iznenada iz nepredviđenih pravaca naiđu neprijateljske snage, zbog čega iskrsava potreba da se bokovi i pozadina zasede obezbede izvesnim snagama koje će sprečiti iznenađenje i obezbediti nesmetano izvlačenje. U krajnjem slučaju to mogu biti i osmatrači.

Rezerva komandanta ili komandira, bez obzira na njenu veličinu, neophodan je element borbenog poretka zasede. Sa njom se mogu parirati razne nepredviđene slučajnosti, a vrlo često obezbediti uspeh zasede u celini.

Izlazak i zauzimanje položaja obično se vrši noću, a na pokrivenom zemljištu i danju.

Pre početka dejstva zasede neophodno je da se ustanove signali za otvaranje vatre, prelaz na juriš i povlačenje i da se sa njima upozna sve ljudstvo.

Pri nailasku neprijatelja na postavljenu zasedu borci, po predviđenom planu i signalu, otvaraju vatru sa najbližih otstojanja. Dejstva bombama, a pogotovu jednovremeno bacanje ručnih bombi po neprijateljskim kolonama sa tako bliskog otstojanja, ne samo da može da nanese ogromne gubitke, nego i da stvori strašnu paniku kod neprijatelja.

Ako je to motorizovana ili tenkovska kolona onda se miniranjem puta ili dejstvom vatre iz većeg broja oruđa, ručnih bacača ili bestrzajnih topova onesposobljava čelno, a po mogućstvu i začelno vozilo. Na taj način neprijatelju se sprečava pokret i parališe manevar, posle čega je daleko lakše uništavati ostala vozila.

Posle snažnog dejstva vatre u toku koje se neprijatelju nanose ozbiljni gubici i kod njega stvara panika, ni u kom slučaju mu se ne sme dozvoliti da se sredi i pređe u odbranu ili protivnapad, već snažnim jurišem treba dovršiti njegovo uništenje. Jednovremeno sa uništenjem žive sile treba minirati ili zapaliti njegovu tehniku i transportna sredstva.

U toku dejstva zasede rezervu čuvati do krajnjih mogućnosti. Njena upotreba opravdana je tek krajnjom nužnošću, s tim da se odmah nađe mogućnost za njeno obnavljanje.

Dejstvo zasede mora biti brzo i silovito.

Ukoliko na zasedu naiđe jača neprijateljska kolona, ubačena jedinica može u tom slučaju koristiti i vatru svoje artiljerije, kao i dejstvo avijacije.

Po završenom dejstvu snage ubačene jedinice se prikupljaju i odlaze na izvršenje sledećih zadataka.

Napad na artiljeriju

Postavlja se pitanje kako u toku napada neutralisati neprijateljsku artiljeriju kada se nema dovoljno artiljerije za jednovremeno neutralisanje neprijateljske žive sile i njegovih vatrenih sredstava na glavnom položaju i artiljerije u dubini ili, naročito, kako neutralisati one baterije ili divizione koje artiljerija i avijacija ne

mogu tako lako da pronađu i unište, a koji nanose ozbiljne gubitke napadaču?

Napadom ubačenih jedinica na branioćevu artiljeriju (oruđa, baterije, divizione i grupe) mogu se naneti znatni gubici i omesti njeno dejstvo u najvažnijem momentu napada. Samim tim može se nadoknaditi nedostatak ljudstva i tehničkih sredstava napadača. Tačnost ovih postavki će najbolje potvrditi dva primera iz Slovenije u kojima se vidi dejstvo ubačenih streljačkih jedinica na neprijateljsku artiljeriju.

Početkom januara 1945 godine neprijatelj je vršio ofanzivu sa svojim snagama na 15 i 18 diviziju (skica br. 25). Potiskujući ih sa severa u rejon Žužemberga, nepri-

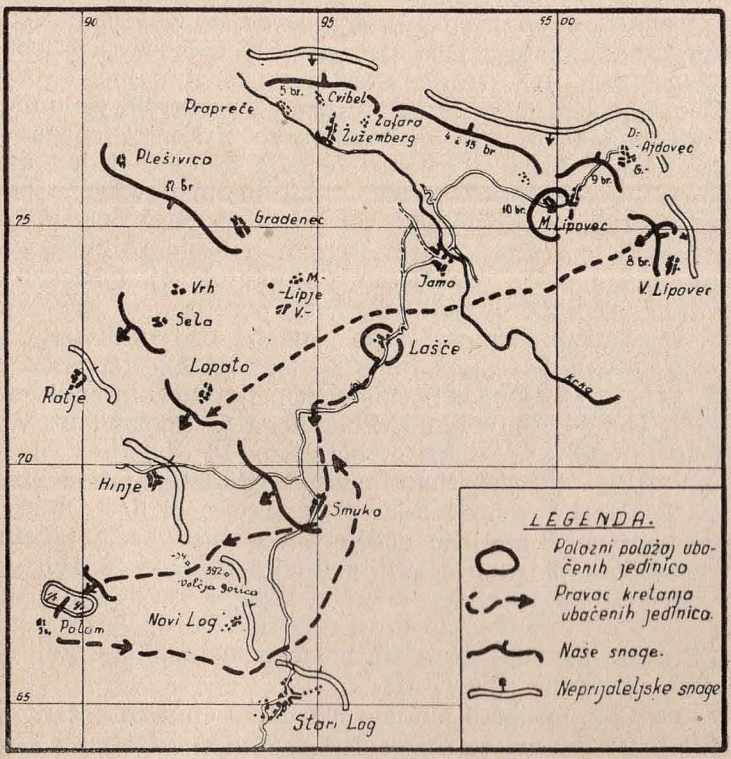

Skica br. 25

jatelj je težio da ih nabaci i uništi u dolini reke Krke. Vodeći upornu borbu snage 15 divizije zatekle su se 5 januara 1945 godine na sledećim položajima:

5 brigada branila se u rejonu Žužemberg na liniji sela Prapreče — Zafara;

4 i 15 brigada nalazile su se na liniji sela Zafara — M. Lipovec;

12 brigada posela je položaj na desnoj obali reke Krke na liniji sela Plešivica — Gradenec.

Snage 18 streljačke divizije nalazile su se:

9. brigada u selu Ajdovac, 8. brigada u selu Veliki Lipovec, 10. brigada u selu Mali Lipovec.

Međutim, dan ranije, 4 januara, neprijatelj je, u cilju podrške svojih snaga, koje su dejstvovale sa severa prema Žužembergu, nastupao sa pravca Kočevja i izbio u rejon sela Vrh, Hinje, Stari Log. Nastupajući sa tog pravca prilazio je sa severa i juga sa namerom da uništi snage 15 i 18 divizije u dolini reke Krke. Sa snagama koje su nastupale iz rejona Kočevja bio je i jedan dalekometni artiljeriski divizion koji je imao vatrene položaje u rejonu sela Polom. Ovaj je divizion, u toku 4 i 5 januara, svojom preciznom vatrom nanosio prilične gubitke snagama 15 divizije na desnoj i levoj, i snagama 18 divizije na levoj obali reke Krke.

VII korpus, u čiji sastav su ulazile 15 i 18 divizija, u to vreme nije raspolagao artiljerijom takvog dometa kojom bi mogao da vodi borbu sa neprijateljskom artiljerijom u rejonu sela Polom. Zbog toga je komandant VII korpusa odlučio da »jurišni bataljon« 18 divizije sa jednom četom »jurišnog bataljona« 15 divizije, prođe kroz neprijateljski raspored i izvrši u toku noći 5/6 januara napad na neprijateljsku artiljeriju u rejonu sela Polom. U toku dana 5 januara 1945 godine 8 brigada 18 divizije prebačena je iz rejona sela Veliki Lipovec na desnu obalu Krke i posela položaj na liniji sela Gradenec, Veliko Lipje, Smuka, napadajući sa tih položaja neprijatelja koji se nalazio u rejonu sela Hinje.

Po padu mraka 5 januara oko 19.00 »jurišni bataljon« 18 divizije krenuo je pravcem Lašče, Smuka, Volčja Gorica, Polom.

Bilo je predviđeno da bataljon u toku noći stigne do Poloma i u zoru izvrši napad na artiljeriju. Međutim, zbog velikog snega (bataljon nije imao skije) i magle bataljon je stigao kod sela Poloma tek 6 januara oko 10.00. U toku marša on je prošao između neprijateljskih jedinica u rejonu Volčja Gorica i k 459 i jakih neprijateljskih patrola koje su kontrolisale međuprostor. Čitav bataljon došao je na ivicu šume sa severoistočne strane s. Poloma, odakle se video divizion.

U najkraćim crtama, s obzirom da je čitav bataljon video artiljeriski divizion, komandant bataljona dao je zadatak komandirima četa, posle čega se bataljon razvio u strelce, a zatim odmah krenuo na juriš. Jurišna četa 15 divizije obezbeđivala je levi bok bataljona sa pravca M. Gora. Juriš je bio veoma silovit i u prvom naletu bataljon je uspeo da ovlada sa par oruđa, uništavajući jednovremeno poslugu. Ostala oruđa neprijatelj je uspeo da okrene i otvori kartečnu vatru na bataljon koji je jurišao između topova. U isto vreme posluga i ostali delovi diviziona izvršili su protivnapad na »jurišni bataljon«. Borci bataljona uspeli su da onesposobe 4 oruđa skidanjem zatvarača (neke zatvarače uzeli su Nemci kada su se povlačili). Međutim, pošto su u putu izgubili kapisle nisu mogli da izvrše miniranje oruđa. Posle kratke borbe bataljon se povukao iz rejona Poloma. Tom prilikom neprijatelj je imao 20 mrtvih, 25 ranjenih, 3 uništena kamiona i nekoliko onesposobljenih oruđa. Zaplenjena je jedna radiostanica i priličan broj automata i pušaka. Bataljon je imao 5 mrtvih i 4 ranjena, većinom od kartečne vatre. Prilikom ove akcije teško je ranjen komandant bataljona i to je dovelo do izvesne zabune.

U celini uzeto, napad ovog bataljona imao je uspeha, mada bi ovaj bio daleko veći da je bataljon izvršio napad u toku noći, jer bi dejstvo kartečne vatre bilo slabo, pošto neprijatelj ne bi mogao dobro da osmatra. Takođe je trebalo obratiti veću pažnju i unapred pripremiti eksploziv da se može odmah ubaciti u cev radi miniranja neprijateljskih oruđa.

Po izvršenom zadatku jurišni bataljon se vratio nazad najkraćim putem, između sela Stari i Novi Log, Smuka, Lašče. Bataljon se nije vraćao istim pravcem već je

izabrao pravac koji je bio najnezgodniji, ali i najkraći. Posle ovog napada neprijatelj se, delom zbog samog napada na artiljeriju, a delom i zbog napada 8 brigade na Hinje, povukao s desne obale reke Krke u pravcu Kočevja.

Ne manje je interesantan poduhvat Cankareve brigade, koja se 1943 godine nalazila u rejonu Čateža na odmoru[18]) (skica br. 26). Jake snage Italijana i belogardista koje su krenule iz rejona V. Loke u pravcu Čateža imale su zadatak da razbiju brigadu i da je nabace na sever prema Sv. Križu i selu Laze gde su se nalazile jake nemačke snage.

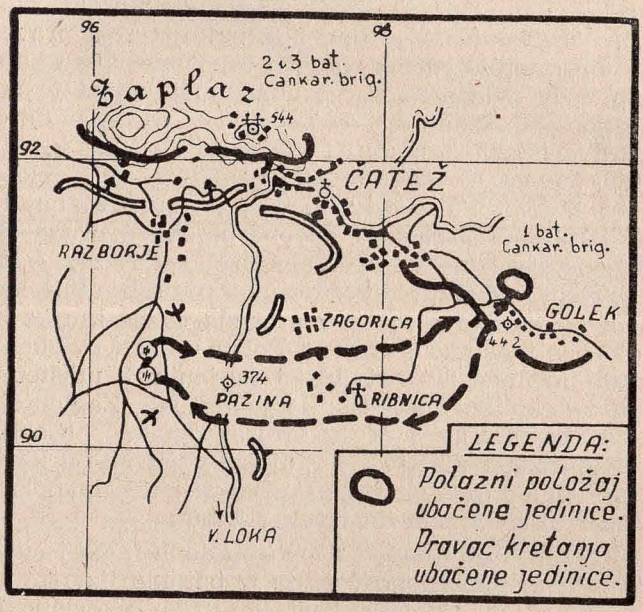

Skica br. 26

Brigada je sa 2 i 3 bataljonom posela položaje severozapadno od Čateža na Zaplazu, dok se njen 1. bataljon nalazio na Goleku.

---

[18]) Primer je sastavljen po materijalu potpukovnika Andreja Cetinskog.

Jake italijanske snage, podržane snažnom artiljerijom sa položaja južno od sela Razborje, vršile su ozbiljan pritisak na 2 i 3 bataljon Cankareve brigade.

Za to vreme Štab prvog bataljona uputio je jedan vod (oko 20 boraca sa 3 puškomitraljeza) pod komandom Andreje Cetinskog da se provuče kroz neprijateljske snage pravcem: Golek, selo Ribnica, Pazina i da iz pozadine napadne neprijateljske snage koje su dejstvovale prema Zaplazu, a zatim da se vrati u sastav bataljona.

Vod je uspeo potpuno neopaženo da dođe negde zapadno do k 374, odakle je ugledao neprijateljsku artiljeriju jačine oko dve baterije. Komandir voda doneo je odluku da izvrši na nju napad, iako mu takav zadatak nije bio postavljen, pa je u tom smislu izdao borcima potrebna naređenja. Neopaženo su prišli na ivicu šume i odatle otvorili snažnu vatru na oficire i vojnike, koji su se zajedno sa topovima nalazili na čistini. Međutim, kada je vod krenuo na juriš da bi se dokopao oruđa, bio je dočekan jakom vatrom mitraljeza koji su štitili prilaz baterijama, a koje vod nije ranije uočio. Zbog toga je vod bio prinuđen da se povuče u sastav svog bataljona.

Odmah posle ovog napada pokolebane snage neprijatelja, koje su napadale 2 i 3 bataljon Cankareve brigade, počele su da se povlače, a 2 i 3 bataljon su prešli u gonjenje i naneli neprijatelju osetne gubitke.

Artiljerija, iako njena oruđa nisu bila oštećena, nije više dejstvovala, verovatno zbog toga što je bila pobijena posluga.

Mada unapred nisu izvršene pripreme za napad na neprijateljsku artiljeriju, iznenadni napad koji je izveo ovaj vod, prinudio je neprijatelja na povlačenje i omogućio brigadi da pređe u gonjenje i da mu nanese ozbiljne gubitke.

U pogledu borbe ovakvih — ubačenih — jedinica interesantan je i primer engleskih »komandosa« i američkih »rendžer bataljona«.

Prilikom akcije kod Dijepa jedinice komandosa br. 4 bile su prebačene brodovima preko Kanala i iskrcane na obalu na dva mesta. Pod zaštitom vatre svog oružja, naročito minobacača, one su se približile nemačkoj obalskoj bateriji i bacačima uništile njeno skladište municije,

a zatim izvršile juriš i savladale posadu, i na taj način omogućile nesmetano približavanje i iskrcavanje ostalih desantnih jedinica.

Navedeni primeri uglavnom nam govore o napadu na sam vatreni položaj, dok se, međutim, napad može izvesti i na druge elemente borbenog poretka artiljerije. Ubačene jedinice u toku Korejskog rata napadale su i osmatračnice, centre za upravu vatrom, artiljeriska vozila, stanice za snabdevanje municijom, veze i divizione instrumentalnog izviđanja.

Uzimajući u obzir izložena iskustva može se reći da ubačene jedinice mogu sa uspehom napadati neprijateljsku artiljeriju (aerodrome i tenkove), i da će ti uspesi biti daleko veći ako se napadi budu izvodili u toku noći. Oni treba da budu iznenadni i smeli, a sam juriš silovit i brz i da traje do konačnog zauzimanja svih neprijateljskih oruđa. Oklevati se ne sme, jer ako juriš zadocni neprijatelj će imati vremena da se sredi i pređe u protivnapad ili da otvori kartečnu vatru sa preostalim oruđima. Kada se ubačene jedinice dočepaju artiljeriskih oruđa (tenkova ili aviona), ove treba odmah da unište, pa se zato moraju unapred izvršiti sve pripreme.

U savremenim uslovima neprijatelj će oko vatrenih položaja svoje artiljerije postaviti minska polja i žičane prepreke, zbog čega će ubačena jedinica pre napada morati da izvrši raščišćavanje prepreka. Daleko je bolje ako uspeju da nečujno likvidiraju bliske osmatračnice i stražu na stazama koje vode do položaja baterija i osmatračnica, a zatim da se tim stazama uvuku na vatreni položaj i iznenadnim udarom unište poslugu i oruđa ili ljudstvo na osmatračnici.

Rat u Koreji i iskustva stečena u njemu u pogledu ubacivanja i napada na artiljeriju vrlo dobro dopunjavaju naša iskustva. Treba voditi računa da će neprijateljska artiljerija raspolagati, pored prepreka (mina), vrlo jakom vatrom automatskog naoružanja, kao i da će preduzeti sve mere osvetljavanja položaja, zatim da će mnogo koristiti patrole, a »Izveštaji iz Koreje pokazuju da se artiljerski položaji smanjuju za najmanje 50% u odnosu na ranije stanje. Prvo, svi kamioni koji nisu potrebni smeštaju se u drugi ešelon; ostala motorna vo-

zila za vuču nalaze se na nepunih 100 m daljine od svojih oruđa. Drugo, celokupna oprema, izuzev 30—50 sanduka municije, spremna je za pokret.... Svaka osmatračnica organizovana je za kružnu odbranu, koja uključuje ukopavanje, zaprečavanje bodljikavom žicom sa sredstvima za uzbunu, kao i miniranje puteva koje bi neprijatelj mogao koristiti za privlačenje..... Na osmatračnice se postavljaju najbolji vojnici.... Za borbu protiv grupa za provlačenje topovi moraju biti sposobni da se međusobno podržavaju vatrom...»[19]) Sve ovo govori sa koliko teškoća ima da se bori jedinica koja bi htela sa uspehom da izvrši napad na artiljeriju.

Pored ovih veoma važnih zadataka, ubačene jedinice mogu izvršiti još niz drugih zadataka, što sve može ubrzati i uvećati konačni uspeh.

× × ×

[19]) Combat Forces — februar 1951.

UBACIVANJE U PERIODU VOĐENJA ODBRANBENOG BOJA

Ubacivanje i dejstvo ubačenih jedinica u periodu vođenja odbranbenih bojeva može imati vidnog uticaja na razbijanje neprijateljskog napada i prinuđavanje neprijatelja da odustane od daljih ofanzivnih dejstava.

U toku odbrane ubacivanja se mogu izvršiti: ostavljanjem jedinica u neprijateljskoj pozadini za vreme vođenja manevarske odbrane; ostavljanjem jedinica u periodu otstupanja i povlačenja i u slučaju vođenja poziciske odbrane.

Ostavljanje ili ubacivanje jedinica u periodu odbrane teže je nego u napadu. Ova teškoća dolazi zbog brojnih napadačevih snaga, koje su pogotovo jače ako on vrši napad na stabilizovani front.

Ostavljanje dela snaga u neprijateljskoj pozadini dogodilo se kod nas u toku Prve neprijateljske ofanzive. Vrhovni komandant, drug Tito, naredio je odredima u Zapadnoj Srbiji da se u toku neprijateljske ofanzive njihove glavne snage povuku prema Sandžaku, a manje da ostanu u neprijateljskoj pozadini gde će napadima protivu neprijateljskih garnizona i duž komunikacija olakšati dejstvo ostalih snaga. Ovakav način dejstva primenjen u toku kasnijih ofanziva, a posebno u okviru pojedinih jedinica, pokazao je vidne rezultate.

Interesantan je u tom pogledu primer 17 majevičke brigade koju je III korpus ostavio u neprijateljskoj pozadini.

Aprila 1944 godine III korpus sa vojvođanskim jedinicama vodio je u rejonu donjeg toka Save borbe protiv jakih nemačkih snaga (oko 20.000 vojnika, među kojima je bila i 13 divizija). U toku borbi Nemci su uspeli da naprave mostobran između Brčkog i Bijeljine, odakle su preduzeli dalje nastupanje. Snage III korpusa, vodeći manevarsku odbranu, povlačile su se preko Majevice u pravcu Šekovića. U toku povlačenja Štab korpusa ostavio je na Majevici 17 majevičku brigadu i Majevički odred sa zadatkom da dejstvom u neprijateljskoj pozadini nanesu ovome gubitke, vežu njegove snage i ometaju mu nastupanje, a zatim da se probiju i spoje sa ostalim snagama korpusa. Sa ovim delovima ostao je na Majevici i komandant divizije Miloš Zekić. Dok se korpus povlačio i uspeo da posedne položaje na liniji Tuzla — Zvornik, snage koje su ostale na Majevici vodile su na prostoru Srpske Jesenice teške borbe.

U toku drugog dana borbi brigada je bila okružena, ali se po padu sumraka probila i krenula ka svojim jedinicama. Noseći ranjenike brigada je prošla pored Brčkog na 6 km i izbila na istočni deo Majevice gde se kasnije spojila sa jedinicama III korpusa.

Svojim dejstvom i vešto izvedenim manevrom brigada je uspela da veže priličan deo neprijateljskih snaga za sebe, olakša povlačenje i organizaciju odbrane ostalih snaga korpusa i da se na kraju opet probije i spoji sa svojim jedinicama.

Unapred ostavljene jedinice za vreme vođenja manevarske odbrane ili povlačenja, obično se kreću pozadi ili paralelno sa neprijateljskim snagama. Paralelno kretanje olakšano je na planinskom i pošumljenom zemljištu, na kome se neprijateljske snage najčešće kreću duž komunikacije, dok levo i desno šalju manje delove. Ukoliko je zemljište otkrivenije, utoliko će pokret i dejstvo takvih jedinica biti orijentisani više pozadi neprijateljskih korpusnih ili armiskih snaga.

Međutim, u periodu otstupanja ili vođenja manevarske odbrane, ubacivanje ne mora biti samo blagovremenim ostavljanjem jedinica, već se one u pogodnim momentima mogu ubacivati kroz neprijateljski raspored. Ubacivanja će biti korisna u momentima preduzimanja

protivnapada, a naročito ako se protivnapad planira u zoru ili u toku sutrašnjeg dana. Jedinica ubačena u toku noći može jednovremeno sa jedinicama s fronta izvršiti protivnapad na neprijateljske rezerve, artiljeriju i tenkovske jedinice. Ovakav način dejstva olakšan je neprijateljskim rasporedom. Neprijatelj se nalazi u nastupanju i njegove snage obično se kreću grupisane duž puteva, što znači da između tih snaga ima mnogo neposednutih međuprostora koji se odlično mogu iskoristiti za ubacivanje jedinica. Isto tako, zbog takvog rasporeda i kretanja neprijateljskih snaga u toku njihovog nastupanja, olakšano je ubačenim jedinicama ponovno vraćanje u sastav svojih matičnih jedinica.

Zadaci ubačenih jedinica u periodu vođenja manevarske odbrane ili otstupanja slični su zadacima koji se izvršavaju u periodu napada. Naročito su ti zadaci slični ako se izvodi ubacivanje radi sadejstva protivnapadu koji se izvodi s fronta.

Međutim, u ovom periodu ubačene jedinice svojim neprekidnim izviđanjem i praćenjem neprijateljskog pokreta moraju otkrivati neprijateljske namere i njegovo grupisanje.

Neprekidnim napadima na kolone, transporte, rejone odmaranja, štabove, i rušenjem komunikacija i objekata, ubačene jedinice mogu sistematski da zadržavaju pokret neprijateljskih snaga i na taj način da omoguće svojim jedinicama dobitak u vremenu radi preduzimanja potrebnih mera u cilju organizacije solidne odbrane ili prelaska u ofanzivu.

U ratu će se dešavati, a naročito u otstupanju ili manevarskoj odbrani, da neprijatelj svojim dejstvom otseče pojedine manje jedinice, vodove, čete ili bataljone. To otsecanje ne pretstavlja neku naročitu opasnost, ne znači gubitak jedinice, pogotovu ne ako su sve starešine i jedinice spremni da dejstvuju u neprijateljskoj pozadini. U takvim slučajevima otsečene jedinice, bez obzira što to nije ranije predviđeno, mogu dejstvovati kao ubačene jedinice, a kad im situacija bude dozvolila mogu se povezati sa matičnom jedinicom ili se, pak, ponovo vratiti u njen sastav.

Ubacivanje jedinica u periodu vođenja poziciske odbrane, kada su frontovi stabilizovani i kada neprijatelj priprema napad, teže je nego u periodu otstupanja ili vođenja manevarske odbrane. Neprijatelj, u tom slučaju, ima jače snage i bolje utvrđenu odbranu, a to sve otežava ubacivanje. No, bez obzira na teškoće, ubacivanje je moguće, a naročito ako to olakšavaju zemljišni ili vremenski uslovi, i treba ga primenjivati.

Do početka i u toku neprijateljskog napada osnovni zadaci ubačenih jedinica za vreme odbrane bili bi:

— izviđanje neprijateljskog rasporeda i otkrivanje njegovih namera;

— sprečavanje blagovremenog dotura i koncentracije snaga i uništenje skladišta;

— rušenje komunikacija i drugih objekata;

— u periodu napada dezorganizacija komandovanja i snabdevanja;

— napad na neprijateljsku artiljeriju, aerodrome i dr.;

— ometanje blagovremenog uvođenja u boj drugih ešelona ili rezervi itd.

Organizacija i izvođenje ubacivanja jedinica u toku vođenja poziciske odbrane obavljaju se slično kao i u toku napada.

Međutim, dejstvo ubačenih jedinica u neprijateljsku pozadinu u periodu odbrane obično traje duže nego u napadu. Pored toga, ubačena jedinica mora se ponovo vraćati kroz neprijateljski front u sastav svoje jedinice.

U vezi s tim iskrsavaju dva pitanja o kojima se mora voditi računa: izvršenje zadataka i bavljenje ubačene jedinice u neprijateljskoj pozadini pre i posle izvršenog zadatka.

Ukoliko se jedinica duže zadržava u neprijateljskoj pozadini ova dva pitanja teže je uskladiti.

Niz zadataka koje ubačena jedinica treba da izvrši obavljaće se u taktičkoj dubini neprijateljske odbrane gde je raspored neprijateljskih snaga gust i time umnogome otežano bavljenje jedinica u tom rejonu. Ova dva pitanja najbolje se mogu uskladiti ako se ubačena jedinica pre i posle izvršenja zadatka nalazi u većoj dubini neprijateljske odbrane, naprimer 15—30 i više km. Je-

dinica treba da teži izvršenju postavljenih zadataka, a u kojim će se rejonima nalaziti nije toliko bitno, jer ako je udaljena 15 km od mesta izvršenja zadataka, ona može u toku jedne noći izvesti pokret, izvršiti zadatak, a zatim se vratiti u isti ili neki drugi rejon gde nema neprijateljskih snaga (skica br. 27).

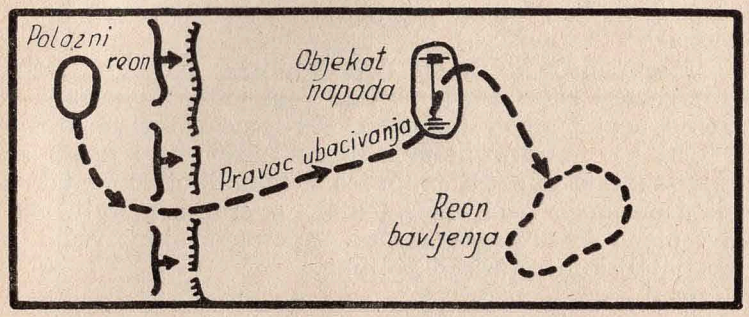

Skica br. 27

Zbog svega ovoga ubačene jedinice moraju biti u stalnom pokretu. Manevar, iznenadni udari i brzo udaljenje od mesta napada osnovno su načelo dejstva ovih jedinica.

Za ubačenu jedinicu priličan je problem šta treba raditi u slučaju ako neprijatelj uspe da je razbije. U ovom slučaju je pre svega nužno da komandiri tih jedinica, pa i borci, znaju zborno mesto gde će se naći. Pored toga, razbijene jedinice mogu uspostaviti međusobnu vezu pomoću radija, ili preko mesnog stanovništva. Ako je jedinica razbijena, svaki borac, grupa ili manje jedinice treba da pređu na partizanski način života i da dejstvuju u dubini neprijateljske odbrane tražeći jednovremeno vezu sa ostalim delovima ubačene jedinice.

Po ispunjenju postavljenih zadataka, ili kada je nemoguć dalji ostanak u neprijateljskoj pozadini, jedinica se ponovo vraća u sastav svoje matične jedinice.

Povratak ovih jedinica može se izvesti tajno ili pod borbom u sadejstvu sa jedinicama s fronta.

Pre povratka treba izviđanjem, kako s fronta, tako i iz pozadine, ustanoviti najbolja mesta za provlačenje. Sa

jedinicama na frontu mora se organizovati tesno sadejstvo i ugovoriti gde su mesta provlačenja, gde će biti prolazi na sopstvenoj strani, vreme i vrsta signala, znake raspoznavanja, a naročito organizaciju sadejstva artiljerije, minobacača i pešadiskih jedinica koje će prema ukazanoj potrebi da priteknu u pomoć jedinici koja se vraća. Zavisno od uslova povratak može biti na jednom mestu (u jednoj koloni) ili na više mesta (u većem broju kolona).

Mesto provlačenja iz neprijateljske pozadine treba da odgovara istim uslovima kao u periodu provlačenja u dubinu neprijateljske odbrane. Pri tome naročitu pažnju obratiti na minska polja i žičane prepreke i birati za prolaze mesta gde tih prepreka nema. Ukoliko se takva mesta ne mogu naći, onda jedinice s fronta moraju blagovremeno izraditi prolaze ne samo u svojim, već i u neprijateljskim minskim poljima.

Treba težiti da se još u periodu ubacivanja u neprijateljsku pozadinu orijentirno predvide i mesta za povratak, s tim da se ubacivanje izvede na jednom delu fronta, a povratak na drugom.

Zanimljiv je i poučan primer uspešno izvedenog ubacivanja u Mrkonjić Grad (sk. 28) jer je tu unapred planirano, a kasnije i ostvareno izvlačenje jedinica iz tog neprijateljskog uporišta.[20])

U početku Sedme neprijateljske ofanzive u Mrkonjić Gradu su se nalazile jake nemačke snage koje su branile ovo, inače veoma dobro utvrđeno uporište. Pod okriljem Nemaca u Mrkonjić Gradu se nalazio Štab četničkog korpusa pod komandom zloglasnog Drenovića, zatim komanda četničke pozadine za Zapadnu Bosnu i četnička komanda sreza. Pored Štaba nalazio se još jedan deo četnika i zaštitna četa. Sve ove četničke ustanove i jedinice bile su smeštene u kućama u jugozapadnom delu grada na bezimenom brdu koje se nalazi između grada i s. Brdo na putu za Ključ. Nemci su oko grada, a naročito na zapadnim padinama ovog bezimenog brda, imali i stalno posednute rovove i bunkere. Sistem ovih utvrđenja oni su dopunjavali nizom žičanih i drugih pre-

---

[20]) Primer je sastavljen po sećanju pukovnika Mirka Simića.

preka. Pored toga, njihove snage su se nalazile u kućama na južnoj ivici grada odakle su obezbeđivale grad sa pravca brda Borovnjak. Jednom rečju, postojala je dobro izrađena i stalno posednuta kružna odbrana grada.

Skica br. 28

Kako je Štab četničkog Krajiškog korpusa bio izvesna smetnja uspešnom vođenju borbe, Štab 13 krajiške brigade odlučio je da kroz neprijateljski raspored ubaci jednu grupu partizana koja će brzim prepadom likvidirati četnički Štab, a zatim da se ponovo provuče kroz neprijateljski raspored i vrati u sastav brigade.

Za taj zadatak određen je jedan vod udarne čete 13 krajiške brigade (oko 30 boraca) pod komandom tada poručnika Save Dakića. Vod je bio naoružan lakim automatskim oružjem.

Sve pripreme izvršene su unapred. Preko veza u gradu ustanovljen je raspored neprijateljskih snaga i razmeštaj četnika kao i režim njihovog života. Neposredna izviđanja i postavljanje zadataka ovom vodu izvršeno je preko dana iz šume sa severoistočnih padina

k 991, Ravan. Ove padine pružale su dobre uslove osmatranja kako rasporeda neprijateljske odbrane i četnika, tako i pravca ubacivanja i povlačenja.

Izboru pravca ubacivanja i povlačenja posvećena je naročita pažnja. Između k 991 i Borovnjaka prolazi potok Rijeka. Njegova dolina, kao i padine ovih brda, obrasla je žbunjem, a tu i tamo je protkana i voćnjacima. Sama dolina nije bila zatvorena neprijateljskim snagama već je samo kontrolisana vatrom sa susednih grebena i patrolama u toku noći. To je bio najsigurniji pravac za ubacivanje i baš kao takav izabran je za provlačenje snaga posle izvršenog zadatka. Za ubacivanje je izabran teži ali ipak pogodan pravac i to: severoistočnim padinama k 991, izvor kod bezimenog brda, grupa kuća gde je smešten četnički Štab. Ovim pravcem grupa je morala da se provlači kroz žicu, između neprijateljskih bunkera i njegove žive sile.

Krajem maja ili početkom juna 1944 godine oko 22.00 počelo je ubacivanje. Jedan bataljon 13 brigade na položaju Lisina, Šibovi obezbeđivao je leđa grupi koja se ubacivala.

Po mraku grupa je uspela neopaženo da prođe kroz raspored i utvrđenja Nemaca i da krene prema četničkom Štabu. U toku kretanja naišla je na četničkog stražara koji je zarobljen i zamenjen sa našom stražom. Zarobljeni četnik odveo je ovaj ubačeni vod u kuće gde se nalazio četnički Štab. Straža koja je čuvala Štab spavala je na balkonu. Zarobljen je i razvodnik. U sobama su, pored osoblja Štaba, spavali i oficiri Draže Mihajlovića koje je on poslao da pomognu organizaciju ovog korpusa. Pred svakom sobom i kod straže raspoređene su grupe partizana.

Jedna grupa uputila se u susednu kuću gde se nalazila četnička komanda pozadine. Ona se prva sukobila sa četnicima. To je bio i znak za dejstvo ostalih grupa. Veoma brzo izvršen je napad bombama i automatima i likvidirane ove neprijateljske snage. Odmah zatim, dok se Nemci i četnici u susednim kućama nisu snašli, ubačeni vod krenuo je padinama bezimenog brda, a zatim uz potok produžio prema k 991. Oko 24.00 grupa je bila van uporišta.

U toku ubacivanja bila je tamna noć; međutim, za vreme borbe kod Štaba i povlačenja mesečina je stvarala izvesne nezgode, tako da je pri povlačenju grupa bila otkrivena.

U toku ovog drskog i smelog napada vezanog sa uspešnim ubacivanjem i povlačenjem ubijeno je 7 oficira i 14 četnika. Među njima se nalazio i komandant četničkog korpusa Drenović. Vod je pri povlačenju imao samo jednog ranjenog i jednog ubijenog borca.

Pravilno planiranje i izbor, kako mesta ubacivanja tako i povlačenja, doveli su do potpunog uspeha.

Međutim, izvlačenje jedinica iz neprijateljske pozadine može se ostvariti i istim pravcem kojim je izvedeno neopaženo ubacivanje. Ovo je utoliko opravdanije ukoliko neprijatelj nije primetio mesto gde je izvršeno ubacivanje jedinice. Primer za to je Sumartin ili slučaj u periodu napada na Kuršumliju 14/15. 8. 1944 godine[21]), kada je neprijatelj znao pravac izvlačenja ali ipak nije uspeo da ga spreči (sk. 29).

U to vreme Kuršumliju su branili Bugari i nešto nedićevaca. Odbrana je bila organizovana po grupnom sistemu sa jakim uporištima na Baćoglavskom brdu k 425 u Samokovu. U ovim uporištima postojali su jaki bunkeri, a ispred i oko njih rovovi sa žičanom preprekom. U bunkerima se nalazilo po nekoliko automatskih oruđa, a njihov izražaj vatre s obzirom na zemljište bio je veliki. Pored toga, neprijatelj je raspolagao jakom artiljerijom i minobacačima.

Veći deo snaga neprijatelj je imao na položajima oko grada, dok je drugi, manji deo, bio raspoređen u gradu. Pored drugih snaga na ovo neprijateljsko uporište trebalo je sa juga da napada i 1. krajiška brigada na frontu reka Kosanica, reka Toplica a opštim pravcem s. Markovići — Kuršumlija.

S obzirom na jako utvrđene položaje i otkriveno zemljište, što je otežavalo napad s fronta, Štab brigade je odlučio da sa 1. bataljonom izvrši ubacivanje i udarom iznutra olakša dejstvo ostalih bataljona koji su napadali preko Samokova i k 425.

---

[21]) Ovaj primer sastavljen je po materijalu potpukovnika Malbašića.

Posle neopaženog provlačenja 1. bataljon trebalo je da zauzme železničku stanicu, Sokolski dom i Sresko načelstvo, a zatim da preduzme odgovarajuća dejstva. Ubacivanje je trebalo izvesti dolinom Banjske Reke. Ovaj

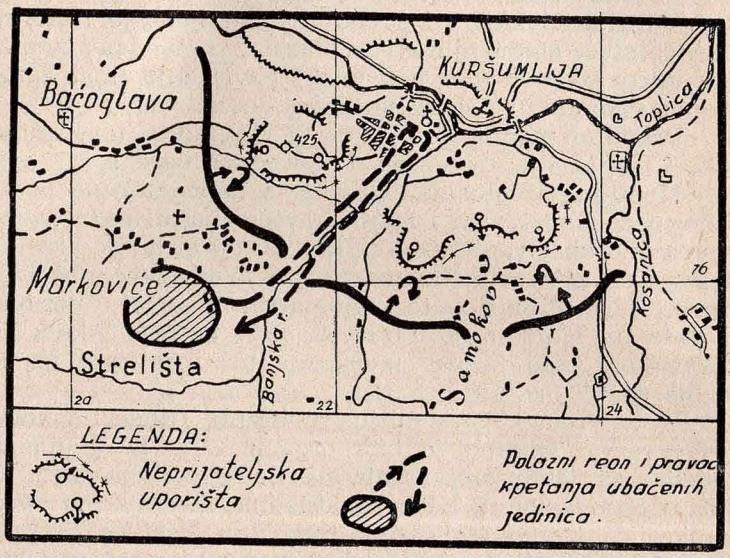

Skica br. 29

pravac izabran je kao najpodesniji, jer ga je neprijatelj kontrolisao samo vatrom; obrastao je vrbacima i žbunjem, a sama reka nije duboka što je olakšavalo i mestimično gaženje.

Prema unapred predviđenom planu bataljon je po padu mraka 14.8 počeo ubacivanje i do 24.00 uspeo da se neopaženo provuče između neprijateljskih uporišta oko Banjske Reke. U toku provlačenja bataljon je na železničkoj stanici naišao na Bugare koji su spavali i likvidirao ih. Tu je došlo do borbe što je bio znak za početak napada i ostalih snaga. Bez zadržavanja bataljon je produžio probijanje u centar grada gde je zauzeo Sokolski dom i još neke zgrade. Bugarske snage povukle su se u zgradu Sreskog načelstva i crkvu, odakle su pružale žestok otpor.

Napad na spoljnu odbranu grada, i pored delimičnih uspeha, nije doveo do potpunog sloma neprijateljske odbrane.

Na Samokovu su snage 1 krajiške brigade uspele da zauzmu neprijateljske rovove, ali ne i bunkere. 1 bataljon je pokušao udarom iz grada da pomogne pad spoljnih uporišta, ali ni to nije dovelo do rezultata.

U zoru su se jedinice koje su napadale na spoljnu odbranu, s obzirom na veliku otkrivenost zemljišta, morale povući. 1. bataljonu naređeno je da ostane u gradu, jer je brigada nameravala da obnovi napad.

Međutim, po povlačenju naših snaga koje su napadale spoljna uporišta, neprijatelj je, snagama koje su bile u gradu i delom snaga iz spoljnih uporišta, pokušao da uništi 1. bataljon. Takva situacija nagnala je Štab bataljona da donese pravilnu odluku o izvlačenju bataljona istim pravcem gde je izvedeno i ubacivanje.

Po danu, oko 6.00 15. 8, bataljon je pod jakim pritiskom neprijateljskih snaga počeo izvlačenje uz Banjsku Reku. Blagodareći dobro organizovanom izvlačenju i njegovoj zaštiti, iako je nosio ranjenike, bataljon je pretrpeo samo neznatne gubitke. U toku čitave borbe on je imao 3 mrtva i 9 ranjenih vojnika, dok je neprijatelju uspeo da uništi oko 50 i zarobi 9 vojnika i veliku količinu oružja i municije.

Ovakav povratak treba dobro organizovati, a naročito se moraju utanačiti: objekat napada, vreme, signali, znaci raspoznavanja, način podrške od strane artiljerije i dr.

Ukoliko je nemoguće tajno povratiti ubačenu jedinicu, onda se ovo može izvesti jednovremenim napadom jedinica s fronta i jedinica koje se provlače. Mesta prolaza i objekte za napad treba birati tako da se na njima nalaze male neprijateljske snage, a njegove rezerve da su udaljene.

× × ×

UBACIVANJE U NASELJENA MESTA

Po okupaciji naše zemlje, a naročito sa početkom širenja ustanka, neprijatelj je počeo sve jače i sve bolje da utvrđuje naseljena mesta. Ona su mu služila ne samo kao administrativni centri i baze od životnog značaja, već i kao polazne baze za preduzimanje svih akcija i ofanziva protiv naše vojske. Svako naseljeno mesto, gde je imao garnizon, neprijatelj se u punom smislu utvrđivao kako u inžinjeriskom, tako i u drugom pogledu. Ova mesta su pripremana za kružnu odbranu i obezbeđivana nizom bunkera, žičanih prepreka, minskih polja, a i unutar njih bilo je mnogo utvrđenih zgrada, bunkera i kvartova koji su ne samo utvrđeni, već i međusobno povezani za odbranu. Međutim, i tako utvrđene gradove naše snage sa uspehom su napadale i zauzimale. U nizu napada na gradove, a naročito u napadima koji su izvođeni u Bosni, veliki doprinos pri zuzimanju tih gradova dale su ubačene jedinice. Na takav način dejstva naših jedinica unutar grada, po neprijateljskim rezervama, artiljeriji i štabovima, centrima veze i skladištima municije ne samo da su nanosila neprijatelju ogromne gubitke u ljudstvu i materijalu, već su dovodila do panike, gubljenja i dezorganizacije komandovanja, a samim tim se olakšavalo našim snagama koje su napredovale spolja da prodru u grad i da ga likvidiraju. Interesantan je u tom pogledu napad i ubacivanje naših snaga u Prijedor početkom maja 1942 godine[22]) (skica br. 30).

---

[22]) Primer sastavljen po materijalu potpukovnika Mikana Marjanovića.

U tome napadu naše snage imale su zadatak da najpre likvidiraju vrlo dobra spoljna utvrđenja grada, a zatim i sam grad.

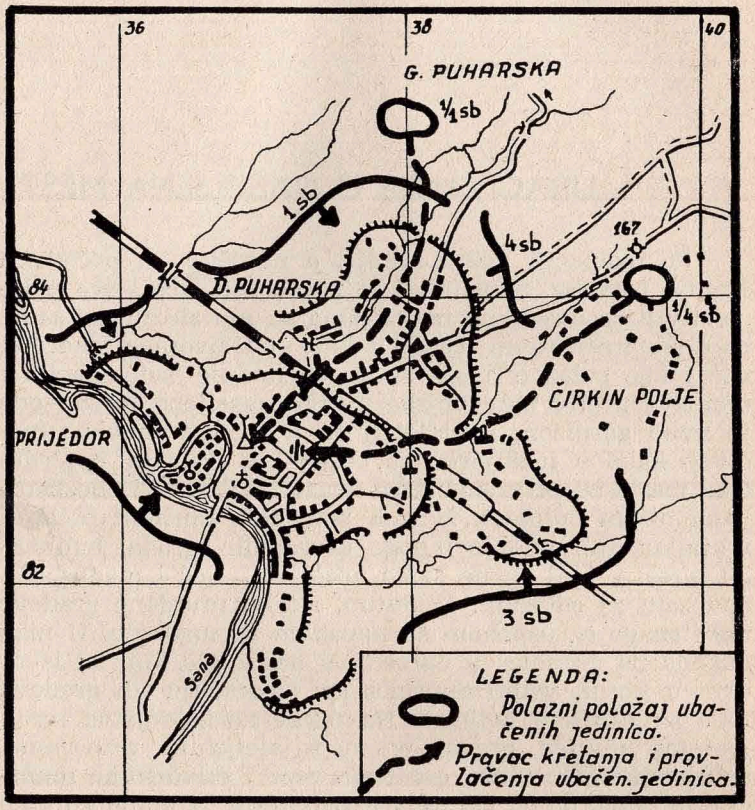

Skica br. 30

Prema predviđenom planu 1. bataljon 2 krajiškog odreda dobio je zadatak da napada pravcem: G. Puharska, Prijedor. 4 bataljon imao je zadatak da napada pravcem duž druma k 167, Prijedor. 3 bataljon dobio je zadatak da napada pravcem Crna Jaruga, Cirkin Polje, Prijedor, dok su ostale snage imale da napadaju sa zapada i sa severozapadne strane grada.

U okviru tog zadatka bilo je predviđeno da 1 i 4 bataljon ubace po jednu četu u grad.

1. četa 4. bataljona dobila je zadatak da se pre napada neopaženo provuče kroz neprijateljski raspored pravcem Cirkin Polje — Prijedor, s tim da izvrši napad na artiljeriju u gradu i na taj način liši neprijatelja njene dragocene pomoći u trenutku napada naših snaga s fronta.

1. četa 4. bataljona dobila je zadatak da se pre naprovuče pravcem G. Puharska — Prijedor, izvrši napad na neprijateljske snage kod katoličke crkve, zauzme je i olakša napad ostalih snaga.

U određeno vreme obe čete uspele su da se u toku noći neopaženo ubace i da izvrše sve postavljene zadatke. One su izazvale paniku, dezorganizovale neprijatelja, nanele mu gubitke i omogućile ostalim snagama da lakše zauzmu čitav grad.

Izvanredni su i primeri Bihaća, Prijedora, Banja Luke, Livna i niza drugih mesta gde su ubačene jedinice pomogle izvršenje zadataka u celini.

Postavlja se pitanje, da li u eventualnom budućem ratu pri savremenim tehničkim sredstvima i savremenom načinu organizacije izvođenja odbrane naseljenih mesta treba pribegavati ubacivanju u periodu napada? Uzimajući u obzir naša iskustva stečena ubacivanjem u utvrđene gradove i sagledavanjem načina odbrane naseljenih mesta u budućnosti, može se tvrditi da buduća odbrana gradova neće biti neka prepreka zbog koje bi se trebalo odreći ubacivanja; naprotiv, ubacivanje jedinica u naseljena mesta u periodu vođenja napada treba da bude stalna praksa naših jedinica.

Odbrana većih naseljenih mesta u budućem ratu biće zasnovana na principu kružne odbrane, s tim što će se ispred naseljenog mesta, na 10 — 15 — 20 km, organizovati spoljni pojas odbrane najčešće po principu poziciske odbrane; na samoj ivici grada organizovaće se kružna odbrana, a dalje, unutar grada, izgradiće se sledeći pojasevi odbrane sa nizom utvrđenih rejona i čvorova odbrane, koji će biti osposobljeni ne samo za kružnu odbranu, već i za međusobnu vatrenu podršku. Odbrana na ivici grada sastojaće se iz niza rovova, rejona i čvorova

odbrane ispred kojih će biti organizovan solidan vatreni sistem dopunjen nizom minskih i žičanih prepreka. U centru grada obično će se nalaziti jake pokretne rezerve koje će služiti za izvođenje protivnapada. Od manevra ovih rezervi i njihovog dejstva na mestima proboja napadača umnogome će zavisiti odbrana grada kao celine. Ovako posmatrana odbrana naseljenih mesta iziskuje da se ubacivanje jedinica u samo naseljeno mesto, radi pomoći napada jedinica spolja, vrši onda kada se probije spoljni pojas odbrane (10—20 km ispred grada) i kada se podiđe neposredno ivici grada, dakle, pre neposrednog napada na sam grad. Najpodesnija mesta duž kojih se mogu ubaciti i duž kojih su obično ubacivane naše snage u naseljena mesta u toku Narodnooslobodilačkog rata su: razni voćnjaci, vrtovi, ograde, suvi kanali, stari prokopi, padine i obale reka koje ne mogu dovoljno da se osmatraju. Tako je gaženjem vode i korišćenjem obale za maskiranje izvedeno ubacivanje delova 4 brigade 5 divizije u Bugojno 22. VIII. 1943 godine.[23])

Vrhovni štab naredio je da 3 proleterska krajiška brigada 1 proleterske divizije i 4. brigada 5 divizije izvrše napad i likvidiraju ustaško uporište Bugojno.

I pored jakih utvrđenja koja su se sastojala iz rovova, prepreka i niza bunkera postavljenih oko grada postojali su svi uslovi za likvidaciju ovog jakog ustaškog uporišta koje su branile snage oko 200—250 Bobanovih ustaša sa još nešto milicije.

4 brigada sa jednim bataljonom 11 brigade trebalo je da napada Bugojno glavnim snagama sa jugozapadne strane, (sk. 31) između reke Vrbasa i puta Kupres — Bugojno, dok je jednim bataljonom trebalo da napada sa istoka preko reke Vrbas. 3 proleterska krajiška brigada napadala je neprijatelja sa severne i severozapadne strane između Vrbasa i puta Kupres — Bugojno.

Radi uspešnijeg izvršenja zadatka i usto sa što manje gubitaka Štab 4 brigade odlučio je da pre početka napada ubaci u grad deo snaga koje će zauzeti crkvu i opštinu, uneti paniku kod neprijatelja i olakšati napad ostalih jedinica na spoljnu odbranu.

---

[23]) Primer sastavljen po materijalu potpukovnika Miloša Bajića.

Za ovaj zadatak određene su kao najbolje 1. četa 1. bataljona i 1. četa 3. bataljona. Čete su brojale po 50 boraca naoružane svaka sa po 9 puškomitraljeza, puškama, automatima i većom količinom ručnih bombi.

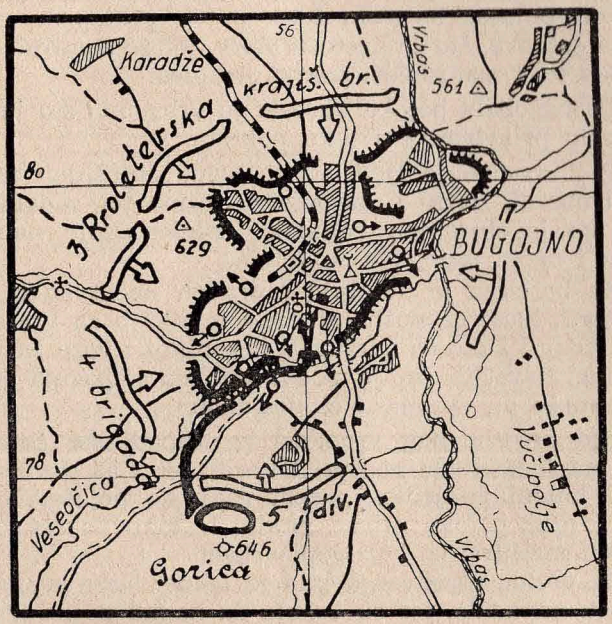

Skica br. 31

Detaljnih podataka o rasporedu i jačini neprijateljskih snaga u pojedinim zgradama, o načinu kako su te zgrade utvrđene, kakav je režim života u gradu i kakav je sistem patroliranja nije bilo. Izviđanje je vršeno preko dana, ali to je bilo sa velike daljine, 2—3 km ispred neprijateljskih rovova, i nije moglo dati povoljnih rezultata. Vremena za noćno izviđanje nije bilo, a nije se ni praktikovalo. Sve to zahtevalo je od ubačenih jedinica da u toku ubacivanja sistematski izviđaju i odmah preduzimaju odgovarajuća dejstva.

Za ubacivanje snaga bilo je vrlo teško. Masa bunkera, rovova, prepreka, utvrđenih zgrada, patrola i dr., a uz

sve to čistina i vedra noć pretstavljali su veoma nepovoljne uslove. Pa i pored toga nađen je izlaz. Za ubacivanje je izabran Duboki potok (Veskočica), koji sa jugozapada protiče kroz grad i uliva se u Vrbas. Potok nije bio suviše dubok — za vreme gaženja voda je dopirala do pojasa. U svom toku potok postepeno pada i stvara šumove, što je uzeto u obzir, jer se smatralo da će se zbog toga manje čuti pokret jedinica.

Desna obala potoka obrasla je vrbacima što je omogućavalo prikrivanje u toku pokreta.

Pre ubacivanja ljudstvu je tačno objašnjen zadatak koji treba da izvrše i ukazano na težinu tog zadatka; takođe im je objašnjen zadatak jedinica koje napadaju spolja i način sadejstva sa njima.

Sa borcima je detaljno proađen način kako će se ubacivati, kako će nositi oružje i municiju za vreme gaženja vode i kako će održavati disciplinu i vezu za vreme pokreta. Naročito im je podvučeno da nepažnja jednog borca može da upropasti čitavu stvar.

Pre predviđenog vremena za napad obe čete ušle su u potok na 1.000 m ispred prvih neprijateljskih rovova. U koloni po jedan, gazeći vodu do pojasa, čete su krenule duž potoka prema gradu. U toku pokreta dobro su, radi maskiranja, korišćeni vrbaci.

Za vreme ubacivanja bila je tišina. Naše snage spolja nisu napadale, jer su čekale da napad počne iznutra.

Čete su potpuno neopaženo prošle pored neprijateljskih snaga. Na levoj i desnoj obali potoka nalazio se po jedan bunker, ali posada tih bunkera nije primetila ni jednog od stotine boraca koji su se u koloni po jedan skoro čitav sat provlačili između ta dva bunkera.

Nešto pre početka napada čete su došle do svog cilja. 1. četa 3. bataljona bez borbe je zauzela crkvu, koju neprijatelj nije bio poseo. U neposrednoj blizini bila je opština. Upućena su četiri bombaša. Međutim, u tom momentu počeo je napad spolja, što je alarmiralo ustaše, koji su ovu četvorku dočekali vatrom, a odmah zatim prešli u napad. Četa je izvršila protivnapad i zauzela opštinu. Veći deo ustaša se razbežao, dok je izvestan broj ubijen.

Različite grupe ustaša nailazile su iz raznih pravaca i, ne znajući kakve i čije su snage kod crkve i opštine, postale su plen naših snaga. Kod naših četa u početku borbe nastala je mala pometnja, 1. četa 1. bataljona se odvojila, tako da je komandir 1. čete 3. bataljona uzeo deo 1. čete pod svoju komandu i sa svim snagama produžio napad u pravcu centrale.

U toku noći ubačene jedinice došle su u dodir sa jedinicama koje su napadale spolja, a do 24 avgusta čitav grad bio je likvidiran.

U vezi ovog ubacivanja važno je istaći sledeće:

odluka da se izvede tajno ubacivanje bila je potpuno pravilna;

pravac ubacivanja izabran je dobro, a sve njegove prednosti koje su ranije poznavane pravilno su iskorišćene;

obuka i priprema boraca pre ubacivanja u punom smislu je dala svoje rezultate, jer je, i pored velikih teškoća, stotinu boraca uspelo potpuno neopaženo da se provuče između neprijateljskih bunkera koji su međusobno bili veoma blizu;

zadatak je i ovoga puta bio poveren najboljim četama 4. brigade što govori o tome da samo dobro izvežbane, hrabre i odlučne jedinice mogu sa uspehom da izvrše ovako drske i smele zadatke.

Interesantno je da čete u toku ubacivanja i dejstva nisu imale gubitaka.

Što se tiče uspešnijeg komandovanja izgleda da bi bilo bolje da su obe čete u toku ubacivanja i dejstva u gradu stavljene pod jednu komandu.

*

Za vreme ubacivanja u stare gradove, gde postoje zamkovi i utvrđenja, za ubacivanje se veoma dobro mogu iskoristiti stari prokopi i lagumi. Oni će se najlakše pronaći uz pomoć meštana koji će se u tom slučaju iskoristiti kao vodiči. U ove svrhe se, pri napadu na veće gradove, može u izvesnim slučajevima iskoristiti kanalizacija koja izvodi van samoga grada. Pre ubacivanja potrebno je do detalja izvršiti izviđanja mesta gde će se izvršiti ubacivanja i napraviti prolaze u žičanim preprekama, a eventualno i minskim poljima. Pored toga, treba

pripremiti dobre vodiče i poznavaoce grada. Najbolje je u tu svrhu koristiti ljudstvo koje se nalazi u tim jedinicama i koje u detalje poznaje pojedine pravce kretanja, kvartove, ulice, pojedina mesta unutar grada i objekte gde će se vršiti napad. Ubacivanje jedinica u grad može se, što će biti najčešći slučaj, vršiti ubacivanjem spolja kroz odbranu i na ivici naseljenog mesta, a mogućno je još ranije izvršiti organizaciju jedinica od stanovništva unutar samoga grada. Stanovništvo, u ovom slučaju jedinice sastavljene od civila koji se nalaze u gradu a blagovremeno su snabdeveni oružjem i municijom, u momentu napada na grad može da se iskoristi za napad u samom gradu i na taj način omogući lakše zauzimanje grada snagama koje napadaju sa fronta. Ovakav slučaj je bio prilikom oslobođenja Trsta. No, ipak je najčešći slučaj, da će se ubacivati jedinice spolja.

Veličina ubačenih jedinica zavisiće od veličine naseljenog mesta i od karaktera zadatka koji će joj biti postavljen. Treba uvek težiti da se, po mogućstvu, ubaci što veći broj jedinica sa raznovrsnim zadacima koji će se sastojati ne samo u paralisanju i uništenju rezervi, nego i u zauzimanju pojedinih čvorova ili rejona odbrane u dubini grada, ili pak drugih važnih objekata (mostova i dr.). Tako je pri napadu na Bosansku Gradišku 16-IV-1945 godine bilo planirano i delimično uspešno izvedeno ubacivanje u cilju zauzimanja mosta unutar grada i sprečavanja manevra preko njega.[24])

U drugoj polovini aprila 1945 godine 39 divizija dobila je zadatak da likvidira neprijateljske snage u garnizonu Bosanska Gradiška (sk. 32). Istovremeno su snage 4 i delovi 10 divizije napadali Banja Luku.

Planom napada 39 divizije bilo je predviđeno ubacivanje unutar grada dvaju bataljona.

Bosanska Gradiška bila je dobro utvrđena. Oko nje, radi zaštite od poplava, nalazi se nasip visok 4—6 metara koji je neprijatelj dobro utvrdio i sa koga je, s obzirom da se oko Gradiške proteže ravnica, imao odlične uslove za dejstvo svoje vatre.

---

[24]) Primer sastavljen po materijalu potpukovnika Nikole Bajića.

Grad je branio jedan ojačan bataljon sa još nekim posadnim jedinicama. U njemu je bilo oko 800—1.000 vojnika i oficira, većinom ustaša i nešto domobrana. Pored ovog, neprijatelj je duž druma Bosanska Gradiška — Banja Luka, u Dubravi, Topoli, Aleksandrovcu i dr. imao svoja uporišta koja su branile snage do jedne čete.

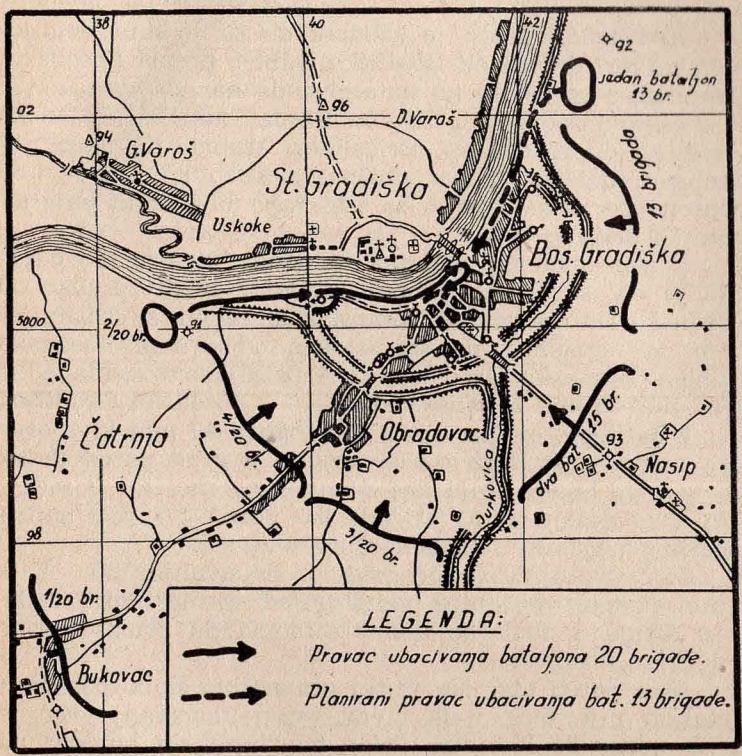

Skica br. 32

Grad je, pored toga, imao solidno izgrađene rovove, bunkere i žičanu prepreku.

Prema planu 39 divizije njene brigade dobile su sledeće zadatke:

13 brigada imala je zadatak da napada sa istoka između Save i druma koji iz Banja Luke vodi u Bosansku

Gradišku, s tim da se jedan njen bataljon po mogućnosti neopaženo ubaci pored obale uz Savu u grad do pontonskog mosta gde bi se sreo sa jednim bataljonom 20 brigade koji je imao zadatak da se probije niz Savu.

15 brigada sa dva bataljona trebalo je da napada na Topolu i Dubravu, a sa dva bataljona Bosansku Gradišku duž druma Banja Luka — Bosanska Gradiška.

20 brigada imala je zadatak da sa jednim bataljonom zatvori pravac od Bosanske Dubice prema Bosanskoj Gradiški, a sa ostala tri bataljona da napada garnizon u Bosanskoj Gradiški od druma Banja Luka — Bosanska Gradiška do reke Save. Brigada je trebalo da ubaci jedan svoj bataljon pored obale niz Savu koji bi se kod pontonskog mosta spojio sa isto tako ubačenim bataljonom 13 brigade.

U vezi ovakvog zadatka komanda 20 brigade odlučila je da: sa 1. bataljonom zatvori i zaštiti pravac od Bosanske Dubice prema Bosanskoj Gradiški; sa 3 bataljonom da napadne uporišta istočno od druma Bosanska Dubica, Bosanska Gradiška; sa 4 bataljonom da napadne grad duž druma Bosanska Dubica — Bosanska Gradiška.

2 bataljon, ojačan baterijom topova 47 mm (dva oruđa), dobio je zadatak da se probije u grad pored desne obale reke Save, izbije kod pontonskog mosta i u sadejstvu sa bataljonom 13 brigade isti poruši i spreči neprijatelju povlačenje i manevar preko njega.

Pravac kojim se predviđalo ubacivanje bio je, s jedne strane, najslabije posednut od strane neprijatelja, a, s druge, i obala je donekle mogla da pruži izvesne uslove za ubacivanje.

No i pored toga što je taj pravac bio slabo posednut bataljon nije mogao da izvrši tajno ubacivanje već je prvo morao da likvidira jedan neprijateljski bunker, na mestu gde se spaja nasip za zaštitu grada sa obalom Save.

Bataljonu je pretstojalo ubacivanje pod borbom.

Komandant bataljona odlučio je da se sa bataljonom u grad probije u koloni po jedan, s tim što se na čelu kolone kretala odvažna grupa bombaša sa 5 puškomitraljeza, koja je u prvom momentu trebalo da likvidira bunker na obali Save, a zatim da ide pred bataljonom i ako treba da mu čisti put.

Napad je trebalo izvršiti 16 aprila 1945 godine u 21.00.

Međutim, pre napada situacija se izmenila. Neprijateljske snage u Banja Luci, zbog dejstva naših snaga, napustile su ovaj grad i došle u rejon Bosanske Gradiške, tako da je u Bosanskoj Gradiški i oko nje bilo oko 5.000 neprijateljskih vojnika.

O svemu tome 20 brigada nije bila obaveštena i preduzela je napad prema predviđenom planu.

Njen drugi bataljon krenuo je pored Save radi ubacivanja. Međutim, iznenađenje koje je želeo postići uništenjem bunkera sa bombašima nije mu uspelo. Pred bunkerom je dočekan snažnom vatrom. Neprijateljske jedinice bile su na oprezi.

Posle bezuspešnog pokušaja da se bunker likvidira, privučen je top 47 mm na oko 100 m i direktnim pogotkom likvidirao neprijateljsku posadu.

Posle toga bataljon je ostavio jedan vod da čuva prolaz kod bunkera, a sa ostalim snagama krenuo prema mostu. Na putu nije naišao ni na kakve ozbiljne prepreke.

Na mostu, s obzirom da je neprijatelj osetio napad, bataljon je dočekan snažnom vatrom, zbog čega nije uspeo da ga zauzme i poruši. Kako bataljon 13 brigade nije nikako pristizao, 2 bataljon 20 brigade poseo je Fiskulturni dom i zgrade oko njega. Iz tih zgrada uspeo je da odbije dva snažna napada neprijatelja koje je ovaj izvodio preko čistine. Borba se vodila od 22.00 16.4 do 5.00 17.4. Za sve to vreme bataljon je kontrolisao put svog ubacivanja, od doma do bunkera, gde se nalazio njegov vod.

17.4 oko 5.00, nemajući nikakve podrške sa strane, bataljon se izvukao iz grada istim pravcem kojim je i ušao. Za vreme tog sukoba bataljon je zarobio oko 120 neprijateljskih vojnika, a ubio ili ranio oko 250. Sam je imao 3 mrtva i 6 ranjenih boraca.

Jedinice 13 i 15 brigade, zbog borbi sa jedinicama banjalučkog garnizona na prilazima ka Bosanskoj Gradiški, nisu mogle da izvrše predviđene zadatke, a snage 20 brigade, zbog borbi sa istim snagama, 17.4 tek oko 5.00 izbile su pred nasip.

Uglavnom, plan u vezi ubacivanja je bio pravilan i od strane 2. bataljona 20 brigade uspešno sproveden u život, a u celini nije ostvaren zbog izmene situacije.

Interesantno je i pravilno obezbeđenje koje je bataljon ostavio na mestu prolaza, a koje mu je kasnije zbog neuspeha drugih jedinica olakšalo izvlačenje iz grada.

Samo ubacivanje u naseljeno mesto najbolje je izvršiti uoči napada. Ovde nije slučaj, zapravo ne postoje takve mogućnosti, kao što je to slučaj pri napadu na pozicisku odbranu na manevarskom ili planinskom zemljištu, da se jedinice mogu ubacivati nekoliko dana ranije. Principijelno treba nastojati da se jedinice koje će neposredno preduzimati napad unutar grada u cilju sadejstva jedinicama koje napadaju sa fronta, ubacuju noću uoči napada. Ranije se mogu ubacivati izvesne manje grupe vojnika kojima će pre svega biti zadatak izviđanje, ili će imati neke specijalne zadatke. Bilo bi vrlo teško ubaciti, recimo, jedan vod, četu ili bataljon dan ili dva dana ranije, a da se isti u naseljenom mestu prikriju i sačekaju početak napada snaga sa fronta.

U naseljenim mestima ispred kojih, kroz koja ili pozadi kojih teku veće reke, ili se nalaze na obali mora ili jezera, može da dođe upotreba grupa za plivanje pod vodom. S obzirom da se veći gradovi obično nalaze na većim rekama, mogućna je i korisna primena ovakvih grupa, koje bi mogle da očiste eventualno postavljene minske ili druge prepreke i da u datom trenutku, potpuno neprimećene od neprijatelja, izbiju kroz vodu u njegovu pozadinu i izvrše postavljene zadatke.

Zadaci jedinica ubačenih u naseljena mesta mogu biti raznovrsni. Pre svega treba težiti da se u naseljena mesta ubacuju jedinice takve veličine koje će svojim dejstvom moći da nanesu gubitke i neutrališu ili parališu dejstvo neprijateljskih rezervi. Pored toga, one mogu da izvrše niz zadataka: uništavanje neprijateljske artiljerije i tenkovskih jedinica u rezervi; uništavanje komandnih mesta, centara veze; rušenje pojedinih mostova unutar grada; zauzimanje važnih čvorova i rejona; zauzimanje i odbrana objekata na pojedinim raskrsnicama sa kojih se može sprečiti manevar neprijateljskim snagama unutar

grada. Zauzimanje i uništavanje magacina municije i hrane, naročito kada se grad nalazi u okruženju, može da doprinese brzoj kapitulaciji neprijateljskih snaga.

Po ubacivanju makar kroz koji kanal ili slabo mesto neprijateljske odbrane, ubačena jedinica se neopaženo, sa vodičima koji dobro poznaju teren i koji su po mogućnosti pre ubacivanja izvideli pravce pokreta, upućuje prema objektu svoga dejstva. Najbolje je da ubačena jedinica svoje dejstvo na neprijateljske rezerve, ukoliko će na njih izvršiti napade, otpočne istovremeno sa napadom snaga koje dejstvuju sa fronta. Neprijateljske rezerve, koje se obično nalaze u centru grada, su bez dovoljne pažnje u poređenju sa pažnjom snaga koje se nalaze na ivici grada. Iznenadnim udarom i bliskom borbom treba ih uništiti ili im naneti teže gubitke i na taj način lišiti neprijatelja tih snaga za odbranu grada. Ukoliko je to nemoguće, onda se zauzimanjem okolnih zgrada i blokiranjem takvih rezervi može sprečiti njihov manevar i upotreba prema ugroženim pravcima. Pored toga, zauzimanjem pojedinih zgrada na važnim raskršćima, skverovima, itd., kao i zauzimanjem pojedinih mostova, u slučaju da kroz grad protiče reka, može u potpunosti da se parališe manevar neprijateljskih snaga sa jedne na drugu stranu grada. Savršena je bila zamisao naših rukovodećih drugova prilikom napada na Bihać kada su jedan bataljon Krajiške brigade uputili da se neopaženo i što pre probije u centar grada i zauzme most. Ovim potezom ne samo da je kasnije obezbeđen našim snagama nesmetan prelaz sa jedne na drugu stranu grada, već je sprečen manevar neprijateljskim snagama na tome mestu. Znači: zauzimanjem objekata na važnim raskrsnicama, ili, pak, zauzimanjem mostova može se potpuno sprečiti manevar snaga u ugroženim pravcima, a takođe i dotur municije. Uništavanje izvesnih komandnih mesta, centara veze i dr., može u potpunosti da dezorganizuje komandovanje, a samim tim i da razbije monolitnost neprijateljskih jedinica.

U pogledu ovih mogućnosti i izbora objekata dejstva, veoma je poučan primer ubacivanja dela snaga 1 krajiškog odreda za vreme napada na Bosansku Krupu 19 juna 1942 godine. U toku tog ubacivanja izvedenog

na dva mesta postignuto je uspešno likvidiranje važne tačke od koje je zavisila odbrana grada; zatim iznenađenje i zarobljavanje neprijateljske rezerve koja se nalazila u gradu.

U početku juna 1942 godine snage 1 krajiškog odreda (tri bataljona — oko 1.000 boraca) dejstvovale su prema komunikacijama na pravcu: Sanica, Sanski Most, rudnik Ljubija, Sikote, Blagaj, Bosanski Novi, Bosanska Krupa, trougao planine Grmeč, leva obala Sane, desna obala Une.

Duž ovih komunikacija neprijatelj je imao jače posadne jedinice, smeštene u dobro utvrđene garnizone, iz kojih je štitio komunikacije i povremeno vršio napade.

Aktivnost 1. krajiškog odreda naročito se pojačala u toku neprijateljske ofanzive na Kozaru, koja je počela oko 10 juna 1942 godine. Da bi u toj ofanzivi posrednim putem olakšalo snagama 2. krajiškog odreda, Operativni štab za Bosansku Krajinu doneo je odluku da sa 1. krajiškim odredom izvrši iznenadni napad i likvidira neprijateljski garnizon u Bosanskoj Krupi (sk. 33).

Bosanska Krupa je bila u inžinjeriskom pogledu solidno utvrđen garnizon, koji su branile jedna četa ustaša i dve čete domobrana naoružane većim brojem puškomitraljeza i sa jednim topom 45 mm. Svega je u garnizonu bilo oko 350 naoružanih vojnika i oficira.

Najjače svoje snage neprijatelj je rasporedio na istočnoj periferiji grada prema Krušničkom mostu u kom pravcu je najjače utvrdio uzvišenje Hum na ušću reke Krušnice u reku Unu. Slabije snage neprijatelj je imao na južnoj ivici grada i na levoj obali reke Une.

Na Humu je neprijatelj imao vod strelaca sa 4 puškomitraljeza, 2 mitraljeza i top 45 mm. Od njegovog pada umnogome je zavisio i pad čitavog garnizona.

Za napad na Bosansku Krupu bili su predviđeni Udarni i 2 bataljon 1 krajiškog odreda — svega šest četa (oko 650 boraca) sa 15 puškomitraljeza i 2 mitraljeza.

Plan za napad izradio je komandant Operativnog štaba i on se u suštini zasnivao na iznenađenju postignutom ubacivanjem snaga u centar grada i smelim udarima ostalih snaga po otpornim tačkama neprijatelja.

U smislu tog plana Udarni bataljon napadao je pravcem sela Beširovića, Vranjska, crkva u severnom delu grada, desno — leva obala reke Krušnice, levo — isključno put Mrkonjić — Bosanska Krupa sa zadatkom da u sadejstvu sa 2 bataljonom i snagama koje će se pre početka ubaciti u grad likvidira Hum, zgradu načelstva,

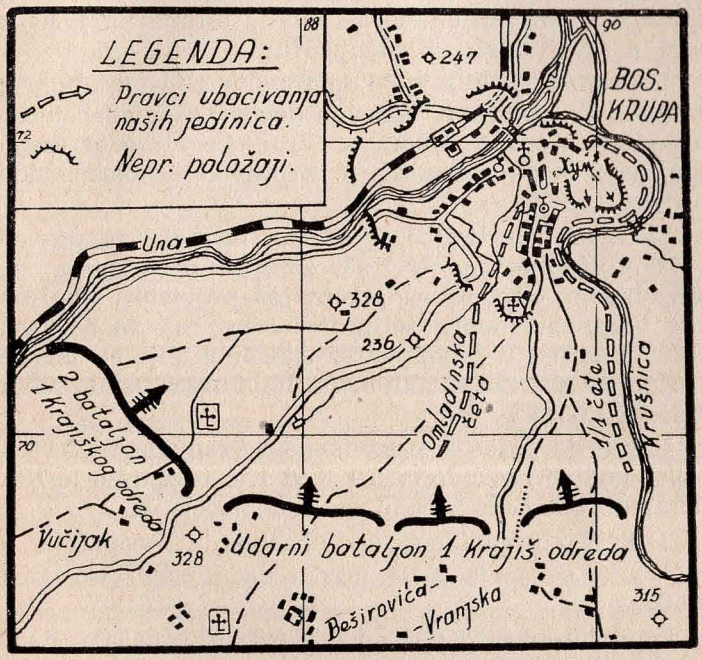

Skica br. 33

periferiska uporišta, da zauzme raskrsnicu kod groblja i bolnice i most na Krušnici i ne dozvoli neprijatelju izvlačenje u tom pravcu.

U okviru ovakvog zadatka Udarni bataljon postavio je zadatak svojoj Omladinskoj četi, da se neopaženo kroz voćnjake i bašte, po vodovima i desetinama, ali sa neprekidnom vezom unutar čete, probije unutar grada do zgrade sreskog načelstva, neopaženo likvidira stražara i

razoruža ustaše koji su spavali, a zatim da samoinicijativno preduzme ostala dejstva unutar grada u cilju uništenja neprijateljskih snaga i sadejstva ostalim snagama koje napadaju spolja.

Pored ove čete, 1. vod 1. čete Udarnog bataljona takođe je dobio zadatak da se neopaženo provuče kroz neprijateljski raspored pravcem leva obala Krušnice, istočne padine uzvišenja Hum, i sa severne strane na juriš zauzme, a zatim održi utvrđenje Hum.

U ovom vodu bila je od dobrovoljaca formirana grupa bombaša. Za vodiča je određen dobar poznavalac terena, pretsednik Mesnog odbora s. Vranjsko. 1. četa (bez 1. voda) sa 2 četom napadala je u pravcu Sokolskog doma u centru grada.

2 bataljon 1 krajiškog odreda napadao je pravcem s. Mrkonjić, most na Uni severozapadno od grada, desnom obalom Une, sa zadatkom što pre izbiti na Unski most i sprečiti neprijatelju izvlačenje na zapad preko mosta, a zatim, u sadejstvu sa snagama koje su ubačene u grad i Udarnim bataljonom likvidirati ostala neprijateljska uporišta.

Napad je počeo u predviđenom vremenu u 23.00 19. 6. 1942 godine i već do 0.30 1. vod 1. čete zauzeo je Hum, a Omladinska četa zgradu sreskog načelstva.

Jedinice predviđene za ubacivanje neopaženo su uspele da se povuku u grad i da izvrše postavljene zadatke.

Omladinska četa došla je do zgrade načelstva nečujno, uhvatila stražara pred zgradom, razoružala stražu i 35 ustaša koji su spavali u zgradi.

1. vod 1. čete takođe se neopaženo privukao ustaškoj posadi na Humu i savladao je.

Ostale snage Udarnog bataljona, 1, 2 i Omladinska četa, po zauzimanju zgrade sreskog načelstva uspele su posle jednočasovne borbe da savladaju posadu u Sokolskom domu.

Treći bataljon uspeo je da posedne most na Uni i spreči tim pravcem bekstvo ustaša i domobrana.

U gradu kod neprijatelja zavladala je panika. Posade iz drugih utvrđenih tačaka dale su se u bekstvo. S obzirom da su mostovi bili zauzeti od strane naših jedinica, mnogi neprijateljski vojnici pokušali su da se spasu plivanjem preko Une i Krušnice.

Neprijatelj je u ovoj borbi pretrpeo potpun poraz: 60 mrtvih, zarobljeno 50 ustaša, kao i jedna četa domobrana i 15 oficira, dok su se ostali razbežali. Na strani 1 krajiškog odreda bio je samo 1 mrtav i 3 lakše ranjena borca. Od oružja zaplenjeno je oko 500 pušaka, 3 mitraljeza, 1 top 45 mm, više puškomitraljeza i oko jedan vagon municije.

U ovoj borbi, pošto su izvršene dobre pripreme, postignuto je potpuno iznenađenje zahvaljujući uspešnom ubacivanju i energičnom dejstvu ubačenih jedinica unutar neprijateljskog rasporeda. Ubačene jedinice u prvom momentu uspele su da likvidiraju najvažnije tačke neprijateljske odbrane, stvore paniku kod neprijatelja, a zatim da pomognu ostalim snagama, koje su napadale s fronta, pri likvidaciji ostalih neprijateljskih uporišta.

Zbog panike posade pojedinih otpornih tačaka i uporišta razbežale su se, ne pružajući nikakav otpor.

Što je najinteresantnije gubici u ovoj akciji, s obzirom na veliki uspeh, veoma su mali.

Kako je u naseljenim mestima osmatranje veoma otežano i ograničeno te stoga tesna veza putem radija ili telefona između jedinica koje se brane igra izvanrednu ulogu, likvidacijom ove može da dođe ne samo do razbijanja komandovanja, nego i do panike, pa često i do rasula neprijateljskih snaga.

Ubačene jedinice mogu u punoj meri, s obzirom da naseljena mesta nisu velike dubine, da koriste pomoć artiljerije i vazduhoplovstva. Artiljerija se koristi sa zaklonjenih vatrenih položaja i može umnogome da pomogne ubačenim jedinicama ne samo potpomažući njihovo dejstvo, već i nanoseći gubitke onim snagama i rezervama koje bi mogle da ugroze uspeh jedinica koje napadaju s fronta.

Ubačene jedinice obično se spajaju sa snagama koje napadaju sa fronta. Retki će biti slučajevi da do toga ne dođe. U tom slučaju je daleko bolje i korisnije, ukoliko situacija drukčije ne nalaže, da se jedinica koja se nađe u gradu zabarikadira i zauzme važne objekte, da odatle pruži otpor neprijateljskim snagama koje bi eventualno izvršile protivnapad, i izdrži do dolaska jedinica spolja. U krajnjem slučaju, ako nema drugog izlaza, najbolje je da jedinica sačeka mrak i da se pogodnim putem, uz podršku snaga koje napadaju spolja, vrati i uključi u sastav svoje jedinice.

× × ×

UBACIVANJE U TOKU ZIME

Zima, a pogotovo veliki sneg, ima velikog uticaja kako na napadna, tako i na odbranbena dejstva. I ne samo na ova dva vida boja, već i na sve ostale borbene radnje, ona ostavlja vidan pečat i utiče da se mnogi zadaci rešavaju na specifičan način. Zima sa nizom svojih osobina (sneg, hladnoća, otkrivenost terena i dr.) ima vidnog uticaja naročito na ubacivanje jedinica. Ona ga, prirodno, otežava, ali teškoće koje proizilaze iz nje i negativno utiču na ubacivanje ipak nisu takve prirode da ga potpuno onemogućavaju.

Najveći uticaj na ubacivanje jedinica ima sneg. Ukoliko je veći on otežava pokret jedinica, a sem toga na njemu u svakom slučaju ostaju tragovi pokreta, što omogućuje da neprijatelj vrlo lako otkriva mesto ubacivanja i pravac kretanja ubačene jedinice; na njemu je teško maskiranje i lakše se uočavaju ciljevi. Ne treba zaboraviti da su zimi zemljište i šume lišeni zelenila pa je samim tim i prikrivanje daleko teže.

Pored ovog, hladnoća može imati jačeg uticaja ne samo na pokret, život i dejstvo ubačene jedinice, već i na dejstvo njenog naoružanja.

Međutim, svi ovi negativni elementi nisu nesavladivi u toj meri da bi se trebalo odreći ubacivanja u toku zime. Neosporno, teže je ubacivati jedinice u toku zime nego u periodu nekog drugog godišnjeg doba, ali pri dobroj pripremi jedinica, pravilnoj organizaciji i izboru mesta i vremena, ubacivanje se može sa uspehom izvesti.

Ubacivanje u toku zime, po snegu, može se izvesti peške (u običnoj obući ili krpljama), a najbolje pomoću

skija, jer je na njima daleko brži pokret i jedinice se manje zamaraju, što svakako umnogome utiče na borbenu sposobnost ubačene jedinice. Isto tako kretanje na skijama u koloni po jedan otežava neprijatelju utvrđivanje veličine jedinice a naročito ako se ne koriste štapovi.

Najvažniji činilac prilikom ubacivanja po snegu jeste izbor vremena. S obzirom da se na snegu demaskiraju tragovi i otkriva pokret jedinica, a i da se na hladnoći ne može dugo izdržati u pozadini neprijatelja, ubacivanje je najbolje izvoditi noću uoči samog napada (s tim da se ubačena jedinica spoji sa jedinicama koje dejstvuju s fronta u toku prvog ili drugog dana boja). Na taj način neprijatelj nema mogućnosti da otkrije tragove pre početka dejstva, ne samo ubačene, već i ostalih jedinica koje napadaju s fronta. Daleko je povoljnije ako tom prilikom pada sneg ili je snežna vejavica jer će do zore potpuno nestati tragova koje su za sobom ostavile ubačene jedinice.

Ubačene jedinice mogu se i duže zadržavati, ako se u dubljoj pozadini neprijatelja nalaze veće šume, sela ili zaseoci gde se ubačena jedinica može odmarati. To je pogotovu olakšano ako ubačena jedinica ima sa sobom vreće za spavanje u snegu.

Ubačena jedinica može se po izvršenju zadatka vratiti u toku prve ili druge noći u sastav svoje jedinice, ako ova neće odmah pristupiti napadu sa fronta.

Što se tiče mesta prelaza njega nije teško izabrati pogotovo ako se ima u vidu da neprijatelj ne može sve svoje vojnike neprekidno da drži u rovovima već ih mora povlačiti u skloništa i tako ostavljati neposednut veći deo fronta, kontrolišući ga samo patrolama i zasedama, što u krajnjoj liniji omogućava lakši izbor mesta za ubacivanje jedinica.

Pre ubacivanja jedinice neophodno je da se ona opremi toplom odećom, ali koja neće biti tako glomazna da otežava kretanje i dejstvo. Naročito se mora obratiti pažnja da su svi borci opremljeni belim ogrtačima.

× × ×

KOMANDOVANJE I VEZA

Način komandovanja jedinicama i organizacija veze u periodu ubacivanja i dejstva u neprijateljskoj pozadini razlikuju se u izvesnoj meri od tih radnji u periodu napada ili odbrane jedinica iste veličine. Sredstva pomoću kojih se može organizovati veza u periodu ubacivanja i dejstva u neprijateljskoj pozadini su: radio, signalna sredstva i kuriri, a izuzetno, ako se ubacuje veća jedinica, naprimer puk ili divizija koji dejstvuju kao celina, mogu se unutar ubačene jedinice u toku borbe u neprijateljskoj pozadini uspostaviti i telefonske veze.

Veza kod ubačenih jedinica organizuje se u nekoliko raznih pravaca. Pre svega, sa štabom one jedinice koja se nalazi na frontu i za čiji račun dejstvuje ubačena jedinica; sa artiljerijom i avijacijom, naravno ukoliko se predviđa da one podržavaju ubačenu jedinicu; unutar ubačene jedinice; sa susednim jedinicama ubačenim u neprijateljsku pozadinu; i, na kraju, često će se ukazati potreba za organizacijom veze između ubačenih i partizanskih jedinica. Vezu unutar same jedinice, zavisno od njene veličine, mogućno je organizovati pomoću manjih radiostanica, kurira, signalnih sredstava ili unapred ugovorenim znacima za pojedine radnje.

Sa štabom jedinice za čiji se račun izvodi ubacivanje, pored radioveze, može se organizovati veza kuririma, koji će se provlačiti kroz neprijateljski front. Veza sa tim štabom, kao i sa artiljerijom i avijacijom, obično se održava preko radiostanica takvog dometa koje na određenoj dubini ubacivanja omogućavaju međusobno održavanje

veze. Naravno, treba težiti da se šalju radiostanice manje težine, jer će se na taj način olakšati pokret ubačenoj jedinici.

Između ubačene i partizanskih jedinica veza se može organizovati kuririma ili preko radiostanica.

Osnovni princip komandovanja u periodu ubacivanja i dejstva jedinica zasniva se na decentralizaciji i velikoj inicijativi potčinjenih starešina, koji, shodno opštem orijentirnom zadatku koji jedinica kao celina treba da izvrši, kao i kasnije nastaloj situaciji, preduzimaju odgovarajuća dejstva. Najčešće se komandovanje vrši kratkim naređenjima koja se izdaju preko radiostanica, lično ili preko kurira. U periodu izvođenja marša poželjno je da komandant jedinice bude na čelu kolone, naravno pozadi patrole ili sa komandirom čelne čete ili čelnog bataljona. Mesto komandanta na čelu kolone nužno je zbog toga što mu ono obezbeđuje brz uvid u situaciju u periodu pokreta i što može vrlo brzo da reaguje i izdaje potrebna naređenja. S druge strane, borci se osećaju mirniji i sigurniji kad znaju da se na čelu kolone nalazi komandant.

Komandant može izdavati naređenja potčinjenim jedinicama preko kurira ili, naročito ako su kratka, preko boraca duž kolone. Naređenja duž kolone moraju biti kratka i jasna, jer je izvrtanje prvobitnog smisla vrlo lako.

Za vreme boja komandant jedinice (naprimer bataljona) obično se nalazi kod one čete koja izvršava najvažniji zadatak. Njegovo mesto je pozadi nje, u neposrednoj blizini, kako bi mogao odatle da vidi čitav tok boja i da izdaje potrebna naređenja. U toku čitavog pokreta, kao i u toku boja, neophodno je da se predvide znaci raspoznavanja unutar ubačene jedinice, kao i znaci sadejstva ili izvlačenja iz borbe posle izvršenog zadatka.

× × ×

SNABDEVANJE UBAČENIH JEDINICA

Način snabdevanja ubačenih jedinica zavisi od: dužine bavljenja u neprijateljskoj pozadini; veličine jedinice; mogućnosti primene stočnog transporta; naseljenosti rejona gde se vrši ubacivanje i naklonjenosti stanovništva; postojanja ranije ostavljenih magacina ili partizanskih odreda i raspoloživih vazdušnih transportnih sredstava.

Najvažniji činilac je vreme bavljenja jedinice. Ono utiče da način snabdevanja nije isti za jedinice koje se u neprijateljskoj pozadini zadržavaju jedan do dva dana ili jedinica koje ostaju duže. U prvom slučaju jedinica obično nosi sa sobom najnužniju opremu i maksimalnu količinu municije. Od hrane nosi onoliko koliko joj je nužno do spajanja. Radi lakšeg prenošenja hrana treba da bude kondenzovana i visoke kalorične vrednosti.

Ukoliko se jedinica duže zadržava u neprijateljskoj pozadini, način snabdevanja biće sasvim drukčiji. Dok u prvom slučaju jedinica manje-više sve potrebe nosi sa sobom i u toku boja ređe joj se dotura municija, dotle, u drugom slučaju, ubačena jedinica nosi sa sobom maksimalnu količinu municije i hrane, ali joj se u toku narednih dana mora organizovati dotur pre svega municije, a u izvesnim slučajevima hrane i sanitetskog materijala. U ovim slučajevima prednost se daje municiji, jer se hrana može zapleniti od neprijatelja, što je daleko lakše učiniti nego zapleniti municiju, a može se dobiti i od stanovništva. Ukoliko postoje uslovi da se sa jedinicom uputi tovarna stoka, onda se deo municije i hrane tovari

na konje i sa ovim jedinicama upućuje u neprijateljsku pozadinu. U tom slučaju jedinica može da ponese sa sobom dovoljnu rezervu municije.

Način dotura municije i hrane ubačenim jedinicama koje se, u periodu odbranbenog boja, duže zadržavaju u neprijateljskoj pozadini može biti: padobranima; helikopterima ili avionima; kroz neprijateljski front; iz ranije ostavljenih magacina; od partizanskih jedinica (ukoliko one imaju svoje rezerve); preko stanovništva; plenom oružja i hrane, kao i ostale opreme od neprijateljskih jedinica.

Bacanje hrane i municije padobranima moguće je izvesti u dubljoj pozadini i u rejonima gde nema neprijateljskih jedinica. Ovakav način snabdevanja može da bude dobar ali ima i svoje nedostatke: materijal se prilikom pada na zemlju često ošteti; rastura se na većem prostranstvu zbog čega je potrebno angažovanje čitave jedinice za prikupljanje, a to razbija jedinicu i umanjuje njenu borbenu gotovost. Osim toga, neprijatelj može sa veće daljine da otkrije mesto jedinice i da preduzme jače napade.

Što se tiče spuštanja aviona u neprijateljskoj pozadini, to je, donekle, bolji način nego bacanje padobranima, jer se materijal može dobiti neoštećen i sav na jednom mestu. Sa istim avionima mogu se transportovati ranjenici, ali je pronalaženje podesnih aerodroma u dubljoj neprijateljskoj pozadini prilično teška stvar i zahteva mnogo posla na njihovoj izradi i obezbeđenju. Avioni se, naravno, mogu spuštati u slučaju dejstva većih ubačenih jedinica (puka, divizije) dok se za manje jedinice (čete ili bataljone) takav način snabdevanja ne isplati.

Najbolji način snabdevanja ubačenih jedinica jeste helikopterima. Po svojim kvalitetima, prenosnoj moći i zahtevima u pogledu aerodroma, oni omogućavaju izvršavanje svih ovih zadataka. Helikopter, koji se u toku noći može spustiti na svakom zemljištu, predati materijal i uzeti ranjenike koje će vratiti u pozadinu, pretstavlja idealno sredstvo za snabdevanje ubačenih jedinica.

Ne treba gubiti iz vida mogućnost slanja municije i kondenzovane hrane transportom kroz neprijateljski front. To bi, ustvari, bilo novo ubacivanje manjih jedinica. Ukoliko front nije dobro posednut, takvi transporti

mogu sobom voditi tovarnu stoku i njome prebacivati veću količinu municije i hrane.

Snabdevanje iz ranije pripremljenih i ostavljenih magacina u neprijateljskoj pozadini, kao i iz partizanskih rezervi — ukoliko se dođe u dodir sa njima — može odlično da posluži za materijalno obezbeđenje ubačenih jedinica. Što se tiče snabdevanja municijom od neprijatelja, ova je beskorisna ako ne odgovara oružju ubačene jedinice. Da bi se ovo izbeglo, može se postupiti na dva načina: ako će ubačenim jedinicama, koje će se duže zadržati u neprijateljskoj pozadini, biti obezbeđen siguran dotur municije na bilo koji način, onda one treba da imaju svoje oružje. Međutim, ukoliko će se te jedinice duže zadržati u neprijateljskoj pozadini, a naročito ako su male (vod, četa ili bataljon) i nije im u potpunosti osiguran dotur municije, treba im dati neprijateljsko naoružanje, tako da se u periodu vođenja borbi mogu jednim delom snabdevati od neprijatelja, a drugim od svojih jedinica koje će im slati ranije zaplenjenu neprijateljsku municiju.

Što se tiče snabdevanja hranom ova za ubačene jedinice ne pretstavlja neki naročiti problem, jer se mogu uvek njome snabdevati napadajući neprijateljske kolone za snabdevanje, ili uzimanjem od stanovništva koje se obično nalazi nešto dublje u pozadini. Najvažnija stvar je municija. O njoj se uvek mora voditi računa i u tom pogledu moraju se primeniti principi apsolutne racionalnosti i štednje u svim borbama koje vodi ubačena jedinica.

Na kraju, postavlja se pitanje da li u slučaju dužeg zadržavanja u neprijateljskoj pozadini ubačena jedinica treba da ima svoje specijalne organe snabdevanja? To zavisi od veličine jedinice; ona treba da ima te organe ali svi oni treba da budu tako obučeni i pripremljeni da se u svakom momentu mogu upotrebiti u borbi kao što se upotrebljavaju i ostale jedinice koje se nalaze u sastavu ubačenih jedinica.

× × ×

ZBRINJAVANJE RANJENIKA

Najteži problem koji se pojavljuje kod partizanskih, a posebno kod ubačenih jedinica, jeste pitanje ranjenika. Sam karakter dejstva ubačene jedinice (manevar, pokret i neprekidne borbe) zahteva od nje da je u svakom trenutku što pokretnija, da može preduzimati odgovarajuća napadna ili odbranbena dejstva. Međutim, ranjenici, ukoliko ih ima veći broj, pretstavljaju ogromnu smetnju ovim jedinicama. S druge strane, oni pretstavljaju takvu dragocenost da se ubačena jedinica u izvesnim slučajevima mora da odrekne izvršenja raznoraznih zadataka i da sva svoja dejstva potčini interesu ranjenika i njihovog čuvanja. Ovo je nužno zbog velikog moralnog uticaja na sve borce i zbog velikog poverenja koje borci u tom slučaju imaju prema komandi jedinice, jer znaju da ih, bez obzira u kakvoj se teškoj situaciji nalazili i ma kako teško bili ranjeni, niko neće ostaviti, a samim tim nijedan od boraca neće se ustručavati da izvrši sve zadatke koji se pred njega postavljaju.

Četvrta i Peta ofanziva daju dokaza o tome kolika je pažnja u toku Narodnooslobodilačkog rata poklanjana ranjenicima. U tim ofanzivama angažovan je bio veći broj naših najboljih divizija za čuvanje i obezbeđenje ranjenika. Njihova bezbednost često je nametala donošenje niza odluka koje su prvenstveno bazirale na interesu ranjenika.

Zbrinjavanje ranjenika takođe zavisi od dužine bavljenja u neprijateljskoj pozadini i od veličine jedinice

koja vrši ubacivanje. Svakoj jedinici, zavisno od njene veličine, treba odrediti izvesnu ekipu sanitetskog osoblja sastavljenu od lekara i potrebnog broja bolničara, koja će biti u stanju da ukaže potrebnu pomoć i zbrine ranjenike. Ekipa mora da nosi sa sobom dovoljan broj lakih nosila koja će omogućiti da se ranjenici, ukoliko ih bude, mogu prenositi sa jednog mesta na drugo. Isto tako, svaki borac prilikom polaska jedinice mora imati neophodan sanitetski pribor za ukazivanje prve pomoći.

Ukoliko se jedinica zadržava u neprijateljskoj pozadini za kraće vreme i ako je planom predviđeno da se ta jedinica spoji sa snagama koje napadaju s fronta, onda se ranjenici obično mogu nalaziti s jedinicom u periodu vođenja boja, i to pod njenom zaštitom, sve do spajanja s jedinicama s fronta. Ukoliko se jedinica zadržava duže u neprijteljskoj pozadini, evakuacija ranjenika može se vršiti na nekoliko načina. Najbolje je da takva jedinica ode dublje u neprijateljsku pozadinu i da na pogodnim mestima izvrši evakuaciju avionima ili helikopterima. Ako je vazdušni transport nemoguć, a ranjenika ima toliko da ometaju pokret i dejstvo jedinice u neprijateljskoj pozadini, u tom se slučaju jedinica vraća preko fronta i predaje bolnici ranjenike, a zatim se ponovo ubacuje u neprijateljsku pozadinu. Ranjenici ubačenih jedinica mogu se smeštati i u skrivenim bolnicama partizanskih jedinica, ukoliko one postoje na tom terenu. Smeštaj ranjenika u neprijateljskoj pozadini umnogome zavisi od raspoloženja stanovništva. Ukoliko se tu nalazi naše stanovništvo ili stanovništvo naklonjeno nama, onda se ranjenici mogu ostavljati kod poverljivih ljudi na terenu, a ovi mogu da ih sakriju po raznim skrovitim mestima, kod svojih kuća ili u njihovoj blizini.

Međutim, ukoliko ubačene jedinice dejstvuju na terenu gde se nalazi neprijateljski raspoloženo stanovništvo onda se ranjenici najčešće moraju evakuisati.

Na kraju, mogu se ranjenici smestiti i skrivati u šumi, na malim skrovitim mestima, s tim da se kod njih ostavi izvestan broj vojnika koji će ih obezbeđivati. Te-

žina ranjavanja pojedinih boraca i broj ranjenika imaće uticaja, uglavnom, i na način evakuacije. Ukoliko postoje lakši ranjenici koji mogu da se kreću oni se, u izvesnoj meri, mogu zadržati duže sa jedinicom. Međutim, ako ima teških ranjenika onda ubačena jedinica mora preduzeti sve mere kako bi ih što pre prebacila preko fronta ili na neko drugo sigurno mesto da se leče, a sebe oslobodila za dalje nesmetano izvršavanje zadataka koji neprekidno iskrsavaju u neprijateljskoj pozadini.

S A D R Ž A J

Ubacivanje (infiltracija) nije novost Korejskog rata . . . 7
Put u neprijateljsku pozadinu 31
Male armije i ubacivanje 49
S kakvim jedinicama izvoditi ubacivanje 57
Ubacivanje u napadu 71
Zadaci ubačenih jedinica 71
Način ubacivanja 73
Vreme ubacivanja 85
Organizacija ubacivanja jedinica 88
Izvođenje ubacivanja 93
Dejstva ubačenih jedinica 98
Napad na neprijateljske rezerve 103
Napad na komandna mesta 107
Zasede 109
Napad na artiljeriju 114
Ubacivanje u periodu vođenja odbranbenog boja 123
Ubacivanje u naseljena mesta 135
Ubacivanja u toku zime 153
Komandovanje i veza 155
Snabdevanje ubačenih jedinica 157
Zbrinjavanje ranjenika 161

Naslovnu stranu izradila
Ljiljana Petrović

Jezički redaktor
Miodrag Živanović

Odgovorni korektori:
Ljubica Bjeloš
i
Predrag Perović

CENA 140 DIN.